

อภินันทนาการ

สำนักหอสมุด

ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศกาลและ
งานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืนกรณีศึกษา : เทศกาลแข่งเรือยาวประเพณี
ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว
พฤษภาคม 2552
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน กรณีศึกษา : เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี” ของ ยุทธพงษ์ เมษพันธุ์ เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยวของมหาวิทยาลัยนเรศวร

.....ประธาน

(ดร. เพชรมณี ดาวเวียง)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์. ดร. สุจินดา เจียมศิริพงษ์)

.....กรรมการ

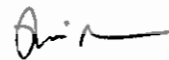
(ดร. กาญจนา พงศ์พนรัตน์)

.....กรรมการ

(ดร. ภัณฑิรา เลิศเดชเดชา)

อนุมัติ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คินีจ ภูพัฒน์วิบูลย์)

รักษาการในตำแหน่งคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

๗ พฤษภาคม 2552

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินดา เจริมศรีพงษ์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้อุส่าห์สละเวลาอันมีค่ามาเป็นที่ปรึกษาพร้อมให้คำแนะนำตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอกราบขอบพระคุณ ดร.กาญจน์ภา พงศ์พันธ์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.เพชรมณี ดาวเวียง ประธานสอบวิทยานิพนธ์ และ ดร. ภัณฑิรา เลิศเดชเดชา กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์และทรงคุณค่า

กราบขอบพระคุณ คุณกฤษณกุล ปุณณวัฒน์คุณ คณะกรรมการจัดการแข่งขันเรือยาว ประเพณี และประชาชนในชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม อันเป็นข้อมูลสำคัญยิ่ง สำหรับการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณอาจารย์ชัยศักดิ์ คล้ายแดง อาจารย์นิพนธ์พวงกรณ์ ชูชา อาจารย์ประจำสาขาวิชาการโรงแรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ เพื่อน ๆ ที่เรียนหลักสูตรการจัดการโรงแรม และการท่องเที่ยว-ภาคค่ำ ปีการศึกษา 2550 มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ให้ความช่วยเหลือในงานวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เหนือสิ่งอื่นใด ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา พี่ชายและน้องชายของผู้วิจัย และคุณสุณี เทียมพะโยม คุณวิชาญ บุญชื่น ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนในทุกด้านอย่างดีที่สุดเสมอมา

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงจะมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและอุทิศแด่ผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีได้ไม่มากนัก

ยุทธพงษ์ เมษพันธ์

ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน กรณีศึกษา : เทศกาลแข่งเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
ผู้วิจัย	ยุทธพงษ์ เมษพันธุ์
ประธานที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินดา เจียมศรีพงษ์
กรรมการที่ปรึกษา	ดร. กาญจนันภา พงศ์พนรัตน์
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551
คำสำคัญ	เทศกาลแข่งเรือยาวประเพณี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดแข่งเรือยาวประเพณีของคนในชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดแข่งเรือยาวประเพณี 3) เพื่อทราบถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดแข่งเรือยาวประเพณี โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นคนในชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ผลการวิจัยพบว่า คนในชุมชนมีลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ โดยมีความแตกต่างในการเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการแข่งเรือยาวประเพณี โดยเพศชายจะมีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง และอยู่ในช่วงอายุ 31-40ปี ขึ้นไป โดยระดับความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม คือ ปัจจัยด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ ถือเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนด้านกิจกรรมและกระบวนการ ด้านพื้นที่ และด้านการจัดการ ถือเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมรองลงมาตามลำดับ ส่วนการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดแข่งเรือยาวประเพณีพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง

ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน กรณีศึกษา : เทศกาลแข่งเรือยาวประเพณี นอกจากการประชาสัมพันธ์ภายนอกแล้ว จะต้องประชาสัมพันธ์เชิงรุกภายในให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดงาน โดยคนในชุมชนทุกเพศ อายุ การศึกษา อาชีพและรายได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

ดังกล่าว โดยดูศักยภาพของคนในชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมรวมถึงสร้างความรู้ความเข้าใจและบอกในส่วนผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดงาน ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาในพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและผลประโยชน์ที่จะได้รับ จึงจะสามารถบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืนได้

Title A CASE STUDY OF THAI LONG BOAT RACING FESTIVAL
AT WAT SIRICHAREUON NEUON MOR TUMBOL KHOKMOR
AMPHUR MUENG RACHABURI PROVENCE

Author Yutthaphong Mespun

Advisor Associate Professor Sujinda Chemsriphong, Ph.D,

Co-Advisor Kannapa Pongponrat, Ph.D

Academic Paper Thesis M.A.in Hotel and Tourism Management,
Naresuan University, 2008

Keywords THAI long boat racing festival

ABSTRACT

This research study aims to 1) model of community participation in thai long boat racing festival at Wat Sirichareuon Neuon Mor Tumbol Khokmor Amphur Mueng, Rachaburi Provence. 2) to study comment of local people. The involvement of thai long boat racing festival. 3) to identify factors that promote the involvement of people in the community in thai long boat racing festival. The samples are measures in the community. Number of 400 samples using the questionnaire as a tool to collect data, scale valuation analysis of data for the average (MEAN, and the standard deviation and united relations coefficient test and pearson correlation.

The research found that people in the community is similar to the demographic of different gender, age, education level, occupation and income. The difference in the participation into the management of thai long boat racing festival. The male will have more female participation. And in the age range 31 – 40 years by level of feedback factors that promote the participation and co – operation of the factors that will be useful. Is a factor that promote the most part. The area of activities and process, management. Is a factor that promote the involvement subordinate respectively. The analysis of the level of participation in thai long boat racing festival found in the medium.

Therefore, promoting community involvement in the management of festival and local traditions, sustainable case studies : thai long boat racing festival, in addition to the external public relations. PR must be proactive within the community to realize the importance of the event. People in every community by gender, age, income and education professionals involved in such activities. The view of potential for community involvement and to build understanding and mention the benefits to be obtained from the agency that organizes all relevant parties should participate in the development area. Management the activities and processes. And co-operation and the benefits to be obtained. To manage local festivals and traditions that have sustained.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	5
ขอบเขตด้านพื้นที่.....	6
ขอบเขตด้านประชากร.....	6
ขอบเขตด้านระยะเวลา.....	6
ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	6
สมมติฐานการวิจัย.....	6
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	10
แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน.....	20
แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	20
แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	30
แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว.....	35
แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว.....	39
แนวความคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว.....	43
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเรือยาวและการแข่งขัน.....	47
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	62

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย..... 65
ข้อมูลและแหล่งข้อมูล.....	65
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	66
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	66
การทดสอบเครื่องมือ.....	68
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	68
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 70
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	70
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ถึงความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ ยั่งยืน.....	72
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน.....	75
ตอนที่ 4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งเสริม การมีส่วนร่วมด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและ กระบวนการและด้านความร่วมมือและผลประโยชน์ที่ จะได้รับ.....	76
ตอนที่ 5 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ.....	86

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 บทสรุป.....	88
สรุปผลและอภิปรายผล.....	88
ข้อเสนอแนะ.....	91
บรรณานุกรม.....	92
ภาคผนวก.....	96
ประวัติผู้วิจัย.....	102

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้มีส่วนร่วมในงานประเพณี การแข่งขันเรือยาว ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี.....	70
2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งเสริม การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่น : เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี.....	72
3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่น : เทศกาลแข่งเรือยาว ประเพณี.....	75
4 แสดงระดับความคิดเห็นต่อบัญชีที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือ และประโยชน์ที่ได้รับ ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีช่วงอายุ ที่แตกต่างกัน.....	77
5 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อบัญชีส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในด้านพื้นที่ เปรียบเทียบช่วงอายุเป็นรายคู่.....	78
6 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อบัญชีส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในด้านการจัดการ เปรียบเทียบช่วงอายุเป็นรายคู่.....	80
7 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อบัญชีส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในด้านกิจกรรมและกระบวนการ เปรียบเทียบอายุเป็นรายคู่.....	82
8 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อบัญชีส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่ได้รับ เปรียบเทียบช่วงอายุ เป็นรายคู่.....	84
9 แสดงเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในด้านต่าง ๆ.....	86

สารบัญภาพ

ภาพ

หน้า

- 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนใน
การบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน..... 7
- 2 แสดงวิธีการดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน..... 33

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น ดังนั้นการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในทุก ๆ ด้านจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของหลาย ๆ ฝ่ายในสังคม จะเห็นได้จากการพัฒนาในระยะเวลาที่ผ่านมาได้ทำให้ภาคประชาชนเติบโตและมีศักยภาพมากขึ้นรวมถึงความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการของรัฐและการบริหารจัดการชุมชนเพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุที่ภาครัฐมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการอย่างจำกัด จำเป็นที่จะต้องเปิดโอกาสรวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและสังคมได้เข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนต่าง ๆ และดำเนินการแก้ไขโดยมีคณะกรรมการของชุมชนในการร่วมกันคิดร่วมกันทำงานเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาจะต้องควบคู่กันไป คือ มีการร่วมมือกับภาครัฐและการร่วมมือของคนในชุมชนเอง อีกทั้งเสริมสร้างวิสัยทัศน์และสร้างขีดความสามารถในการจัดการหรือการมีส่วนร่วมให้แก่องค์กร ประชาชน องค์กรพัฒนาชุมชน ภาคเอกชน สาธารณชน ภาคธุรกิจเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านประชาสัมพันธ์ของรัฐและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนรวมถึงองค์กรส่วนท้องถิ่นหรือชุมชนในการให้บริการด้านข่าวสารและข้อมูลการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ทศนคติและเกิดการมีส่วนร่วมในการเข้ามาพัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชน

การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรซึ่งจะมีผลเกี่ยวข้องทางด้านจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมจะเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการบริหารจัดการ โดยความคิดเห็นต่างๆจะถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ โดยชุมชนจะได้รับประโยชน์หรือผลดีจากการมีส่วนร่วมในด้านการหาแนวทางในการแก้ปัญหาซึ่งเป็นผลมาจากการระดมแนวคิดของบุคคลที่มีความหลากหลาย ทั้งความรู้และประสบการณ์ในการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน เป็นการขจัดปัญหาที่มีให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีอำนาจมากเกินไปหรือเอื้อให้กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งจะก่อให้เกิดความยุติธรรมในการดำเนินงาน มุ่งให้เกิดการประสานงานที่ดีและเป็นการรวมตัวกันของบุคคลทำให้เกิดพลังเข้มแข็ง

สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และตรงตามเป้าหมาย โดยทุกคนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของชุมชนเหมือนกัน (วันชัย วัฒนศัพท์, 2546)

การพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะทำให้เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในแหล่งท่องเที่ยว ยกกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นนั้นให้ดีขึ้น รวมทั้งช่วยปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน อันจะนำมาซึ่งการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีจิตสำนึก นอกจากนี้การเดินทางท่องเที่ยวยังเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ปรับใช้การพัฒนาชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น ต่อข้อถามที่ว่าอย่างไรคือการทำให้อยั่งยืนและเป็นไปได้หรือไม่ที่จะดำเนินการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและควรทำอย่างไรเมื่อชุมชนกลายเป็นสินค้าหรือเครื่องมือที่เป็นทั้งผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำในร่างเดียวกัน เป็นสิ่งที่ทำลายและละเหยค่อนอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงความรู้สึกความยินดีของผู้ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังถูกกล่าวหรืออ้างถึงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการที่รัฐบาลจะดำเนินการพัฒนาใด ๆ ก็ตามจึงต้องให้ความสำคัญต่อชุมชนในระดับต้นๆและชุมชนต้องได้รับประโยชน์อยู่เสมอ

กองบรรณาธิการ น.ส.พ.ไทยโพสต์ (2547) พูดถึง David A. Fennell นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวแห่งภาควิชาอันทนทานและการพักผ่อนศึกษา มหาวิทยาลัยบริก ประเทศแคนาดา ที่พยายามตอบคำถามข้างต้นด้วยการเสนอแนวคิดการท่องเที่ยวที่ไม่ช่วงชิงการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน หากแต่มุ่งตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นให้มากที่สุดด้วยการใช้เทคโนโลยีในชุมชนเท่าที่จำเป็น ที่สำคัญยังต้องมีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับคนในชุมชนด้วย

ข้อเสนอของ Fennell นับเป็นการเสนอแนะแนวทางใหม่ของการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อ "สิทธิการจัดการชุมชน" ด้วยตัวของคนในชุมชนเอง ทั้งในด้านการวางแผนการจัดการที่รวมถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยว การกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว อันเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่า ข้อเสนอแนะดังกล่าวก็คือ การท่องเที่ยวชุมชน (Community Tourism) ที่มองเห็นสิ่งที่ชุมชนควรได้รับเพื่อแลกกับสิ่งสำคัญที่ชุมชนจะต้องเสียไปในลักษณะของการได้กับได้ (win-win) ทั้งระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ รัฐ และคนในชุมชนนั่นเอง

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism) เริ่มมีการขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นกระแสใหม่ที่เกิดขึ้นในหลายๆประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศในทวีปเอเชีย ยุโรป อเมริกา หรือทวีปแอฟริกา

ในประเทศไทยพบว่าจุดเริ่มของการท่องเที่ยวชุมชนนั้นมี 2 รูปแบบ คือ เริ่มจากงานพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์สืบสานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น เมื่อประสบความสำเร็จจึงมีคนเข้ามาศึกษาดูงานเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการบริการผู้ที่มาเยี่ยมชมเยือนมากขึ้น เช่น การให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ การบริการด้านอาหารและการจัดวิทยากรชุมชนในการให้ความรู้ เป็นต้น ดังนั้นจึงกลายเป็นการพัฒนาต่อยอดในด้านการท่องเที่ยวในเวลาต่อมา อีกด้านจะเริ่มจากการที่คนในชุมชนอยู่ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรืออยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงและเป็นพื้นที่ที่มีคนเข้ามาเที่ยวในพื้นที่อยู่แล้ว ชุมชนจึงใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชนควรจะเป็นเครื่องมือของชุมชนในการที่จะพัฒนาคนในชุมชนรวมถึงนักท่องเที่ยวด้วย เพราะเป็นความพยายามของหลายๆฝ่ายที่จะคิดรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ขึ้นมาทดแทนหรือทำควบคู่กันไปกับการท่องเที่ยวกระแสหลัก โดยหวังว่าการท่องเที่ยวทางเลือกนี้จะทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น รวมทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีอยู่จะได้รับการรักษา การอนุรักษ์และการพัฒนาให้ยั่งยืนขึ้นไปเรื่อย ๆ ส่วนเหตุผลที่ว่า การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นก็เพราะว่าการท่องเที่ยวชุมชนทำให้นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้ความรู้ ความคิดที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการประกอบอาชีพด้วยและในบางพื้นที่นักท่องเที่ยวอาจจะได้รับบริการพัฒนาทางด้านสุขภาพอีกด้วย (จิตติ มงคลชัยอรัญญา, 2550)

การนำเอามรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งในท้องถิ่นมาพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสนใจอยากเดินทางท่องเที่ยวกันได้ตลอดปีนั้นนับเป็นภารกิจของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.และ อบจ.) ร่วมกันเลือกสรรหากิจกรรมต่าง ๆ ของงานประเพณีในรอบปีนำไปประชาสัมพันธ์เผยแพร่งานที่จัดขึ้น และส่งเสริมการท่องเที่ยวสู่ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ท้องถิ่นได้อย่างสม่ำเสมอ

งานประเพณีไทยและประเพณีท้องถิ่นในรอบปี (Cultural and Traditional Tourism) นับเป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเรียกว่า การท่องเที่ยวชมงานประเพณีและวัฒนธรรม (Cultural and Traditional Tourism) งานประเพณีท้องถิ่นที่จะจัดช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคมของทุกปีมีงานเทศกาลที่สำคัญได้แก่ งานเทศกาลแข่งเรือประเพณี งานเทศกาลลอยกระทง งานเทศกาลไหลเรือไฟ เป็นต้น

ดังนั้น การท่องเที่ยวชมงานประเพณีและวัฒนธรรม (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นจัดขึ้น

เพื่อชื่นชมสุนทรียภาพและความงามตระการตา ได้รับความเพลิดเพลิน ความรู้ ประสบการณ์ใหม่ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อวัฒนธรรมและสังคม ในท้องถิ่นมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

หากพิจารณาองค์ประกอบของการท่องเที่ยวชุมชนประเภทนี้และวัฒนธรรม ได้แก่

1. เป็นงานประเพณีที่มีความดั้งเดิมโดดเด่นน่าสนใจของนักท่องเที่ยวทั่วไป
2. เป็นงานประเพณีที่องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมต่อการจัดงานกับหน่วยงานราชการ

ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและศาสนาในพื้นที่นั้น ๆ โดยรับผิดชอบเป็นเจ้าของจัดงาน (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2548)

วัดศิริเจริญเนินหม้อหรือวัดโคกหม้อในอดีตมีการจัดงานนมัสการโบราณสถานของวัดมาเนิ่นนานซึ่งตรงกับเทศกาลงานนมัสการถ้าฤๅษีเขาสูง ซึ่งในสมัยโบราณการสัญจรไปมาจะใช้เรือเป็นพาหนะหลัก เรียกว่า สัญจรทางน้ำ เมื่อนมัสการพระที่ถ้าฤๅษีเขาสูงแล้วลงเรือเข้าเมืองมาทางคลองหลุมดินเพื่อมานมัสการโบราณสถานที่วัดโคกหม้อ ซึ่งวัดโคกหม้อก็มีการปิดทองพระและรอยพระพุทธรูปทาสีและถวายสังฆทานเสร็จแล้ว ก็มีการแข่งเรือยาว เรือหาปลา ซึ่งเป็นที่สนุกสนาน เมื่อก่อนนี้วัดโคกหม้อมีเรือยาวประจำอยู่ที่วัด เพราะว่าสมัยโบราณวัดที่อยู่ใกล้แม่น้ำจะต้องมีเรือยาวไว้แข่งขันเพื่อความสนุกสนานและสมัครสมานสามัคคีของคนในตำบลและท้องถิ่น ซึ่งเรือยาวของวัดโคกหม้อมีชื่อว่า “เจ้าแม่เต็มทอง” และ “เจ้าแม่พรายทอง” ซึ่งคุณแม่สร้อย ขุนท้าวเทียม ท่านได้เล่าให้ฟังว่าท่านยังได้เคยพายเรือแข่งของวัดมาแล้ว ประเพณีแข่งเรือยาวนี้ก็มาสูญหายไปหลังจากสิ้นท่านพระอธิการเอื้อง ปวดตุโต เรียกว่าสูญหายไป 20 กว่าปี

ผู้วิจัยยกกรณีศึกษาของจังหวัดราชบุรี เพราะเห็นว่าจังหวัดดังกล่าวเป็นดินแดนแห่งวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำกลองที่มีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์และกลุ่มชนมากที่สุดแห่งหนึ่งที่อาศัยลุ่มแม่น้ำกลองดำเนินชีวิตตราบนานทุกวันนี้ อีกทั้งชาวจังหวัดราชบุรีก็เป็นอีกจังหวัดที่มีความผูกพันกับวัด เช่น วัดศิริเจริญเนินหม้อ หรือวัดโคกหม้อในอดีตที่มีการสัญจรทางน้ำมานาน กิจกรรมที่คนในชุมชนปฏิบัติก็คือ การนมัสการพระที่ถ้าฤๅษีเขาสูงแล้วลงเรือเข้าเมืองมาทางคลองหลุมดินเพื่อมานมัสการโบราณสถานที่วัดโคกหม้อ หลังจากที่มีการปิดทองหลังพระรอยพระพุทธรูปและถวายสังฆทานเสร็จแล้วก็จะมีการแข่งเรือยาว เรือหาปลา ซึ่งเป็นที่สนุกสนาน การแข่งเรือยาวรวมถึงการเห่เรือ นั้น จากคำบอกเล่าของชาวบ้านเล่าว่า เป็นการนำเรือมาเพื่อเป็นการเชิญหลวงพ่พระพุทธรูปที่ยังจมน้ำอยู่ในแม่น้ำให้ขึ้นฝั่ง

ประเพณีการแข่งขันเรือยาวได้สูญหายไปเกือบ 20 ปี ทำให้วัดศิริเจริญเนินหม้อว่างเว้นจากการแข่งขันเรือมานาน หลังจากนั้นก็ได้มีกลุ่มชาวบ้านที่พยายามทำทุกวิถีทางที่จะดำเนินการจัดแข่งขันเรือยาวจนสำเร็จเพื่อเป็นการฟื้นฟูประเพณีแต่เดิมให้กับมาอยู่คู่สังคมและชุมชนสืบไป จึงได้มีการฟื้นฟูประเพณีแข่งขันเรือยาวขึ้นมาใหม่โดยจัดควบคู่กับประเพณีลอยกระทงนั่นคือ ช่วงเช้าจนถึงเย็นจะมีการแข่งขันเรือยาว โดยความสนุกสนานในการชมการแข่งขันเรือยาวอยู่ที่มนต์เสน่ห์ของนักพากษ์เรือและเรือยาวที่มีการขับเคียงกันในแต่ละล่องน้ำ (คุณพล ปุรณวัฒน์กุล, 2550)

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน
3. เพื่อทราบถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

1. ทราบถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน
2. ทราบถึงความคิดเห็นของคนในชุมชน เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุง แก้ไข และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
3. ทราบถึงข้อมูลในการจัดกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้เหมาะสมกับคนในชุมชน
4. ข้อมูลที่ได้สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยของผู้ที่สนใจศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืนและยังสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืนของคนในชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่การวิจัย คือ ชุมชนวัดศิริเจริญ เนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยใช้พื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ใน ชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี แบ่งเป็น ชาย 5,670 คน หญิง 3,232 คน รวม 8,902 คน กลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนดังกล่าวที่ได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างการคำนวณ ด้วยวิธีของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % จากประชากรทั้งหมดและทำการสุ่มตัวอย่าง แบบ การสุ่มโดยความบังเอิญ (Accidental Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2551 – 31 มกราคม พ.ศ. 2552
ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 4 เดือน ระยะเวลารวม 120 วัน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งทำการศึกษาในเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของคน ในชุมชนในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่น โดยทำการศึกษาทั้งในรูปแบบของการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ทำการศึกษาหาข้อมูลในเชิงปริมาณ ในเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นไปที่ตัวแปร สำคัญ 2 ประการ คือ ตัวแปรต้นของคนในชุมชน ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล (เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพและรายได้) และตัวแปรตาม ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชนในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่น

สมมุติฐานการวิจัย

1. อายุที่แตกต่างกันมีผลต่อระดับความคิดเห็นที่แตกต่างกันด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่ได้รับ

2. ระดับความคิดเห็นด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่ได้รับ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยได้มีกรอบแนวคิดมุ่งเน้นที่จะทำการศึกษาปัจจัยรูปแบบ ทศนคติของชุมชน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน (กรณีศึกษา : เทศบาลแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี) ดังกรอบแนวคิดที่แสดงให้เห็นเป็นแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เทศกาล หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นในเวลาใดเวลาหนึ่ง ในที่นี้หมายถึง เทศกาลแข่งเรือยาวประเพณี

2. งานประเพณี หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นโดยชุมชนและต้องรักษากิจกรรมนั้นไว้ให้คงอยู่สืบไป

3. ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วม หมายถึง การแสดงออกด้านความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ ความประทับใจ สุขใจ ความเชื่อ และความซาบซึ้งของแต่ละบุคคลที่มีต่อสภาพการท่องเที่ยวที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และขีดความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่ได้รับ วัดโดยใช้แบบสอบถาม ดังนี้

3.1 ด้านพื้นที่ หมายถึง ความคิดเห็นที่แสดงออกให้เห็นถึงความเข้าใจ ความประทับใจ สุขใจ ความเชื่อ และความซาบซึ้งที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

3.2 ด้านการจัดการ หมายถึง ความคิดเห็นที่แสดงออกให้เห็นถึงความเข้าใจ ความประทับใจ สุขใจ ความเชื่อ และความซาบซึ้งที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก

3.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ หมายถึง ความคิดเห็นที่แสดงออกให้เห็นถึงความเข้าใจ ความประทับใจ สุขใจ ความเชื่อ และความซาบซึ้งที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิต เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจด้านกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจ และการอนุรักษ์

3.4 ด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่ได้รับ หมายถึง ความคิดเห็นที่แสดงออกให้เห็นถึงความเข้าใจ ความประทับใจ สุขใจ ความเชื่อและความซาบซึ้งที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการร่วมบริหารจัดการและบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว

4. ประชาชนในท้องถิ่น หมายถึง ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ไม่ต่ำกว่า 1 ปี

5. องค์กรชุมชน หมายถึง กลุ่มประชากรขนาดเล็กที่สุดมีบทบาทเป็นเจ้าของท้องถิ่น ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาและส่งเสริมท้องถิ่นให้เป็นเมืองที่น่าอยู่

และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในที่นี้หมายถึง องค์การชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

6. การแข่งขัน หมายถึง การแข่งเรือยาวประเพณี

7. เรือยาว หมายถึง เรือยาวที่ผู้เข้าร่วมทำการแข่งขันนำมาใช้ในการแข่งขันโดยมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น เรือลากทวิชัย เรือเจ้าแม่เข็มทอง เรือเจ้าแม่พรายทอง เรือชัยยานชล เป็นต้น

8. นักพากษ์ หมายถึง พิธีกรผู้ทำหน้าที่บรรยายขณะมีการแข่งขัน

9. ล่องน้ำ หมายถึง ผิงหรือแดนที่กำหนดไว้สำหรับเรือยาวที่เข้าทำการแข่งขันโดยใช้ดีเป็นตัวกำหนดฝั่ง ในที่นี้คือ ล่องน้ำแดงและล่องน้ำน้ำเงิน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ จังหวัดราชบุรีครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
3. แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
4. แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
5. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว
6. แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
7. แนวความคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว
8. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเว็ยยาวและการแข่งขัน
9. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยว

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization หรือ WTO อ้างถึงใน สุวัจน์ จุฑากรณ์ และจริญญา เจริญสุกใส, 2545, หน้า 71) ให้ความหมายของ "การท่องเที่ยว" ว่า หมายถึง การเดินทางใด ๆ ก็ตามเป็นการเดินทางตามเงื่อนไขสากล 3 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว แต่ไม่ใช่ไปตั้งหลักแหล่งเป็นการถาวร

ประการที่ 2 การเดินทางนั้นเป็นไปด้วยความสมัครใจ หรือความพึงพอใจของ ผู้เดินทางเอง ไม่ใช่เป็นการถูกบังคับ ไม่ใช่เพื่อทำสงคราม

ประการที่ 3 เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่ประกอบอาชีพหรือหารายได้ แต่เดินทางมาเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อเยี่ยมเยียนญาติมิตร เพื่อความเบิกบาน บันเทิง เจริญย์ เพื่อเล่นกีฬาต่างๆ เพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ และเพื่อติดต่อธุรกิจ

สำหรับประเทศไทย กล่าวได้ว่า ตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นของการส่งเสริมการท่องเที่ยวสู่ตลาดโลก ก็นำทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์มาเป็นจุดขาย และส่งเสริมการตลาด จนเป็นกลุ่มตลาดหลักมาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณคดี สถานที่สำคัญทางศาสนา และเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมอันดีงามของไทย

ความสำคัญของการท่องเที่ยว

1. ความสำคัญต่อสังคมและวัฒนธรรม

เนื่องจากการท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง อันเกิดจากความต้องการของมนุษย์ที่เดินทางเพื่อแสวงหาการพักผ่อน ความบันเทิง หรือจุดประสงค์อื่น ๆ ในทางสังคมและวัฒนธรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงมีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม มีดังนี้

1.1 การท่องเที่ยวช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่น ผลจากการกระจายรายได้และการจ้างงานไปสู่คนในท้องถิ่น ส่งผลให้คนในท้องถิ่นมีอาชีพและมีรายได้ในการซื้อสินค้าและบริการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นได้ เป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่น

1.2 การท่องเที่ยวช่วยสร้างความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น เมื่อเกิดการท่องเที่ยวจากท้องถิ่นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง ย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณูปโภคในท้องถิ่นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น เส้นทางคมนาคม ไฟฟ้า น้ำประปา และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาสได้รับความสะดวกจากการบริการของภาครัฐและการลงทุนของภาคเอกชน เช่น ร้านอาหาร ภัตตาคาร โรงพยาบาลเอกชน ธุรกิจการขนส่ง เป็นต้น ทำให้ท้องถิ่นได้รับความเจริญและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

1.3 การท่องเที่ยวช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนในท้องถิ่นหนึ่งกับอีกท้องถิ่นหนึ่ง การท่องเที่ยวเป็นการเปิดโอกาสให้คนในแต่ละท้องถิ่นได้พบปะกัน ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างคนต่างท้องถิ่น ต่างวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความเข้าใจกันระหว่างประเทศและเกิด

สันติภาพของโลกในที่สุด การท่องเที่ยวจึงเปรียบเสมือนสื่อนำไปสู่สันติภาพ เสริมสร้างความเป็นมิตรไมตรีระหว่างประเทศ และเชื่อมโยงโลกเข้าไว้ด้วยกัน

1.4 การท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ก็ย่อมมีส่วนกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเกิดความสามัคคีในการช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน และโบราณวัตถุ และเห็นความสำคัญว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ในการดึงดูดความสนใจของคนต่างถิ่นให้เดินทางมาเยือน และทำให้ประชาชนในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวรู้สึกตระหนักในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมขึ้น

1.5 การท่องเที่ยวกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์และความเข้มแข็งของวัฒนธรรมในชุมชน นอกจากเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวแล้วยังส่งผลให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นหรือก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง อันเป็นการลดปัญหาการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานนอกพื้นที่ และปัญหาความแออัดทางสังคมที่จะตามมาด้วย

1.6 การท่องเที่ยวส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี ด้วยประสบการณ์ที่ได้เดินทางไปพักผ่อนท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ได้พบเห็นสิ่งที่แปลกใหม่ ได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลินจึงเท่ากับเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ส่งผลให้ประชาชนมีสุขภาพจิตที่ดี ซึ่งจะช่วยลดปัญหาสังคม

1.7 การท่องเที่ยวช่วยประชาชนรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวก็ย่อมมีการใช้จ่ายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของที่ระลึก ด้วยเหตุนี้ประชาชนสามารถนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาผลิตเป็นสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก นอกจากจะเป็นการสร้างรายได้แล้วยังเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย

1.8 การท่องเที่ยวเสริมสร้างพื้นฐานทางสังคมที่ดี ประชาชนในพื้นที่ควรมีคุณลักษณะในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใส มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นพื้นฐานทางสังคมที่ดี ในลักษณะนี้จึงเป็นปัจจัยหลักที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี โดยหลายประเทศได้หันมาให้ความสำคัญกับปัจจัยนี้ ตัวอย่างเช่น ประเทศสิงคโปร์พยายามรณรงค์ให้ประชาชนในประเทศยิ้ม ในขณะที่ประเทศไทยรับสมญานามว่า “สยามเมืองยิ้ม” เป็นจุดขายสำคัญทางการท่องเที่ยว จากงานวิจัยทางการท่องเที่ยวหลายฉบับของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แสดงให้เห็นว่า อธยาศัยไมตรี รอยยิ้ม และความมีน้ำใจของคนไทยเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติกลับมาเยือนเมืองไทย

2. ความสำคัญต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จึงได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องการอนุรักษ์และดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม รวมทั้งป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการออกมาตรการต่าง ๆ เช่น การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโรงแรมขนาดใหญ่ที่เปิดให้บริการกับนักท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เพื่อลดปัญหาน้ำเสียที่เกิดจากโรงแรม เป็นต้น รวมทั้งการศึกษาเพื่อกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เพื่อป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้น และในปัจจุบันทั่วโลกต่างเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและสังคม จึงได้ร่วมกันศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ภายใต้แนวคิดโลกสีเขียว ของสภาการเดินทางและการท่องเที่ยวโลก และในหลายประเทศได้มีการศึกษาเพื่อวางแผนจัดการด้านการท่องเที่ยว เพื่อต้องการให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ยั่งยืน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

สุวัจน์ จุฑากรณ์ และจริญญา เจริญสุกใส (2545, หน้า 91-93) กล่าวว่า "การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเดินทางและกิจกรรมอื่นๆ อีกมากมายเป็นการนำทรัพยากรด้านต่างๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมวลมนุษย์ ซึ่งส่งผลไปสู่การพัฒนาประเทศ"

การท่องเที่ยวประกอบด้วย องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. นักท่องเที่ยว เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว เพราะเป็นผู้ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้น ดังนั้นนักท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งระดับประเทศและระดับโลก จะทำการศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาวางแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

2. การเดินทาง การท่องเที่ยวก็คือ การเดินทางไปให้ถึงจุดหมายปลายทางตามที่นักท่องเที่ยวตั้งใจไว้ โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง คือ ทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ การเดินทางท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพโดยวิธีใดนั้นๆ จะต้องสามารถอำนวยความสะดวกในการเดินทางทั้งสภาพยานพาหนะที่ใช้เดินทาง และระบบเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางมีความปลอดภัยไปถึงจุดหมายปลายทางด้วยความเรียบร้อย รวมทั้งการประหยัดซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิดการเดินทางเพิ่มขึ้น

3. แรงจูงใจในการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่ง que กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวออกเดินทางท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง การท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นได้นั้น นักท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่ง บันดาลใจ เช่น การไปชมการแข่งขันกีฬาในต่างประเทศและก็พิจารณาการท่องเที่ยวอย่างอื่น ประกอบด้วย เช่น การชมโบราณสถานโบราณวัตถุ ศึกษาวิตความเป็นอยู่และภาษาของคนใน ท้องถิ่นนั้นๆ เป็นต้น ตามปกตินักท่องเที่ยวจะเดินทางหรือไม่ยอมขึ้นอยู่กัแรงจูงใจที่สำคัญ 4 ประการ คือ

3.1 แรงจูงใจทางกายภาพ (Physical Motivation) ได้แก่ เพื่อการพักผ่อน สนุกสนาน รื่นเริง เปลี่ยนบรรยากาศ เล่นกีฬา สันทนาการ หรือเพื่อรักษาสุขภาพ พักฟื้น

3.2 แรงจูงใจทางวัฒนธรรม (Cultural Motivation) ได้แก่ เพื่อการศึกษาหาความรู้ และประสบการณ์ในสิ่งที่ตนสนใจ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ดนตรี ศิลปะ นาฏศิลป์ และศาสนา เป็นต้น

3.3 แรงจูงใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Motivation) ได้แก่ เพื่อสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อกิจกรรมบางอย่าง ซึ่งเกิดจากการชักจูง ชักชวนหรือโน้มน้าวจิตใจ ความปรารถนาที่จะได้รู้จักคนใหม่ ๆ

3.4 แรงจูงใจทางด้านสถานภาพหรือชื่อเสียง (Status and Pretige Motivation) ได้แก่ เพื่อการพัฒนาตนเอง เพื่อเพิ่มความรู้ ประสบการณ์และสถานภาพของตนเอง ตลอดจนทำให้ตนเองได้รับชื่อเสียง เช่น การประชุม การอบรม การศึกษาดูงาน อาสาสมัคร ฯลฯ

ปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว

ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พอจะจำแนกได้ 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยทางธรรมชาติปัจจัยทางภูมิศาสตร์ทางด้านกายภาพ หรือธรรมชาติ (Physical Factors) เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ซึ่งจะมีส่วนในการสร้างสรรค์ภูมิทัศน์ที่มีอิทธิพลต่อ กิจกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ที่สำคัญได้แก่

1.1 ลักษณะภูมิประเทศ

1.2 ลักษณะภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวจะต้องไม่มีฝนหรือมี อากาศชุ่มชื้นมากเกินไป อุณหภูมิของอากาศพอเหมาะแต่ไม่ถึงกับร้อนจัด แสงแดดไม่จัดมากและมีลมแผ่วเบา

2. ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Factors) หมายถึง ผลงานด้านต่าง ๆ ที่มนุษย์ แต่ละกลุ่มสร้างสรรค์ขึ้น และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน คำว่าวัฒนธรรมมีความหมายกว้างขวางถึง

ความเชื่อถือ ความคิดเห็น นิสัยใจคอ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะต่าง ๆ การปฏิบัติตนในสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นได้

2.1 มรดกทางประวัติศาสตร์ประเทศไทย

2.2 การประกอบอาชีพ ลักษณะการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น และไม่สามารถพบเห็นได้ในถิ่นที่อยู่ของนักท่องเที่ยว

2.3 ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม หมายถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคม และการประพฤติปฏิบัติที่ยึดถือและสืบทอดต่อกันมา

2.4 การคมนาคม กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวจะมีความเจริญก้าวหน้าเพียงใด จะต้องอาศัยการคมนาคมที่สะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย และประหยัด ที่สามารถเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในเมืองและชนบท

ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ปราโมชน์ รอดจรัส (2547, หน้า 146 – 148) กล่าวว่า "การท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศเปรียบได้กับสินค้าออก เพียงแต่ผู้ซื้อจะเดินทางมาซื้อถึงประเทศของผู้ขายบริการเองโดยผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวจะเพิ่มมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ (Gross Domestic Product)"

การผลิตสินค้าและบริการเพื่อการท่องเที่ยวจะเกิดการจ้างงานขึ้นเพราะจะเกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานคนเป็นจำนวนมากซึ่งเปรียบได้กับการจ้างงานเพื่อการผลิตในอุตสาหกรรมอื่นๆ การท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นธุรกิจเพื่อการส่งออกจึงส่งผลกระทบต่อดุลการค้าระหว่างประเทศด้วย ถ้าพิจารณาจากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้จ่ายเพียงอย่างเดียวอาจทำให้การประเมินผลที่เกิดขึ้นนั้นเกินกว่าความจริงเพราะค่าใช้จ่ายนั้นเป็นเงินที่นักท่องเที่ยวจ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายเอง (Final Demand) แต่ก่อนที่จะมาเป็นสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่จะขายให้นักท่องเที่ยวได้ จะต้องผ่านขั้นตอนการผลิตอื่นๆ มาก่อน โดยจะอยู่ในรูปของการซื้อสินค้าเพื่อนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต ดังนั้น เงิน 1 บาทที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายจะไม่เพียงแต่เพิ่มรายได้ให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพียง 1 บาทเท่านั้น แต่จะเพิ่มรายได้ในอุตสาหกรรมอื่นๆ อีกด้วยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การจ้างงานก็จะเกิดขึ้นในลักษณะเดียวกัน คือ ทำให้เกิดผลทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมากกว่า 1 บาท เรียกว่า "ผลของตัวทวี" (Multiplier) ข้อเท็จจริงที่นำมาประกอบการพิจารณาว่าการท่องเที่ยวมีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างไรจะประกอบไปด้วย

1.1 รายจ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการขยายตัวของรายได้ประชาชาติ เป็นรายจ่ายเพื่อการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวภายในประเทศหรืออาจจะเป็นนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศที่มีรายจ่ายเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการซึ่งจะมีผลทำให้เกิดการผลิตสินค้าหรือบริการขึ้น

1.2 การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการหารายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ โดยเกือบทุกประเทศจำเป็นต้องใช้เงินตราต่างประเทศเพื่อซื้อสินค้าและบริการ ตลอดจนเพื่อใช้หนี้ต่างประเทศ การหารายได้เป็นเงินตราต่างประเทศจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะจะเป็นการสร้างเสถียรภาพทางการเงินของประเทศ ดังนั้นการที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนำเงินเข้ามาเพื่อใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการต่างๆจะส่งผลเหมือนกับการส่งสินค้าหรือบริการไปขายยังต่างประเทศเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศ

1.3 การท่องเที่ยวกับการสร้างงาน รายจ่ายเพื่อการท่องเที่ยวถือเป็นรายจ่ายที่ช่วยให้มีการสร้างงานและสินค้าจำนวนมาก ช่วยให้คนภายในประเทศมีงานทำมากขึ้น เพราะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้แรงงานคนเป็นจำนวนมาก เช่น ธุรกิจโรงแรม บริษัทนำเที่ยว บริการขนส่งการผลิตสินค้า ตลอดจนการลงทุนเพื่อขยายอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น การก่อสร้าง การปรับปรุงโรงแรม และสถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น

ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวก็ส่งผลกระทบต่อทางด้านลบเช่นเดียวกัน โดยผลกระทบที่เกิดขึ้น อาจสรุปได้ดังนี้

1. ผลกระทบต่อราคาและค่าครองชีพ เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะต้องใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการ ความต้องการสินค้าหรือบริการก็จะมีมากขึ้น ส่งผลให้ระดับราคาสินค้าหรือบริการสูงตามไปด้วย ในขณะเดียวกันการพัฒนาการท่องเที่ยวจะมีการลงทุนเพื่อก่อสร้างสถานที่ต่างๆเพิ่มขึ้นเป็นเหตุให้ที่ดิน วัสดุก่อสร้าง ตลอดจนสินค้าอื่น ๆ มีราคาสูงตามไปด้วย ดังนั้นประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นอาจจะต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับราคาสินค้า ค่าบริการ ค่าเช่าสูงขึ้น เกิดภาวะเงินเฟ้อตามมาซึ่งจะส่งผลกระทบต่อค่าครองชีพสูงขึ้น

2. ผลกระทบต่อการจ้างงานและการเปลี่ยนอาชีพ การพัฒนาการท่องเที่ยวจะเป็นการนำแรงงานจากภาคเกษตรมาสู่ภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวซึ่งจะมีผลกระทบต่อการทำงานและการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ทำให้กำลังการผลิตด้านเกษตรกรรมลดน้อยลง ส่งผลทำให้ผลผลิตด้านการเกษตรมีราคาสูงขึ้น

3. ผลกระทบด้านคุณภาพงาน การพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานไปในทางที่ดีกว่า แรงงานที่ไม่มีคุณภาพดีพอก็อาจจะทำให้เกิดผลเสียกับธุรกิจท่องเที่ยวได้ ขณะเดียวกันอาจจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการพัฒนาคุณภาพแรงงานเพิ่มขึ้นอีกด้วย

4. ผลกระทบด้านการแย่งผลประโยชน์และอาชีพ การลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการแข่งขันกันทั้งทางด้านการผลิตสินค้าและบริการ นักธุรกิจท้องถิ่นที่มีทุนน้อยจะถูกนักธุรกิจต่างถิ่นที่มีทุนมากกว่าเข้ามาแย่งธุรกิจหรือแย่งงานแข่งอาชีพไป ทำให้เกิดการขัดผลประโยชน์และอาจเกิดการตัดราคาเพื่อการแข่งขัน ซึ่งอาจทำให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจโดยรวมได้

5. ผลกระทบที่มีต่อผลประโยชน์ของท้องถิ่น ท้องถิ่นอาจจะไม่ได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่ เช่น การจมน้ำเที่ยว หรือธุรกิจโรงแรมซึ่งส่วนใหญ่จะผูกขาดโดยบริษัทชาวต่างประเทศ ทำให้ท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากส่วนแบ่งในการนำเที่ยวในอัตราส่วนค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ยังต้องส่งสินค้าบางชนิดจากต่างประเทศเพื่อนำมาใช้บริการ เช่น อาหาร เครื่องดื่ม อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้บางชนิด รวมถึงเจ้าหน้าที่หรือผู้บริหารระดับสูงในโรงแรมบางแห่งก็ต้องจ้างชาวต่างประเทศด้วย

2. ผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

2.1 ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคม

2.1.1 การท่องเที่ยวช่วยลดความตึงเครียดทางด้านอารมณ์ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจทำให้คนในสังคมต้องต่อสู้แข่งขันกันอยู่ตลอดเวลา โอกาสพักผ่อนมีน้อย การท่องเที่ยวจึงเป็นส่วนหนึ่งช่วยลดความตึงเครียดทั้งทางด้านอารมณ์และร่างกาย

2.2.2 การท่องเที่ยวช่วยทำให้คนมีความรู้เพิ่มขึ้น เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ ที่นอกเหนือไปจากการเรียนรู้ในตำรา

2.2.3 การท่องเที่ยวทำให้คนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การร่วมเดินทางไปด้วยกันจะช่วยให้เกิดความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง มีโอกาสแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีซึ่งกันและกัน

2.2.4 การท่องเที่ยวทำให้มีโอกาสศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของคน สภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนงานศิลปะประเภทต่าง ๆ

2.2.5 การท่องเที่ยวทำให้คนมองมุมมองโลกในมุมที่กว้างขึ้น ซึ่งสามารถทำได้กับคนในทุกระดับ และจะมีประโยชน์กับการท่องเที่ยวแบบกลุ่ม เป็นชมรม เช่น องค์กรเอกชน หอการค้า สภาพแรงงาน เป็นต้น

2.2.6 การท่องเที่ยวจะช่วยกระตุ้นให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในชาติต่าง ๆ การมีโอกาสพบปะกันทำให้มีความสัมพันธ์กันเป็นการส่วนตัวระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน

2.2 ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคม

2.2.1 ปัญหาเพศพาณิชย์ มีพื้นฐานมาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ เมื่อการท่องเที่ยวเติบโตขึ้นก็มีการพัฒนาธุรกิจด้านนี้ขึ้นมาและมีอัตราการขยายตัวตามไปด้วย ซึ่งปัญหาเพศพาณิชย์ก่อให้เกิดผลด้านอื่นตามมาคือ การแพร่เชื้ออหิวาต์ โรคเอดส์ โสเภณี ยาเสพติด เป็นต้น

2.2.2 ปัญหาอาชญากรรม เป็นปัญหาสังคมเมืองที่เติบโตขึ้นมาอย่างไม่มีระเบียบไม่มีระบบ เมื่อพิจารณาในมุมมองของการท่องเที่ยวจะพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นได้แก่ การหลอกลวง ฉ้อโกง การปล้น จี้ชิงทรัพย์ การทำร้าย การข่มขืน เป็นต้น โดยปัญหาส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นตามสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว สถานีรถไฟ สถานที่พักผ่อน เป็นต้น

2.2.3 ปัญหาค่าครองชีพ ปัญหานี้เกิดจากพื้นที่ที่ได้รับคามนิยมนจากนักท่องเที่ยว ก็มักจะประสบปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้น สินค้าอุปโภคและบริโภคมีราคาแพงขึ้นส่งผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นและผู้ประกอบอาชีพในสาขาอื่น ๆ ที่มีรายได้ต่ำด้วย

2.2.4 ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบางรายชอบเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว เป็นผู้ประกอบการที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนโดยเป็นผู้ค้ากำไรเกินควร เช่น โกดังผี แท็กซี่ป้ายดำ และร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น

2.2.5 ปัญหาความไม่เสมอภาคในการพัฒนาพื้นที่ โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ระบบไฟฟ้า การคมนาคม การขนส่ง โทรศัพท สนามบิน ส่วนใหญ่จะดำเนินการในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งอาจทำให้เกิดการเปรียบเทียบในแง่ของความไม่เสมอภาคว่า พื้นที่ที่ไม่ได้พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอาจถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการเหลียวแล

2.2.6 ปัญหาค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง ลักษณะการบริโภคนิยมที่ทำตามอย่างสังคมตะวันตก การให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของเศรษฐกิจมากเกินไป การละเลยต่อขนบธรรมเนียมและประเพณี รวมถึงค่านิยมที่มาจากโบราณต่าง ๆ เหล่านี้ ควรจะได้มีการศึกษาทบทวนและมีการปรับแนวความคิดให้เหมาะสม

2.3 ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม

โดยข้อเท็จจริงแล้ววัฒนธรรมก็คือ สิ่งที่สังคมปรารถนาที่จะทำให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมดำเนินไปได้อย่างมีความสุข วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เราสามารถเห็นและสัมผัสได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น ดนตรี การแสดง การแต่งกาย สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาวรรณกรรม การศึกษา วิทยาศาสตร์ เป็นต้น โดยวัฒนธรรมเหล่านี้ถือเป็นมรดกของชาติที่อาจจะถูกกระทบจากการท่องเที่ยว ซึ่งผลกระทบในทางลบของวัฒนธรรม แบ่งได้ดังนี้

2.3.1 การนำเอากิจกรรมที่ไม่พึงปรารถนาเข้ามาสู่แหล่งท่องเที่ยว เช่น บ่อนการพนัน การขายบริการทางเพศ ปัญหาด้านยาเสพติด เป็นต้น

2.3.2 การเปลี่ยนแปลงการอุปโภคบริโภค ประชาชนในท้องถิ่นจะเปลี่ยนแปลงการอุปโภคบริโภคตามแบบอย่างที่ได้พบเห็นจากนักท่องเที่ยว

2.3.3 การขัดแย้งในเรื่องเชื้อชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างอย่างมากระหว่างนักท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่น

2.3.4 การลอกเลียนแบบหรือการผลิตของปลอม มีการปลอมงานหัตถกรรมและงานศิลปะเพื่อขายเป็นของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว

2.3.5 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นจะเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

2.4 ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ดังนี้

2.4.1 ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ปัญหามลภาวะเกิดจากสภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม สกปรก และสูญเสียความสมดุลทางธรรมชาติ พืชพันธุ์และสัตว์ป่าตามธรรมชาติถูกทำลายจนลดจำนวนลง และปัญหาที่ตามมาคือ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาขยะ และปัญหาอากาศเสีย

2.4.2 ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ มีการบุกรุกและเข้าไปจับจองพื้นที่ในเขตป่าสงวน ภูเขา เพื่อสร้างสถานที่ตากอากาศ ที่พักแรม ร้านอาหาร แผงลอยเพื่อขายสินค้าหรือการบุกรุกป่าชายเลน อุทยานต่างๆ ทำให้สัตว์ป่าและพืชพรรณต่างๆถูกทำลายไปจนบางชนิดสูญพันธุ์ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

2.4.3 ปัญหาอาคารและสิ่งปลูกสร้าง อาคารและสิ่งปลูกสร้างต่างๆที่ขึ้นตามแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงจะก่อให้เกิดปัญหาด้านทัศนียภาพโดยเฉพาะอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่มีลักษณะไม่กลมกลืนหรือไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจะเป็นการทำลายความงามและเสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยว

2.4.4 ปัญหาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาที่ไม่ได้คำนึงถึงสภาพแวดล้อม เช่น การถมที่ ถมทะเล การสร้างถนนตัดขาดฝั้จนเกินไป การตัดถนนผ่านพื้นที่ป่าชายเลน การสร้างเขื่อน อาจก่อให้เกิดการพังทลายของดิน ซึ่งเป็นการทำลายภูมิศาสตร์ทางธรรมชาติและสมดุลทางระบบนิเวศน์ด้วย

แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ทิววรรณ พุ่มมณี (2550, หน้า2) หมายถึง การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคมและความงามทางสุนทรีย์ภาพ ในขณะที่สามารถรักษาความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย

การจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

Eber (อ้างอิงใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์, 2540) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ ดังนี้

1. ใช้ทรัพยากรอย่างพอดีทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวทางในการทำธุรกิจระยะยาว
2. ลดการบริโภคที่เกินความจำเป็น และมีการลดของเสีย ซึ่งจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมในระยะยาวและเป็นการเพิ่มพูนคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย
3. รักษาและส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งจะช่วยขยายศักยภาพของการท่องเที่ยวในระยะยาว
5. สนับสนุนเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาการกำหนดราคาและค่าบริการที่เหมาะสม ขณะเดียวกันก็มีการรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมมิให้ถูกทำลาย
6. ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การจัดการ และการบริการ ซึ่งจะช่วยให้คนในท้องถิ่นมีรายได้และยังเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพที่สูงขึ้น
7. ให้มีการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่น องค์กรต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจะได้ทำงานไปในทิศทางเดียวกัน
8. มีการฝึกอบรมบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพของการบริการให้มีคุณภาพสูงขึ้น
9. ต้องทำการตลาดท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ เช่น การเตรียมเอกสารหรือข้อมูลความรู้ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ เข้าใจ และเคารพต่อสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ และก็ยังจะช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. ทำการศึกษาวิจัย และติดตามผลการตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์แก่แหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งนักท่องเที่ยวและผู้ลงทุน

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ เพราะนักท่องเที่ยวจะมาใช้บริการอย่างสม่ำเสมอ ทำให้กิจการมีกำไร และทรัพยากรยังคงน่าสนใจไม่เสื่อมคลาย แม้จะต้องมีการปรับปรุงอยู่เสมอก็ตาม และจะต้องไม่ก่อผลกระทบเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม หรือถ้าเกิดก็ต้องให้น้อยที่สุด เพราะการจัดการแบบยั่งยืนเท่านั้นจะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้

กลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1. การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2547) กล่าวถึงกลยุทธ์หรือวิธีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยผู้รับผิดชอบการพัฒนาจะต้องร่วมดำเนินการ (ร่วมคิด ร่วมทำ) โดยมีวิธีการ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ยึดหลักของความยั่งยืนในการวางแผนและจัดการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมนั้น องค์กรชุมชนจะต้องพูดคุย ปกป้องหรือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันประเมินผลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ร่วมกันค้นหาจุดแข็งหรือความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยว ค้นหาจุดอ่อนและสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาและมองหาโอกาสความเป็นไปต่อการจัดการในอนาคต โดยคำนึงถึงการพัฒนาที่จะเกิดผลกระทบน้อยที่สุด (มีความสมดุล) ของสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น

1.2 กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้ชัดเจน การพัฒนาต้องมีความชัดเจนของการดำเนินงานเพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพ และคุณค่าของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและคงไว้ในอัตลักษณ์ท้องถิ่น ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และมีประสบการณ์เพิ่มขึ้นทุกครั้งที่ไปเที่ยว รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตของท้องถิ่นโดยนำธุรกิจท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริม อันหมายถึง ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายดีขึ้นกว่าก่อน

1.3 กำหนดผังและรูปแบบของสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่ก่อผลกระทบทางภูมินิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น (ไม่เป็นสิ่งที่แปลกปลอมเข้าไป) โดยให้มาตรการเพื่อรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับของพื้นที่)

1.4 จัดทำแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับแผนแม่บทของท้องถิ่น จังหวัดและภูมิภาค โดยสำรวจศักยภาพ (สถานภาพ คุณภาพ : ความโดดเด่นความสวยงามและสุนทรีย์ภาพ) ของแหล่งท่องเที่ยว สำรวจตลาดการท่องเที่ยว เพื่อกำหนดแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการ (ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว) ให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา)

1.5 การพัฒนาบุคลากรต้องกำหนดแผนฯ และหลักสูตรการฝึกอบรม เพื่อให้บุคลากรที่ปฏิบัติงาน ซึ่งต้องมีความรู้ความสามารถ มีมาตรฐานการทำงานในระดับสากล โดยการฝึกอบรม การดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่การบริการที่มีมาตรฐานสากล

1.6 ดำเนินการเขียนโครงการ เพื่อขอประมาณพัฒนาและส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว เมื่อกลุ่มผู้รับผิดชอบการเขียนโครงการ เพื่อขอขบประมาณได้รับมติจากชุมชนต่อการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมแล้ว ต้องจัดการเขียนโครงการตามแผนบูรณาการ

บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ทิพวรรณ พุ่มมณี (2550, หน้า 8 – หน้า 12) การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนถือเป็นประเด็นสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวในทุกระดับ ทั้งระดับโลก ระดับประเทศ ภูมิภาคหรือท้องถิ่น รวมทั้งนักท่องเที่ยว ชุมชนในฐานะเจ้าของบ้าน และผู้ประกอบการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะเน้นให้เห็นถึงเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่น และเป็นสาเหตุหลักของปัญหาสิ่งแวดล้อม

ความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือ การทำให้บรรลุผลถึงความต้องการระหว่างความพึงพอใจอย่างมีขอบเขตของนักท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับ และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญจะประกอบไปด้วย ภาครัฐ องค์กรอิสระ ธุรกิจเอกชน และนักท่องเที่ยว

ในการประชุม Globe 90'Conference มีการเสนอบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังนี้

1. บทบาทของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในด้านการสร้างรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ การสร้างงาน การกระจายรายได้ และนำความเจริญไปสู่ท้องถิ่น แต่ก็เกิดผลกระทบ สร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ภาครัฐจึงต้องมีบทบาท

ในการรักษาผลประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม รักษาซึ่งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของประเทศ ดังนี้

1.1 ทำการศึกษาถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

1.2 ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือหน่วยราชการระดับท้องถิ่นในการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวของตนให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์

1.3 พัฒนามาตรฐานและกฎข้อบังคับต่างๆในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนตรวจสอบโครงการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

1.4 ให้ความสำคัญกับการศึกษาและปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชาติต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

1.5 ให้ความสำคัญในเรื่องของขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว” ในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ จะต้องมีการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ และมีมาตรการในการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่

1.6 มีมาตรการในการควบคุมนักท่องเที่ยว ให้มีจำนวนที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะที่ที่มีความเปราะบางทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เช่น พื้นที่เกาะ หรือหมู่บ้านชาวเขา เป็นต้น

1.7 จัดตั้งคณะกรรมการในการให้คำปรึกษาทางด้านการท่องเที่ยว

1.8 ทำการประสานนิเทศหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง ถึงแนวคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะกรมและกระทรวงที่เกี่ยวข้องในการประสานงานและร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด เพื่อความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

1.9 ผลักดันให้การท่องเที่ยวเป็นหัวข้อหนึ่งในการประชุมเพื่อการวางแผนสำคัญๆที่จะมีผลเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมโดยรวม

2. บทบาทขององค์กรอิสระในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

องค์กรอิสระหรือ NGOs มีบทบาทเป็นอย่างมากในประเทศที่กำลังพัฒนา โดยเฉพาะบทบาทที่เกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้งด้านธรรมชาติและสังคม องค์กรอิสระเปรียบได้กับผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นที่ปรึกษาด้านข้อมูล กฎหมาย วิชาการ รวมทั้งปกป้องผลประโยชน์ให้กับชุมชน ดังนั้นในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวบทบาทที่สำคัญ มีดังนี้

2.1 การร่วมในคณะกรรมการที่ปรึกษาการท่องเที่ยวในทุกๆระดับ และควรมีบทบาทในการเสนอแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้จะรวมถึงเรื่องการใช้ที่ดินและการมีส่วนร่วมในการประเมินผลระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น

2.2 การแสวงหาความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและคัดค้านการพัฒนาที่อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

2.3 การร่วมมือกับคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำวิจัยและรวบรวมข้อมูลเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2.4 การแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นกับหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับสินค้าทางการท่องเที่ยวและมีวิธีการดำเนินงานที่เหมาะสม

2.5 มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องและหาโอกาสแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะขัดขวางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.5.1 ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นและสภาพแวดล้อม

2.5.2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของกลุ่ม NGOs และประชาชนท้องถิ่น

2.5.3 ผลกระทบจากอุตสาหกรรมด้านต่างๆต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.5.4 ระดับของความร่วมมือในการพัฒนาจากภาครัฐบาลและภายในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพื่อความสำเร็จในการพัฒนา

3. บทบาทของธุรกิจเอกชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ภาคเอกชนในส่วนของผู้ประกอบการท่องเที่ยว เป็นผู้ดำเนินการนำการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่น มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังนี้

3.1 การลดมลพิษจากกิจกรรมต่างๆ เช่น การลดปริมาณยาฆ่าแมลงที่ใช้ในสนามกอล์ฟ การควบคุมการปล่อยของเสียสู่แหล่งน้ำสาธารณะ เป็นต้น และมีการสนับสนุนโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโอกาสที่เหมาะสม

3.2 ลดการปล่อยของเสีย ซึ่งทำได้โดยกระบวนการนำกลับมาใช้หรือโดยการติดตั้งเครื่องบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพและมีการตรวจสอบการใช้งานอยู่เสมอ

3.3 นำเอาวิธีการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพมาประยุกต์ใช้ เช่น ส่งเสริมการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานจากลม เป็นต้น

3.4 ลดกิจกรรมที่เสี่ยงต่อการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น การก่อสร้าง
สถานที่ใกล้ป่าชายเลน ชายหาด เขตอาศัยของสัตว์ป่า เขตโบราณวัตถุสถาน เป็นต้น 22 ก.ค. 2552

3.5 นำการตลาดแบบ Green Marketing มาใช้ เช่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวแนว
อนุรักษ์ ตลอดจนการให้คำแนะนำการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบที่มีต่อ
สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

4. บทบาทของนักท่องเที่ยวในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

นักท่องเที่ยวคือคนต่างถิ่นที่เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งอาจจะมาเองหรือ
ใช้บริการของบริษัทนำเที่ยว เป็นผู้ที่มีบทบาทในการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น แต่ในขณะเดียวกัน
อาจเป็นผู้ทำลายทรัพยากรที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่น ดังนั้น นักท่องเที่ยวควรมีส่วนร่วม
ในการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังนี้

4.1 เลือกใช้บริการบริษัทนำเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อ
สิ่งแวดล้อม

4.2 ศึกษาข้อมูลล่วงหน้าเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เช่น ประวัติศาสตร์
สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในท้องถิ่น

4.3 ท่องเที่ยวอย่างมีสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม และระมัดระวังพฤติกรรมที่อาจส่งผลเสีย
ต่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ

4.4 งดการซื้อสินค้าหรือบริการที่ทำลายสภาพทางนิเวศวิทยาและวัฒนธรรมของ
ชุมชนนั้นๆ เช่น ปะการัง สัตว์น้ำ พันธุ์ต่างๆหรือโบราณวัตถุ

4.5 ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อแนะนำของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด

4.6 ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่ไป
เยี่ยมชมเยือนหรือแวะผ่าน

ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะดำเนินไปได้ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและ
การประสานงาน จากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวในทุกด้านและเป็นไปอย่างสอดคล้องกัน ไม่
เพียงเฉพาะการผสมผสาน ความต้องการและการตอบสนองแก่นักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ต้องให้
ความสำคัญต่อการดูแลรักษาความเป็นธรรมชาติและเอกลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นหลัก
ควบคู่กันไป แต่ในปัจจุบันแผนการพัฒนาไม่สามารถดำเนินไปตามแผนได้ ด้วยปัญหาและ
อุปสรรคต่าง ๆ ดังนี้ (ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2547)

1. การบริหารจัดการ ในส่วนขององค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการอันได้แก่ ททท. กรมป่าไม้ กรมการปกครอง กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม รวมทั้งองค์กรชุมชนในท้องถิ่น หน่วยงานเหล่านี้เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน แต่ที่ผ่านมาการพัฒนา มักเป็นการดำเนินการแบบ “ต่างคนต่างทำ” การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน นำไปซึ่งปัญหาการบริหารจัดการในท้องถิ่นนั้น ๆ

2. แหล่งท่องเที่ยวกับกิจกรรม ปัจจุบันการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวบางชนิดไม่คำนึงถึงความเหมาะสม หรือผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว มุ่งแต่ผลประโยชน์หรือด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จนทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งยังมีได้กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity)

3. การบริการเป็นองค์ประกอบสำคัญในการอำนวยความสะดวก ส่งเสริม สนับสนุน กำกับดูแล ให้นักท่องเที่ยวบรรลุวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว การบริการ การท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร การบริการนำเที่ยว เป็นต้น แต่ที่ผ่านมาการบริการดังกล่าวไม่ได้รับการบริหารจัดการที่ควร จึงกลายเป็นปัญหาการบริการที่ไม่มีมาตรฐาน

4. สิ่งแวดล้อม และสภาพภูมิทัศน์ เป็นสิ่งเสริมสร้างคุณค่าและสวยงามให้แก่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ แต่ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งกลับถูกทำลายโดยสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิทัศน์ดังกล่าว ด้วยเหตุของการขาดการบริหารจัดการจากผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้น จึงกลายเป็นปัญหาการสร้างสิ่งแปลกปลอมหรือการทำลายทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในแหล่งนั้น

5. นักท่องเที่ยวถือเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวเป็นผู้ต้องการหรืออุปสงค์ (Demand) ของการท่องเที่ยว อีกทั้งนักท่องเที่ยว คือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรม หรือวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว การขาดจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่ออนุรักษทรัพยากร มีส่วนทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว

6. ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทและความสัมพันธ์ต่อการท่องเที่ยวในหลายรูปแบบ เช่น ความเป็นเจ้าของ ผู้จำหน่ายสินค้า ผู้ให้บริการ รวมถึงองค์กรปกครองท้องถิ่น ด้วยความสำคัญดังกล่าวจึงถือเป็นอีกหนึ่งกลไกในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แต่ด้วยความเป็นชุมชนนั้นก็เกิดปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ ด้วยเหตุของการขาดความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนา จึงทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนล่าช้า

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งมนุษย์สร้างขึ้น ทั้งโบราณสถาน สถานที่ทางประวัติศาสตร์ สถานที่ทางวัฒนธรรม พระราชวังและวัด สถานที่ท่องเที่ยวชนิดนี้จะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ตามสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และขณะเดียวกันมนุษย์ยังมีส่วนช่วยทำลาย ทำให้อายุการใช้งานของสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสั้นหรือเสื่อมสลายเร็ว

วรรณ วรชวานิช (2546, หน้า 146) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวรูปแบบนี้จัดเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมงานเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ เป็นการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไว้ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น ซึ่งมีหลักเกณฑ์สำคัญคือ

1. เป็นประเพณีหรือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของแต่ละท้องถิ่น และสมควรที่จะดำรงรักษาให้คงสืบต่อไป
2. เจ้าของพื้นที่ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านการวางแผน การจัดการและการอนุรักษ์
3. มีวิทยากรและมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น
4. นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความประทับใจและประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม

ทิพวรรณ พุ่มมณี (2550, หน้า 198) กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า "เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้และสัมผัสกับเอกลักษณ์ความงดงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีความเป็นอยู่และความแตกต่างทางวัฒนธรรม"

ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม อาจจัดแบ่งได้ตามลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรมทุกแขนง ได้แก่

- 1.1 สถาปัตยกรรม หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย เป็นอาคารศาสนา สถูป เจดีย์ หรือสิ่งที่ใช้เป็นที่เคารพทางศาสนา สถาปัตยกรรมส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนา ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและสามารถ

รักษารูปลักษณ์ไว้ได้ อย่างไม่มีการเปลี่ยนแปลงสืบทอดกันมานาน สถาปัตยกรรมไทยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.1.1 สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น วัดวาอาราม สถูป เจดีย์ ปราสาท หอไตร เป็นต้น

1.1.2 สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ปราสาทราชวัง พระที่นั่ง พระตำหนัก และอาคารที่สร้างตามความเชื่อและประเพณีของกษัตริย์ เช่น ศาลหอเทพเจ้า เป็นต้น

1.1.3 สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับประชาชนทั่วไป ส่วนมากเป็นบ้านเรือนที่พักอาศัยทั้งที่เป็นถาวรและชั่วคราว เช่น อาคารบ้านเรือน กระท่อม เปีง เป็นต้น

1.2 จิตรกรรมหรือภาพเขียน เป็นศิลปะสาขาหนึ่งที่แสดงความงามจากรูปทรง สี ปริมาตร และการจัดองค์ประกอบ ที่เป็นภาพสะท้อนชีวิตจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด ประเพณี สังคม และสิ่งแวดล้อม

1.3 ประติมากรรม เป็นผลงานทางศิลปะที่มีรูปทรง 3 มิติ คือ มีความสูง ความกว้าง และความหนา เกิดขึ้นจากการปั้น หล่อ แกะสลัก ฉลุ หรือดุน อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท

1.3.1 ประติมากรรมรูปเคารพ เช่น พระพุทธรูปสมัยต่างๆ เทวรูป เป็นต้น

1.3.2 ประติมากรรมตกแต่ง เป็นงานประติมากรรมที่แฝงอยู่กับศิลปกรรม เช่น มารแบกประคอง ฐานพระปราสาท เทพนม ครุฑพนมและอสุรพนมที่ฐานพระมณฑป เป็นต้น

1.3.3 ประติมากรรมเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน เช่น ชันน้ำ ฟานรอง คนโท คันฉ่อง เป็นต้น

1.4 ภาษาและวรรณกรรม ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีลักษณะเฉพาะตัวคือ เป็นภาษาที่มีพยัญชนะ สระและวรรณยุกต์ ภาษาเป็นที่เกิดของวรรณกรรม วรรณกรรม หมายถึง งานเขียนทุกชนิดรวมทั้งเรื่องราวที่เล่าสืบทอดและจดจำกันมา ไม่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น เพลงพื้นบ้าน นิทาน ลำนวนภาษา และคำราชา

1.5 หัตถกรรม หมายถึง ผลงานอันละเอียดอ่อนที่เกิดขึ้นโดยฝีมือมนุษย์ แสดงออกให้เห็นถึงความชำนาญในความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นการสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยและเพื่อความสวยงาม ได้แก่ เครื่องถม เครื่องลงยา เครื่องเงิน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน เครื่องถักทอ เครื่องไม้แกะสลัก เครื่องมุก เครื่องโลหะ การทำหัตถ์ และ การประดิษฐ์ดอกไม้สดและใบตอง

1.6 นาฏศิลป์ เป็นศิลปวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นชาติที่เจริญรุ่งเรือง ความงดงามของท่ารำรำตามจังหวัดและทำนองเพลง ตลอดจนการแสดงสื่อความหมายด้วยบทเจรจา

ท่าทางและคำร้องเป็นลำนำ ทำให้ผู้ชมสนุกสนานและเกิดอารมณ์คล้อยตาม ได้แก่ ระบุว่า เช่น ระบุว่าดาวดึงส์ ระบุว่านกกยุง เป็นต้น ละคร เช่น ละครนอก ละครใน ละครพันทาง โขน เช่น โขนกลางแปลง โขนโรงใน โขนหน้าจอ โขนนั่งราว หนัง เช่น หนังใหญ่ หนังตะลุง เป็นต้น หุ่น เช่น หุ่นเล็ก หุ่นใหญ่ หุ่นกระบอกและหุ่นละครเล็ก ดนตรี เป็นวัฒนธรรมที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษที่เป็น การร้องและการบรรเลงเครื่องดนตรีต่างๆ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ เครื่องดีด เช่น พิณชนิดต่างๆ ซึ่ง กระจับปี่ จะเข้ และจ้องหน่อง เครื่องสี เช่น ซออู้ ซออด้วง ซอสามสาย และสะล้อ เครื่องตี ที่ทำด้วยไม้ ได้แก่ กราะ กรับ ระนาด อัง โปงลาง ที่ทำด้วยโลหะ ได้แก่ ฆ้อง ฉิ่ง ฉับ ขิม ที่ซึ่งด้วยหนัง เช่น กลองทุกชนิด เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวงานเทศกาล ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ เช่น การทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระ การบวช การไหลเรือไฟ การแห่ปราสาทผึ้ง การลอยกระทง การแข่งเรือ การรดน้ำดำหัว การชักพระ เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์ ได้แก่ เมืองร้าง ย่านประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดีหรือท่องเที่ยวโบราณสถานที่สร้างขึ้นเพื่อกิจกรรมทางการเมือง การปกครองและสังคม เช่น พระราชวัง กำแพงเมือง เป็นต้น และศาสนสถาน เช่น พระอารามหลวง วัด ราษฎร์ที่ใช้เป็นที่จำพรรษาของพระสงฆ์ และเป็นที่ประกอบศาสนกิจ เป็นต้น

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจะเป็นกิจกรรมการได้สัมผัสและการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมดังนี้

1. การเที่ยวชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์หรืออาคารบ้านเรือน เช่น การชมการทำศิลปหัตถกรรมไทย เช่น การทำเครื่องเงิน การทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

2. การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. การชมการแสดงนาฏศิลป์และดนตรีไทย

4. การเที่ยวชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์โบราณสถาน และศาสนสถาน เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย วัดต่าง ๆ เป็นต้น

5. การร่วมงานเทศกาลประเพณีต่างๆ ที่จัดขึ้นตลอดทั้งปีในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย

ความคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ความหมายของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ทิพวรรณ พุ่มมณี (2550, หน้า 183) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า “เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นชุมชน พื้นฐานที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของพื้นที่ การท่องเที่ยวชุมชนมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่น ด้วยการสร้างงานสร้างรายได้ขณะเดียวกันก็ช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน

การท่องเที่ยวชุมชนส่วนใหญ่จะมีพื้นที่อยู่ในชนบทซึ่งอาจเป็นการท่องเที่ยวชนบท โดยมีปัจจัยหลัก คือ ความงดงามของสภาพแวดล้อมธรรมชาติรวมทั้งคุณค่าความน่าสนใจของชุมชนในพื้นที่ ทั้งด้านวิถีชีวิตเกษตรกรรม วัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความชำนาญเฉพาะด้านของประชากรในท้องถิ่น

ประเภทของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

หากพิจารณาทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นแล้ว สามารถแยกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 7 ประเภท คือ (รำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2547)

1. แหล่งธรรมชาติที่มีความสวยงามโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ป่าเขาน้ำตก ถ้ำ ทะเล
2. แหล่งโบราณคดี/แหล่งประวัติศาสตร์/ศาสนสถานที่สวยงาม
3. พิพิธภัณฑสถาน
4. งานบุญพื้นบ้าน งานประเพณีพื้นเมืองในรอบปี (12 เดือน)
5. ภูมิปัญญาพื้นบ้าน วิถีชีวิตพื้นบ้าน และการประกอบอาชีพหลักในชุมชน
6. ไร่ นา สวนเกษตรต่างๆ และฟาร์มเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ
7. บุคลากรในท้องถิ่นที่มีความสามารถทำงานในธุรกิจท่องเที่ยวด้านบริการอย่างมีคุณภาพในแต่ละสาขา เช่น บริการรถนำเที่ยว เรือนำเที่ยว บริการในร้านอาหาร และบริการนำเที่ยว (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือวิทยากรในท้องถิ่น) เป็นต้น ดังนั้น หากนำทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมาจัดรูปแบบการท่องเที่ยวก็เข้าหลักการการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทแล้วสามารถจัดรูปแบบการท่องเที่ยวหลายหลาย ได้แก่

- 7.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)
- 7.2 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism)
- 7.3 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geotourism)

- 7.4 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism)
- 7.5 การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural & Traditional Tourism)
- 7.6 การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism)
- 7.7 การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-meditation tourism)
- 7.8 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sportstourism)
- 7.9 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health tourism)
- 7.10 การท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว (Longstay)

รูปแบบของการท่องเที่ยวทั้ง 10 ประเภทนั้น แต่ละประเภทยังสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว (tourism activities) ได้หลายหลากเช่นกัน ได้แก่ การท่องเที่ยวเดินป่าชมและศึกษาพรรณไม้/สมุนไพร/การดูนกดูแมลง/การพายแคนูและคายัค/การปีนเขา/การขี่จักรยานท่องเที่ยว/การขี่ม้า ขี่ควาย/การฝึกช้าง/การเล่นเรือใบ/การเล่นบอลลูน/การล่องแก่งล่องเรือยาง/การเล่นเจ็ตสกีและสกีน้ำ/การดำน้ำ/การเล่นกอล์ฟ/การวาดภาพและถ่ายภาพ/การเรียนรู้ทำอาหาร เรียนศิลปะการแสดงสาขาต่าง ๆ /การนวดแผนไทย/การเรียนรู้และฝึกสมาธิ

การมีส่วนร่วมของชุมชน

สุรียพร พงษ์พานิช (2544) ได้เสนอบทบาทของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการท่องเที่ยวนั้น ส่วนใหญ่มักจะเป็นการร่วมกันใช้ประโยชน์ หรือได้รับประโยชน์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้น การมีส่วนร่วมที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาได้ จะต้องครบองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

1. ร่วมกันวางแผน เป็นการร่วมคิดร่วมวางแผนจัดการเตรียมความพร้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน ร่วมประชุมและลงความเห็นว่าจะพัฒนาการท่องเที่ยวที่ภาคีการนำเสนอนั้นเห็นด้วยหรือไม่ หากไม่เห็นด้วย มีข้อเสนอแนะควรทำอะไร หากท้องถิ่นใดที่ยังไม่มีการท่องเที่ยวแต่ต้องการให้เกิดขึ้น ก็ต้องร่วมกันคิดว่าชุมชนของตนมีอะไรเด่นแตกต่างจากชุมชนอื่น มีทรัพยากรอะไรที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้บ้าง ควรมีการจัดการอย่างไรบ้าง ควรแบ่งหน้าที่ใครทำอะไร ควรตั้งร้านค้าตรงไหน ก็หลัง ควรให้ใครเข้ามาขายได้บ้าง ควรจัดร้านค้าแผงลอยอยู่บริเวณไหนให้ดูเป็นระเบียบ ควรขายของราคาเท่าใด ควรจัดการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างไรเพื่อป้องกันมลพิษและความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

2. ร่วมกันปฏิบัติตามแผน เมื่อมีการวางแผนแล้วสมาชิกในชุมชนทุกคนต้องร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ที่ตกลงกันได้ อาทิ การวางแผนลดขยะภายใน 1 ปี ก็จะต้องร่วมกันลงมือทำให้ได้ตามแผนนั้น

3. ร่วมกันใช้ประโยชน์ สมาชิกทุกคนจะต้องมีสิทธิ์ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่น ในท้องถิ่น จะต้องมีการจัดการผลประโยชน์ทั้งที่เป็นตัวเงินและวัตถุให้ประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเหมาะสม โดยคำนึงถึงความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันเป็นหลัก เมื่อทุกคนได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสม ซึ่งหมายถึง การลงทุนลงแรงมากก็จะได้ผลประโยชน์มาก สิ่งนี้จะช่วยกระตุ้นให้กิจกรรมการท้องถิ่นในท้องถิ่นดำเนินต่อไปได้

4. ร่วมติดตามและประเมินผล เมื่อมีการดำเนินการแล้วย่อมจะมีปัญหาความไม่เข้าใจต่างๆ เกิดขึ้น จึงต้องร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถ่ายทอดประสบการณ์ และร่วมกันประชุมหาวิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น

5. ร่วมบำรุงรักษา เมื่อมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแล้ว ทุกคนต้องร่วมกันบำรุงรักษาด้วย หากละเลยปล่อยให้ทรัพยากรที่มีอยู่เสื่อมโทรมลง นักท่องเที่ยวก็จะไม่มาเยี่ยมเยือน ผลประโยชน์ที่เคยได้รับก็จะหมดไปเช่นกัน

การมีส่วนร่วมจัดการท้องถิ่นของชุมชนท้องถิ่น จะประสบความสำเร็จได้โดยทุกคนร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ทุกฝ่ายต้องเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการเอง จะต้องสนับสนุนความรู้ ให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ และให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเอกชนที่เป็นผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ควรสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นดำเนินการได้ราบรื่นและยั่งยืนขึ้น

แนวทางจัดการการท่องเที่ยวชุมชน

แนวทางจัดการการท่องเที่ยวทุกชุมชนท้องถิ่นมีเป้าหมาย คือ หาวิธีการเพิ่มจำนวนของนักท่องเที่ยว ทำอย่างไรจะให้นักท่องเที่ยวแวะเที่ยวจำนวนหลายวันและใช้จ่ายเงินเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอตลอดปี และยั่งยืนตลอดกาลนับร้อยๆ ปีได้นั้น ชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีวิธีการดังนี้ (ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2547)

1. หลักการจัดการที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบ 4 หลักการด้วยกัน คือ

1.1 การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงขอบเขตความสามารถในการรองรับของพื้นที่ทั้ง ธรรมชาติ ชุมชนชนบทธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวในแต่ละแห่งต่อคนต่อวัน

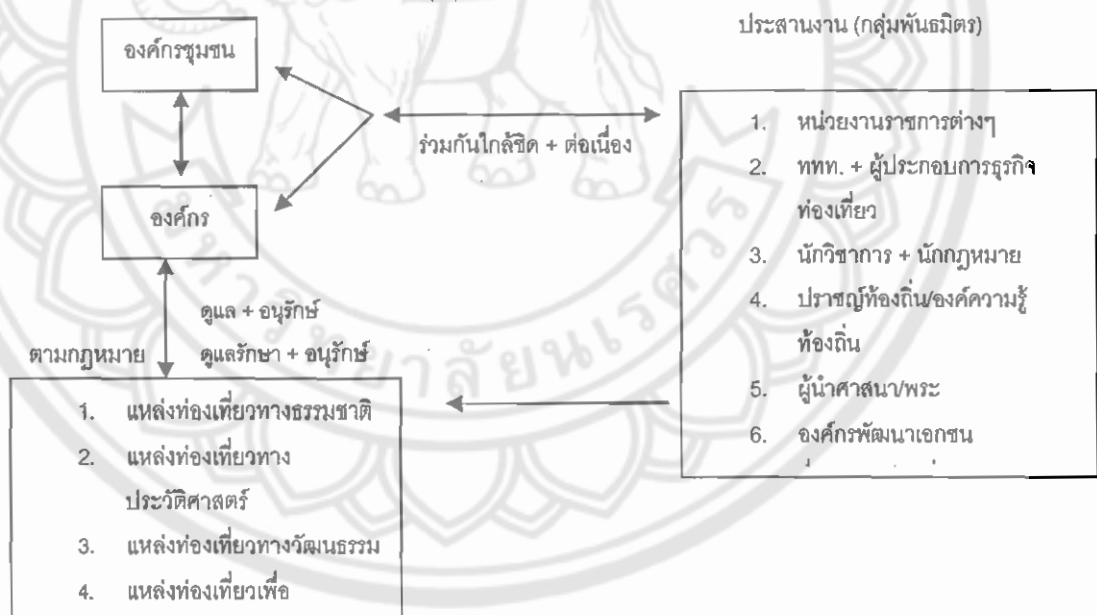
1.2 ควรตระหนักถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบ (ก่อปัญหาด้านลบ) ต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน (เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์)

1.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้เป็นพันธมิตร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องประสานการจัดการร่วมกัน เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนต่อการท่องเที่ยว

1.4 การทำธุรกิจท่องเที่ยวนั้นต้องคำนึงถึง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการประสานงาน ประสานโครงการ และกำหนดแผนงาน นโยบายทางเศรษฐกิจ (เพิ่มรายได้) เพื่อให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

2. วิธีการและขั้นตอนในการดำเนินงาน

วิธีการดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นชุมชนควรดำเนินการตามแผนผัง ข้างล่างนี้ โดยมีขั้นตอนดังภาพ 2 ดังนี้

ภาพ 2 แสดงวิธีการดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ภาพ 2 อธิบายแนวทางในการดำเนินงานโดยยึดหลักของความยั่งยืนทั้ง 4 ประการ ในการวางแผนและจัดการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม นั้น องค์การชุมชนจะต้องพูดคุย ปรึกษาหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันค้นหาจุดแข็งหรือความโดดเด่น ของทรัพยากรการท่องเที่ยว ค้นหาจุดอ่อนและสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา/มองหา โอกาสความเป็นไปได้ต่อการจัดการในอนาคต โดยคำนึงถึงการพัฒนาที่เกิดผลกระทบน้อยที่สุด (มีความสมดุล) ของสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น

การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้ชัดเจน การพัฒนาต้องมีความชัดเจนของ การดำเนินงานเพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพและคุณค่าของ (สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและคงไว้ในอัตลักษณ์ท้องถิ่น) ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และมีประสบการณ์ เพิ่มขึ้นทุกครั้งที่ไปเที่ยว รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตของท้องถิ่นโดยนำธุรกิจท่องเที่ยวเป็น อาชีพเสริม อันหมายถึงประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น มีชีวิตความเป็น อยู่ที่ดีที่สะดวกสบายดีขึ้นกว่าก่อน

กำหนดผังและรูปแบบของสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่ก่อ ผลกระทบทางภูมินิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น (ไม่เป็นสิ่งแปลกปลอมเข้าไป) โดยใช้มาตรการเพื่อ รักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวและความสามารถในการ รองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity : CC) การประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) การประเมินผลกระทบต่อสังคม (Social Impact Assessment : SIA) การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ (Health Impact Assessment : HiA)

จัดทำแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับแผนแม่บทของท้องถิ่น จังหวัดและภูมิภาคโดย สํารวจศักยภาพ (สถานภาพ+คุณภาพ : ความโดดเด่นความสวยงามและสันทนาการ) ของแหล่ง ท่องเที่ยว สํารวจตลาดการท่องเที่ยว เพื่อกำหนดแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการ (ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว) ให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาของกระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา

การพัฒนานุเคราะห์ต้องกำหนดแผนฯ และหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อให้บุคลากรที่ ปฏิบัติงาน (ในธุรกิจท่องเที่ยวทั้ง 5 สาขา คือ ขนส่ง/ที่พัก/ร้านอาหาร/บริษัทนำเที่ยวและสินค้าของ ที่ระลึก) ต้องมีความรู้ความสามารถ มีมาตรฐานการทำงานในระดับสากล โดยการฝึกอบรม การดู งาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่การบริการที่มีมาตรฐานสากล

ดำเนินการเขียนโครงการ เพื่อของบประมาณพัฒนาและส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว เมื่อ กลุ่มผู้รับผิดชอบการเขียนโครงการเพื่อของบประมาณได้รับมติจากชุมชนต่อการวางแผนพัฒนา

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมแล้ว ต้องจัดเตรียมงบประมาณ เพื่อใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้มีการจัดตั้งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาค

การจัดการเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนนั้น ประชาชนในท้องถิ่น ผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจะต้องร่วมกันคิดร่วมทำกับพหุภาคี โดยคำนึงถึงเป้าหมายต่อการพัฒนา คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้ได้นานที่สุด มีปัญหาหรือผลกระทบน้อยที่สุด

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำจำกัดความและความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันตัดสินใจ ในสิ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตของบุคคล และชุมชนที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ การมีส่วนร่วม ถือเป็นโครงสร้างของระบบประชาธิปไตย และมาตรฐานที่ใช้วัด ระดับประชาธิปไตยในสังคมนั้น ๆ และยังหมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานของการเป็นประชากร (สุมาลี เพิ่มแพงพันธุ์ และยุพา พูนขำ, 2540)

สุรินทร์ คล้ายจินดา (2539) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่คนเข้ามาร่วมกิจกรรมในสภาพที่มีความต้องการความสนใจและเป้าหมายร่วมกัน ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเริ่มต้นด้วยการร่วมมือปรึกษาหารือ ลงมือปฏิบัติ และทำการประเมินผล แล้วเริ่มต้นใหม่เป็นเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ

อาคม อาจแสง (2546 หน้า 47) กล่าวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า "การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ เช่น กิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ หลายรูปแบบ หลายวิธีการแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ ทำให้นิยามและความหมายของการมีส่วนร่วมต่างกันไปบ้าง โดยมีผู้ให้ความหมายที่หลากหลาย และมีความแตกต่างกันไปตามความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล" และองค์การสหประชาชาติ กล่าวว่า "การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น" อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบคลุมประเด็น ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2. การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้ามาเกี่ยวข้องโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดความพยายามพัฒนาการแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย และการวางแผน การดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจไม่ว่าระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ จะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ดิน

4. ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

ดังนั้น จากที่มีผู้ให้นิยามข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่กลุ่มคนที่อยู่ในสังคมหรือชุมชนเดียวกัน ได้มีการตัดสินใจร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน โดยการร่วมมือกันและลงมือปฏิบัติ รวมทั้งประเมินผลให้สำเร็จตามเป้าหมาย

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไปสามารถสรุปได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public information) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจในดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบเพื่อที่จะรับฟังความเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมหรือประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การปรึกษาหารือยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนทั่วไป และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะทางเลือกในการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลที่จะ

ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบ รูปแบบที่พบเห็นบ่อย ได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community meeting) การประชุมลักษณะนี้จะต้องจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วมเพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และตอบรับข้อซักถาม การประชุมในระดับนี้อาจจะจัดในระดับที่กว้างขึ้นได้ เพื่อรวมหลายๆ ชุมชนในคราวเดียวกันในกรณีที่มีหลายชุมชนได้รับผลกระทบ

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการจำเป็นจะต้องมีการจัดการประชุมรับฟังความคิดเห็น ในเชิงวิชาการ โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกเข้ามาช่วยอธิบายซักถาม และให้ความเห็นต่อโครงการ การประชุมอาจจะจัดขึ้นในที่สาธารณะทั่วไป ผลการประชุมจะต้องนำเสนอต่อสาธารณชนและผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

3.3 การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้เสียจากโครงการ การประชุมและคณะกรรมการจัดการประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน ซึ่งอาจมาจากการร่วมกันกำหนด ขึ้นทั้งนี้รูปแบบการประชุมไม่ควรจะเป็นทางการมากนัก การจัดประชุมจึงอาจจัดในหลายวันและไม่จำเป็นว่าจะต้องจัดเพียงครั้งเดียวหรือสถานที่เดียวตลอดไป

3.4 การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Marking) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งในทางปฏิบัติจะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ง่ายๆ อาจดำเนินการให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบเลือกตัวแทนของตนเข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะกรรมการหนึ่งที่มีอำนาจตัดสินใจรวมทั้งได้รับเลือกในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์การที่ทำหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทชี้้นำการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษนั้นๆ ว่าจะมีการวางน้ำหนักของประชาชนไว้เพียงใด

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

จากคำจำกัดความ ความหมายและรูปแบบของการมีส่วนร่วมดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นจะส่งผลต่อลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

Cohen and Uphoff (1980, pp. 219 – 222) แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ชนิด ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision – making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (implementation) ประกอบด้วย การเข้าร่วมโดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้ามาร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมถึงการเข้ามาร่วมแรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) เป็นการควบคุมและเป็นการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมครั้งต่อไป

กรรณิกา ชมดี (2524, หน้า 23) กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 10 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการเข้าประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้เริ่ม
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 6 -7) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขลดปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน

3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ปัญหาโดยสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และช่วยบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวควรจะมองในภาพรวมและมองอย่างเป็นองค์รวม คือ ไม่แยกเรื่องของการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตามเป็นเพียงแค่ระดับกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่ควรจะมองว่าจะใช้การท่องเที่ยวในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยจะเชื่อมโยงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ โดยมีองค์ที่เกี่ยวเนื่องในการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้

ผู้ที่เป็นเจ้าของพื้นที่หรือดูแลพื้นที่ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดหรือผลักดันให้มีการพัฒนาในพื้นที่ของตนเอง โดยองค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นทุกระดับถือว่ามีบทบาท มีความสำคัญและมีอำนาจในการจัดการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพของพื้นที่และศักยภาพของแต่ละองค์ประกอบท้องถิ่น แต่ก่อนเรื่องของการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวไม่ได้มีการระบุแน่ชัดในกฎหมายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท มีเพียงบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายอื่นซึ่งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องถือปฏิบัติและจะต้องมีส่วนส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย เช่น พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ต่อมามีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเพิ่มอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ตามกฎหมายที่เด่นชัดขึ้น (พจนานุกรม, 2545, หน้า 200)

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยประกอบไปด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น 7,948 แห่ง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งจะมีบทบาท หน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540

บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อการท่องเที่ยว

สภาพพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจะครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด ซึ่งจะมีทรัพยากรเป็นจำนวนมากแล้วแต่ศักยภาพของพื้นที่ ลักษณะความเป็นเมืองจะเป็นพื้นที่ชนบท กึ่งเมืองกึ่งชนบท รวมทั้งพื้นที่เขตเมือง ดังนั้นบทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อการท่องเที่ยวจึงสามารถดำเนินการได้โดยมีรูปแบบของการท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬา เป็นต้น ดังนั้นองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องจัดระบบบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายจัดตั้งและกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ มีการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดโดยการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงด้วย รวมทั้งจะต้องเป็นหน่วยงานในการประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทในเขตจังหวัด ซึ่งบทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อการท่องเที่ยว(ศตพงษ์ สุนทรารักษ์, 2546, หน้า 145 -146) มีดังนี้

1. สืบรวจ จัดทำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยการประสานงานร่วมมือกับองค์กรส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด กลุ่มจังหวัดเดียวกันและกลุ่มจังหวัดใกล้เคียง
2. มีการพัฒนา ปรับปรุง พื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน โบราณวัตถุในพื้นที่ให้มีความสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการประสานงานและดำเนินงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบในพื้นที่จังหวัด กลุ่มจังหวัดเดียวกันและกลุ่มจังหวัดใกล้เคียง
3. มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดด้วยการใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ โดยการประสานงานและดำเนินงานร่วมกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด

4. มีการปรับปรุงงานด้านบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐาน โดยดำเนินงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆหรืออาจจะดำเนินงานเองในกรณีที่ได้รับความคิดเห็นชอบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเป็นการดำเนินโครงการในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่สองแห่งขึ้นไป

5. มีการประสานแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่รวมทั้งการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะที่เป็นการทำกิจกรรมร่วมกันโดยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด

บทบาทของเทศบาลต่อการท่องเที่ยว

สภาพพื้นที่ของเทศบาลส่วนใหญ่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่พอสมควร ทั้งนี้แล้วแต่ศักยภาพของแต่ละพื้นที่ ลักษณะความเป็นเมืองจะเป็นพื้นที่เขตเมืองหรือกึ่งเมืองชนบท ลักษณะของพื้นที่มักจะเป็นศูนย์กลางของการจัดงานประเพณีท้องถิ่นที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนั้นบทบาทของเทศบาลต่อการท่องเที่ยวจึงดำเนินการได้โดยมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬา เป็นต้น

เทศบาลควรจัดระบบบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดในกฎหมายจัดตั้งและกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ มีการวางแผนพัฒนาเทศบาลโดยการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงด้วย ซึ่งบทบาทของเทศบาลต่อการท่องเที่ยว(ศตพงษ์ สุนทรารักษ์, 2546, หน้า 150-151) มีดังนี้

1. สำรวจ มีการจัดทำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆในพื้นที่ที่มีศักยภาพโดยประสานงานกับจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง

2. มีการพัฒนา ปรับปรุง พื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน โบราณวัตถุในเขตพื้นที่ให้มีความสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีความสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อยเหมาะสำหรับการเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว

3. มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตามสื่อต่าง ๆ รวมทั้งปรับปรุง พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น ป้ายชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกและดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

4. มีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ระบบบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐาน เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ ร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง บริการพาหนะรับ-ส่งนักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น

5. มีการประสานงานและแสวงหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยการจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการท่องเที่ยว กลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาแหล่งท่องเที่ยว

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการท่องเที่ยว

สภาพพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่จะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่เป็นจำนวนมากแล้วแต่ศักยภาพของแต่ละพื้นที่ ลักษณะความเป็นเมืองจะเป็นพื้นที่ชนบทหรือกึ่งเมืองกึ่งชนบท ดังนั้น บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการท่องเที่ยวจึงสามารถดำเนินการได้ในรูปแบบของการท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬา เป็นต้น

องค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดระบบบริหารสาธารณะให้มีประสิทธิภาพตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดในกฎหมายจัดตั้งและกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง มีการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐบาลและยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐบาลท้องถิ่นทั่วโลกเคียงด้วย เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการท่องเที่ยว(ศตพงษ์ สุนทรารักษ์, 2546, หน้า 154-155) มีดังนี้

1. สำรวจ มีการจัดทำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆที่มีศักยภาพในพื้นที่ โดยประสานงานกับจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียง
2. มีการพัฒนา ปรับปรุง พื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน โบราณวัตถุ ในพื้นที่ให้มีความสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว
3. มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้พื้นที่ตามสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น ป้ายชื่อสถานที่ท่องเที่ยวให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกและดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

4. มีการปรับปรุงงานด้านบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐาน เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง บริการพาหนะรับ-ส่งนักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น

5. มีการประสานงานและแสวงหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยอาจจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการท่องเที่ยว กลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

แนวความคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

ทิพวรรณ พุ่มมณี (2550, หน้า 83) ให้ความหมายเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในด้านการท่องเที่ยวว่าหมายถึง "ปริมาณการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยพื้นที่นั้นสามารถแบกรับไว้ได้ หรือปริมาณสูงสุดของนักท่องเที่ยว กิจกรรม และการใช้ประโยชน์เชิงการท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นๆยังคงสามารถรักษาสภาพไว้ได้ โดยมีองค์ประกอบพื้นฐานของขีดความสามารถหรือศักยภาพในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้

1. ขีดความสามารถในการรองรับด้านกายภาพ (Physical Carrying Capacity) หมายถึง ปริมาณสูงสุดของนักท่องเที่ยว กิจกรรม หรือสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางกายภาพของแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ

2. ขีดความสามารถในการรองรับด้านนิเวศวิทยา (Ecological Carrying Capacity) หมายถึง ระดับการใช้ประโยชน์สูงสุดในบริเวณพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงโดยที่ระบบนิเวศวิทยายังสามารถรักษาสภาพไว้ได้ ซึ่งพื้นที่แต่ละแห่งจะมีขีดความสามารถในการรองรับทางนิเวศวิทยาที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านสภาพธรรมชาติของพื้นที่ ลักษณะการใช้สอยของพื้นที่ การกระจายตัวและกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

3. ขีดความสามารถในด้านเศรษฐกิจและสังคม (Social Economic Carrying Capacity) หมายถึง การคำนึงถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นการลงทุนเพื่อก่อให้เกิดผลตอบแทนและความพึงพอใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมุ่งเน้นให้ผลประโยชน์กระจายสู่สังคมหรือชุมชนในพื้นที่ และต้องไม่เกิดผลกระทบต่องีวีชีวิตและจารีตประเพณีของประชากรที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (2546) ให้ความเห็นเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ว่าเป็นแนวคิดทางนิเวศวิทยา ที่สื่อให้ทราบว่ารระบบนิเวศหนึ่ง ๆ นั้น มีความเปราะบางแตกต่างกัน หรือพูดได้ว่า ระบบนิเวศหนึ่งๆ มีระดับหรือขีดความสามารถทนทานต่อ

การพัฒนาหรือถูกกระทำในระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้น หากเกินกว่านี้ระบบนิเวศจะได้รับผลกระทบ กระเทือนและอาจถูกทำลายลงจนไม่อาจฟื้นกลับสู่สภาพเดิมได้อีก ทั้งนี้โดยพิจารณาจากปัจจัย ที่เป็นองค์ประกอบและโครงสร้างของระบบนิเวศเป็นบรรทัดฐาน

จากแนวคิดดังกล่าว นักวิชาการและผู้ปฏิบัติ จึงได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยว จะหมายถึง ขีดหรือระดับของแหล่งท่องเที่ยว หรือทรัพยากรท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และปริมาณการใช้ประโยชน์ ของนักท่องเที่ยวสูงสุดได้โดยไม่ ก่อให้เกิดผลกระทบจนทำความเสื่อมโทรมหรือทำลายทรัพยากรท่องเที่ยวหรือตัวแหล่งท่องเที่ยว

ในทางปฏิบัติขีดความสามารถในการรองรับ (CC) มักมีมาตรวัดหรือตัวกำหนดเป็น "จำนวนนักท่องเที่ยวต่อช่วงเวลา" เช่น 1 แสนคน / ปี 2 หมื่นคน/เดือน 500 คน/คืน เป็นต้น แล้วแต่ว่าจะเลือกกำหนดหน่วยวัดอย่างไรอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ยกตัวอย่างกรณีอุทยานแห่งชาติ ภูกระดึง ซึ่งเคยมีผู้ศึกษาไว้และกำหนดว่าขีดความสามารถในการรองรับได้ สำหรับการพักผ่อนของ นักท่องเที่ยวบนภูอยู่ที่ 1,800 - 2,500 คน / คืน อันนี้หมายความว่า ภูกระดึงสามารถรองรับ นักท่องเที่ยวเข้าพักผ่อนได้สูงสุดระหว่าง 1,800 คน / คืน และ 2,500 คน/คืน (ขึ้นอยู่กับฤดูกาล โดยมีปริมาณน้ำเป็นตัวแปรสำคัญ นอกเหนือไปจากองค์ประกอบทางธรรมชาติอื่น ๆ และขีด ความสามารถ ในการจัดการของหน่วยงาน)

หากนักท่องเที่ยวเข้าไปพักผ่อนมากกว่าจำนวนที่ระบุข้างต้น แม้แต่เพียงเล็กน้อย การ ใช้ประโยชน์พื้นที่ของนักท่องเที่ยว และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับ ก็จะทำให้สร้าง ความกระทบกระเทือนต่อองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งของระบบนิเวศ (เช่น การอัดแน่นตัวของดิน บริเวณลานกางเต็นท์ เส้นทางเดินเท้า ฯลฯ) และอาจส่งผลกระทบไปถึงองค์ประกอบอื่นๆ ที่ เชื่อมโยงกันตามธรรมชาติเป็นแบบลูกโซ่ (เช่น ทำให้น้ำไหลซึมลงดินได้น้อยจึงทำให้พืชพรรณ บริเวณข้างเคียงขาดน้ำ ไม่เจริญเติบโตตามปกติ) จนอาจทำให้ระบบนิเวศธรรมชาติ โดยรวมของ ภูกระดึงได้รับความเสียหายหรือถูกเปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม (เช่น ระบบนิเวศทุ่งหญ้าป่าสนลด ความอุดมสมบูรณ์ลงและอาจทำให้สภาพภูมิทัศน์โดยรวมขาดความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์)

นอกจากนี้ การที่มีปริมาณนักท่องเที่ยวเกินขีดความสามารถในการรองรับ (CC) ที่กำหนด ยังก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบต่างๆ ตามมา ตั้งแต่เรื่องขยะและน้ำเสีย แสงและเสียง ไปจน ถึงทำให้ เกิดความหนาแน่นของปริมาณนักท่องเที่ยว เกินขีดจำกัดด้านจิตวิทยา ทำให้คุณภาพ ประสบการณ์ ของนักท่องเที่ยวด้อยลงไม่เป็นที่ประทับใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบและสนใจเรียนรู้ระบบนิเวศตามธรรมชาติ อย่างเช่น นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นกลุ่ม

นักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มว่าจะมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ในอนาคต แนวคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับ (CC) หากได้มีการนำไปศึกษากำหนดในแหล่งท่องเที่ยวที่มีระบบนิเวศเปราะบาง ก็จะช่วยให้ผู้เป็นเจ้าของ หรือผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว มีภาพหรือแผนการ (Scenario) ที่ใช้เป็นกรอบทิศทาง และขอบเขตของการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวบนฐานทางวิชาการ อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ยั่งยืน (Sustainable tourism) ทั้งในเชิงคุณภาพ (Quality) ความต่อเนื่อง (Continuity) และความสมดุล (Balance)

การท่องเที่ยวนอกจากจะก่อให้เกิดการสร้างงานซึ่งจะนำมาในรูปแบบของรายได้กระจายสู่ท้องถิ่นทั่วทั้งประเทศแล้ว ยังมีส่วนช่วยในการเผยแพร่ชื่อเสียงของประเทศให้เป็นที่รู้จักไปทั่วโลกอีกด้วย โดยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะประกอบไปด้วยปัจจัยหลายประการ แต่ที่สำคัญก็คือทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งประเทศไทยมีอยู่เป็นจำนวนมาก และมีความหลากหลายอยู่ในทุกพื้นที่ของประเทศ แบ่งออกได้ ดังนี้

1. ประเภทที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา น้ำตก ชายหาด ทะเล และเกาะแก่ง
 - 1.1 ประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมถึงสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ
 - 1.2 ประเภทศิลปวัฒนธรรม เช่น กิจกรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

วัฒนธรรมในมิติของการท่องเที่ยว

หากแบ่งวัฒนธรรมด้วยมิติทางการท่องเที่ยวแล้ว จะสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม คือ ไม่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ เป็นการแสดงออกในเรื่องของความคิด ประเพณี ขนบธรรมเนียม แบบแผนของพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นที่ยอมรับในกลุ่มของตนว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและเหมาะสม

2. วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม คือ การนำวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมมาปฏิบัติและพัฒนาจนเกิดเป็นอารยธรรม (Civilization) ก็ได้ เช่น การสร้างศาสนสถานในสมัยก่อน เมื่อเวลาผ่านไปก็จะกลายเป็นโบราณสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

จากลักษณะของวัฒนธรรมดังกล่าว ทรัพยากรการท่องเที่ยวในประเภทที่ 2 คือผลผลิตของวัฒนธรรมที่มีตัวตน เป็นรูปธรรมเห็นได้อย่างชัดเจน ส่วนในประเภทที่ 1 จะมีสภาพมาจากแนวความคิด ความเชื่อและวิถีชีวิต ซึ่งจัดเป็นวัฒนธรรมนามธรรม แต่ได้รับการพัฒนาจนมี

ลักษณะทางวัฒนธรรมขึ้นมา ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้โดยตรง

ดังนั้น วัฒนธรรมที่เกิดจากแนวความคิด ความเชื่อ จึงจัดเป็นนามธรรมล้วน ๆ ไม่ถือว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว แต่วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมจะสามารถพัฒนาให้เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวได้ ตัวอย่างวัฒนธรรมที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน โบราณวัตถุ งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน เทศกาลและงานประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น ซึ่งต่อมาก็จะถูกพัฒนามาเป็นสินค้าประจำท้องถิ่น ล้วนแล้วแต่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทย เปรียบเสมือนตัวที่เสริมให้การท่องเที่ยวมีความสมบูรณ์ เป็นจุดเด่นหรือจุดขายของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพิ่มความประทับใจให้นักท่องเที่ยวในการที่อยากจะมาเยือนประเทศไทยมากขึ้น ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีทรัพยากรประเภทศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย แต่ก็มีการผลิตผลงานสอดคล้องในความเป็นวัฒนธรรมไทยได้อย่างกลมกลืน

เทศกาลและงานประเพณีในมิติด้านการท่องเที่ยว

เทศกาล หมายถึง ช่วงเวลาที่กำหนดไว้เพื่อจัดงานบุญและงานรื่นเริงในท้องถิ่น เป็นการเน้นไปที่การกำหนดวัน เวลา และโอกาสที่สังคมแต่ละแห่งจะจัดกิจกรรมเพื่อเฉลิมฉลองโดยมีฤดูกาลและความเชื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดเทศกาลและงานประเพณี

ประเทศไทยเป็นดินแดนแห่งพุทธศาสนา พิธีกรรมทางศาสนาจึงแทรกอยู่ในเทศกาลและงานประเพณีเป็นส่วนใหญ่ เริ่มตั้งแต่พิธีกรรมในแต่ละขั้นตอนของชีวิต พิธีกรรมหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพทางการเกษตรและอื่นๆ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ได้กลายมาเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักทางการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

เทศกาลและงานประเพณีของไทยสามารถแบ่งได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

1. เทศกาลหรือประเพณีที่มีเป้าหมายทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับพืชผลทางการเกษตร มีทั้งอาหารที่ผลิตจากพืชและสัตว์ เช่น งานวันลันจี่ จังหวัดเชียงราย งานวันลำไย จังหวัดลำพูน งานกลางสาด จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น

2. เทศกาลหรือประเพณีที่ผสมผสานการละเล่นพื้นเมืองกับความเชื่อทางศาสนา เป็นงานที่เน้นกิจกรรมทางศาสนา เช่น งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี งานวันสารทเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช งานประเพณีกินเจ จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น สำหรับงานที่เป็นกิจกรรมการละเล่น เช่น งานแข่งขันเรือยาว จังหวัดน่าน จังหวัดพิจิตร จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น

3. เทศกาลหรือประเพณีที่แสดงศิลปวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มคน เช่น ประเพณีแห่ผีตาโขน จังหวัดเลย งานประเพณีโยนบัว รับบัว จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการเรือยาวและแข่งขัน

เรื่องรัตน ฤทธิ์วิรุฬห์ (2540) การตั้งถิ่นฐานของคนไทยในอดีตส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณที่เป็นแหล่งน้ำต่าง ๆ อาทิเช่น แม่น้ำ ลำคลองและห้วยหนองคลองบึง ทั้งนี้ก็เพราะว่าน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิตของคน เริ่มตั้งแต่การใช้น้ำในการบริโภค อุปโภค การทำเกษตรกรรม และการใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปมาค้าขายติดต่อระหว่างชุมชนต่าง ๆ วิถีชีวิตของคนไทยจึงผูกพันกับน้ำอย่างแน่นแฟ้นน้ำเป็นบ่อเกิดแห่งกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนอย่างกว้างขวางทั้งในด้านการทำมาหากิน ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ กีฬาและการละเล่นต่าง ๆ เป็นต้น

การแข่งขันเรือเป็นกิจกรรมที่เป็นทั้งกีฬาและประเพณีสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยเฉพาะชุมชนที่อาศัยใกล้แหล่งน้ำทั้งหลายจะมีการแข่งขันเรือกันแทบทั้งสิ้น มูลเหตุที่มีการแข่งเรือก็เนื่องมาจากการใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางคมนาคม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้เรือเป็นพาหนะ เมื่อมีการใช้เรือจึงมีการขุดเรือและเกิดข่างเรือขุดขึ้น

ในระยะแรกเรือใช้เพื่อการคมนาคมติดต่อกันไปมาโดยเฉพาะ ต่อมาจึงเกิดการแข่งขันกันเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง โดยมีเรื่องเล่ากันว่า เมื่อถึงฤดูน้ำหลากราวเดือนธันวาคม โดยเฉพาะช่วงเทศกาลทอดกฐินของทุกปี คนหนุ่มสาวคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านซึ่งตั้งถิ่นฐานบริเวณแหล่งน้ำต่าง ๆ ก็จะช่วยแรงร่วมใจกันจัดตั้งเรือตั้งองค์กฐิน เพื่อไปทอดตามวัดวาอารามซึ่งตั้งอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำลำคลองและอยู่ใกล้หมู่บ้าน กระบวนเรือทอดกฐินจะประกอบไปด้วยเรือหลากหลายประเภท ซึ่งได้รับการตกแต่งอย่างสวยงาม มีธงทิวประดับเรือที่ตั้งองค์กฐินหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เรือทรง ซึ่งเป็นเรือพายนำ ส่วนเรือพายติดตาม ได้แก่ เรือมอด เรือชะล่า เรือยาว เรือลำบั้นนี้ และเรือฮีโปง ล้วนใช้ในการแห่แห่นองค์กฐิน นอกจากนี้ยังมีปีพาทย์ระนาดตะโพนประโคมกันอย่างสนุกสนาน ดังสนั่นไปทั่วคุ้งน้ำ

เมื่อพิธีทอดกฐินทอดผ้าป่าเสร็จสิ้นตามประเพณีแล้ว ในระหว่างที่ฝีพายพายเรือกลับบ้านก็มีการแข่งขันเรือยาวเพื่อความสนุกสนาน และเป็นการสร้างความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ การแข่งขันเรือยาวในระยะแรกจึงเป็นการแข่งขันเพื่อความบันเทิงและเป็นการแข่งขันแบบไม่เป็นทางการ ผู้ชนะจึงได้แต่เพียงความภาคภูมิใจเท่านั้น ต่อมาการแข่งขันเรือยาวได้รับการพัฒนาการแข่งขันจากอย่างไม่เป็นพิธีการกลายเป็นแข่งขันระหว่างชุมชนกับชุมชน ซึ่งการแข่งขันเริ่มมีระเบียบแบบแผนและมีกฎกติกามากขึ้น เพราะการแข่งขันได้เปลี่ยนจุดมุ่งหมายจากการ

แข่งขันเพื่อความสนุกสนานกลายเป็นเพื่อชัยชนะ และศักดิ์ศรีของชุมชน เรือที่ใช้แข่งก็มีการกำหนดขนาดของเรือ เช่น เรือจิ๋ว เล็ก กลาง ใหญ่ เพื่อไม่ให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกัน จึงมีการขุดเรือประเภทต่างๆขึ้นมาใช้ในการแข่งขัน การขุดเรือและการแข่งเรือได้ทำให้เกิดประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแข่งขันเรือเป็นอย่างดี

กระบวนการขุดเรือยาวของคนไทย

เรือเป็นพาหนะสำคัญที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน การที่คนไทยจำเป็นต้องใช้เรือเป็นพาหนะและใช้ในการแข่งขันดังกล่าว ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องขุดเรือขึ้นมาใช้

การขุดเรือจะเริ่มจากการกะขนาดความยาวของเรือแล้วเว้นหัวท้ายข้างละ 2 ศอก ใช้ขวานหงอนแะระขุดไม้ที่ได้เอาเปลือกออกดีแล้วตั้งแต่หัวไปกลางและตั้งแต่ท้ายไปกลางให้ลึกเป็นลำดับลงมา ใช้ขวานหงอนถอดด้ามออกเปลี่ยนด้ามใช้ต่างสัวใหญ่เขาเอาเนื้อไม้ตรงกลางออกให้กว้างตามต้องการแล้วตะแคงข้างลงใช้ขวานเกล้าม้าภายนอกให้เป็นรูปเรือโกลน ใช้ก่อไฟในที่ที่เขาเอาเนื้อไม้ออกตลอดหัวท้ายพอร้อนจัดแล้วก็ดับไฟ ใช้ไม้ค้ำเปิดทางหัวท้ายทิ้งไว้ให้อยู่ตัวแล้วจึงตกแต่งให้ได้รูปได้สัดส่วนตามต้องการ หลังจากขุดเรือเรียบร้อยแล้วบางครั้งจะมีการตกแต่งเรือโดยการประกอบทวนหัวเจ้าของเรือจะเจาะรูที่ทวนหัวเรือเพื่อบรรจุทองคำหนักประมาณ 2-1 กรัม บางลำก็เจาะถึงสามรู ทั้ง ทอง นาก เงิน เสร็จแล้วก็มีการสวดมนต์เลี้ยงพระ มีเครื่องเซ่นไหว้แม่ย่านาง ซึ่งตามปกติก็มี หัวหมูต้ม กล้วย ข้าว เหล้าโรง ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว เมื่อต่อเรือเสร็จแล้วก็ยังต้องทำพิธีเจิมประน้ำพระพุทธรูปอีก เหตุนี้ชาวเรือมีความมั่นใจว่านางไม้ตามมาอยู่ที่เรือเพื่อคุ้มครองตน

ส่วนลักษณะพิเศษของตัวเรือ จะมีลักษณะเด่นเฉพาะในแต่ละภาคดังนี้

ภาคเหนือ เรือที่ใช้จะเป็นพวกเรือขุดเสียส่วนใหญ่ เนื่องจากมีแม่น้ำที่เต็มไปด้วยแก่งหินมากมาย ลักษณะจึงเป็นแบบลูกทุ่ง

ภาคอีสาน มีใช้งานเรือต่อและเรือขุด หากเป็นเรือต่อ ไม้กระดานที่ใช้งานมักจะหนาเป็น 3 เท่าของเรือภาคกลาง ไม้กระดานลำเรือจะหนาประมาณ 1.5 เนื่องจากแม่น้ำทางภาคอีสานกระแสน้ำไหลเชี่ยวรุนแรงมาก เวลาพายจึงต้องระวังเรือจะพลาดไปชนเอาพวกแก่งหินเข้า ซึ่งจะทำให้เรือแตกได้ง่าย จึงมีความจำเป็นต้องใช้ไม้ที่มีความหนา

ภาคกลาง นิยมใช้เรือต่อมากกว่าเรือชุด เนื่องจากไม้หาขนาดใหญ่ๆไม่ค่อยได้ อีกทั้ง กระแสน้ำไหลเชี่ยวไม่มาก เช่น กระแสน้ำในแม่น้ำลำคลองชายทุ่งจึงไม่จำเป็นต้องใช้ที่แข็งแรงและหนัก เรือต่อจึงเบาพายได้เร็วกว่าเรือชุด เรือที่จัดทำเป็นเรือขนนางมีความสวยงามชดช้อย

ภาคใต้ เรือเดินทะเล เรือตามชายฝั่ง ลักษณะเรือที่ต้องมีความแข็งแรงทนทานต่อคลื่นทะเลได้ มักจะเขียนลวดลายสีสีสันฉูดฉาดสวยงามเป็นส่วนใหญ่ เช่น วาดตาที่หัวเรือตามแนวความเชื่อของท้องถิ่นแต่โบราณสืบมา

กระบวนการชุดเรือยาว เป็นไปตามลำดับ ดังนี้

1. การเสาะหาไม้ในการชุดเรือ

ไม้ที่นิยมนำมาใช้ในการชุดเรือเป็นไม้ที่มีลักษณะทั่วไป คือ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ถึงขนาดใหญ่สูงประมาณ 15 – 40 เมตร มีลักษณะคุณสมบัติเฉพาะ คือ ลำต้นตรง สูงชะลูด ไม่มี กิ่งก้านที่ลำต้น มีความแข็งแรง เหนียว ไม่ผุง่าย เติงตัวได้มาก และทนทาน ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าว ของไม้ที่เป็นไปตามหลักวิชาการ ได้แก่ ไม้ตระกูลตะเคียน เช่น ตะเคียนทอง ตะเคียนขน ตะเคียนทราย ตะเคียนชันตาแมว ตะเคียนหิน เป็นต้น ไม้ที่นิยมมากที่สุด คือ ไม้ตะเคียนทองมีชื่อ วิทยาศาสตร์ว่า *Hoptea Oderata Roxb.* อยู่ในวงศ์ *Dipterocarpaceae* เป็นไม้ที่มีความ ถ่วงจำเพาะ 0.637 โดยประมาณ ฉะนั้นจึงเบา ลอยน้ำได้ดี ท่อน้ำ ท่ออาหาร เรียงเป็นแถวเดียวกัน ทำให้ไม้เหนียว วงปีไม่ชัดเจนแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่และสภาพของป่าที่ชุ่มชื้นตลอด ปี ไม่มีเสี้ยน ไม่แตกง่าย ลูไปตามกระแสน้ำได้ดี ชอบขึ้นอยู่ตามริมห้วยที่มีความชุ่มชื้นตามป่าดิบ ขึ้น เป็นไม้ไม่ผลัดใบเรือนยอด มียาง ยางไม่มีสีเหลือง กลิ่นเล็กน้อย เนื้อไม้มีสีหม่นหรือสีน้ำตาลอม เหลือง เมื่อยางถูกอากาศจะจับตัวเป็นก้อนแข็ง ๆ กลม ๆ มักมีเส้นขาวหรือเทาผ่านเสมอซึ่งเป็นท่อ น้ำมันหรือยาง ทำให้เกิดความเชื่อ มีนางไม้หรือเมียนางสถิตอยู่ เหตุเกิดจากเมื่อไม่ได้รับความ ร้อน ความชื้นจะระเหยไม้จะหดตัว ยางไม้จะไหลตามรอยแตกปลวกได้ดี เนื้อละเอียดปานกลาง 625 กก. ความแข็งแรงประมาณ 1,172 กก./ตร.ซม. ความเหนียวของไม้ 4.70 กก./ม. มีความ ทนทานตามธรรมชาติเฉลี่ย 77 ปี ถ้านำมาทำเป็นเรือจะใช้ได้นานประมาณ 60 ปี ข้อสังเกตว่า ไม้ มีความสมบูรณ์หรือไม่ดูจากใบที่มีความเขียวสด มียอดอ่อนแตกอยู่เสมอ เปลือกไม้ร้อน หากไม้ ตายจะมีปลวกขึ้น ใบเหลือง เปลือกแตก กิ่งอาจหักหรือตาย ใ้ส้อาจจะเน่า กลวง ช่างจะไม่เลือกมา ใช้งาน อายุของไม้ที่พอจะตัดมาทำเรือได้ประมาณ 200 ปี วัดโคนต้นโดยรอบ 3.50 – 4.0 เมตร ซึ่งจะได้ความสูงของไม้พอจะทำเรือยาวได้ คือ เรือยาวใหญ่ใช้ไม้ยาว 14 วา 2 ศอก (27 เมตร) เรือยาวกลางใช้ไม้ยาว 12 วา (24 เมตร) เรือยาวเล็กใช้ไม้ยาว 9 วา (18 เมตร) กรณีที่ไม้เสาะหามา ได้บิดเบี้ยว ช่างจะไม่นิยมมาทำเรือยาว เพราะเป็นไม้ที่ขาดความสมบูรณ์ ไม่เหนียว แต่ถ้าหาก

จะต้องใช้ ช่างมีวิธีแก้ไขโดยการทำให้ไม้อ่อนตัวด้วยการให้ความร้อนแล้วจึงตัดเนื้อไม้ให้ตรงซึ่งต้องใช้เวลาและแรงงาน แต่ช่างไม่นิยม ปัจจุบันไม้ตระกูลตะเคียนหายากเพราะต้นตะเคียนเป็นไม้เด่นที่มีลำต้นสูง จึงถูกลมพัดพาไปได้ไกลๆ ประกอบกับเมล็ดมีการเสื่อมความงอกไว เมื่อตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมเมล็ดจะไม่งอกแล้วตายในที่สุด นับวันปริมาณจะลดลงเรื่อย

1.1 วิธีวัดความสูงของไม้

เมื่อพบไม้ที่มีคุณสมบัติมาชุดเป็นเรือได้ ในการวัดความสูงของไม้ ชาวบ้านที่มีประสบการณ์และความรอบรู้ จะทำดังนี้

1.1.1 ใช้ลูกโป่งที่อัดลมให้ลอยขึ้นไปถึงยอดที่ต้องการจะวัด จากนั้นดึงลูกโป่งลงมาแล้ววัดความยาวเชือก

1.1.2 นำลูกศรหน้าไม้ผูกด้าย แล้วใช้หน้าไม้ยิงไปบริเวณยอดไม้ที่ต้องการตัด จากนั้นดึงเอาด้ายที่ติดหางลูกศรมาวัดความยาว

1.1.3 เดินจากโคนต้นไม้ออกไปตามแนวระนาบแล้วไปยืนโค้งโค้งมองลอดหว่างขาไปยังยอดที่เราต้องการตัด หากยังไม่ได้ความสูงที่ต้องการจะตัดก็จะเดินจากโคนจนได้ระยะทางเท่ากับความสูงของต้นไม้ที่ต้องการ แสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน เพราะเมื่อไปยืนโค้งโค้งจากโคนไม้จนได้ระยะเท่ากับความสูงของต้นไม้ที่ต้องการจะตัด เกิดเป็นสามเหลี่ยมมุมฉากที่มีด้านประกอบมุมฉากยาวเท่ากันตามหลักวิชาตรีโกณมิติ

เมื่อได้ไม้ตามคุณสมบัติดังกล่าวแล้วมิได้โค่นทันทีแต่ใช้วิธีการต้นไม้ คือ การตัดท่อน้ำรอบๆโคนต้นเพื่อให้ไม้ยืนต้นตายเอง ซึ่งต้องใช้เวลาถึง 2 ปี จะได้ไม้ที่เหนียว แข็งแรงทนทาน ไม้ผุ เพราะการผุของไม้เกิดขึ้นเนื่องจากความชื้นในเนื้อไม้รวมตัวกับออกซิเจนในอากาศ แต่การทำเช่นนี้ผิดกฎหมายบ้านเมือง เนื่องจากตะเคียนเป็นไม้ยืนต้นที่มีอายุยาวนาน จึงเชื่อกันว่า จะมีเทวดารักษา นางไม้สิงสถิตอยู่ทุกต้น ในป่าแต่ละป่าจะมีเทพารักษ์แต่ละองค์ดูแลอยู่ ไม้ที่นิยมมาทำเรือจะต้องเป็นไม้จากป่าเดียวกันจะไม่นิยมไม้ต่างป่า เพราะเชื่อว่าจะเกิดการทะเลาะวิวาทไม่สามัคคีของเทวดา การตัดไม้ต่างป่าทำให้เสียเวลา ขนลำบาก ลักษณะคุณภาพไม้ที่ได้แตกต่างกัน

2. พิธีการตัดโค่นต้นไม้เพื่อใช้ในการขุดเรือ

ตามความเชื่อของชาวบ้านเชื่อว่า ต้นไม้ใหญ่จะมีเทพารักษ์รักษาคุ้มครอง และเป็นที่อยู่รุกขเทวดาสรางวิมานซึ่งตาเรามองไม่เห็น ฉะนั้น ก่อนจะตัดไม้ พรานหรือผู้ทำพิธีหรือพรานหมณ์ จะทำการสังเวยเจ้าป่าเจ้าเขา รุกขเทวดา และนางไม้เสียก่อน มิฉะนั้น ท่านจะเคืองหาว่าไม่เคารพท่าน อาจประสบความเดือดร้อน มีอันเป็นไปต่างๆ ฉะนั้น พรานหมณ์หรือผู้ทำพิธีจะบอกกล่าวด้วย

เครื่องเช่นสังเวช โดยการตั้งศาลเพียงตาทำด้วยไม้ที่หาได้ง่ายบริเวณใกล้เคียงสูงเพียงตาของเจ้าเมือง เครื่องเช่นจะมีการถามผู้รู้ พราน พรานหมณ หรือช่างทอในท้องถิ่นว่า ท่านต้องการเครื่องเช่นประเภทใด โดยทั่วๆไปมักจะได้แก่ บายศรี 1 คู่ ข้าวปากหม้อ ไข่ต้ม หัวหมู ไก่ต้ม กล้วย อ้อย มะพร้าว ผลไม้ที่มีปลูกตามบ้านและหาได้ง่าย ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ข้าวเหนียวหัวหอม อาจจะมีเหล้า บุหรี่ ผ้าแพรหลากสี เครื่องแต่งตัว เบี่ยง หวี เสื้อผ้าถุง ดอกไม้ตามที่หาได้ในป่าซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น และตามความชอบของแต่ละองค์ที่บอกผ่านช่างทอ การบวงสรวง ผู้ทำพิธีจตุรูป 16 ดอก เทียน 1 คู่ นมัสการพระรัตนตรัย คาถาขุมนุเมทเวดา และบอกกล่าวด้วยวาจาขอตัดต้นไม้เพื่อนำไปเป็นเรือ เพื่อเป็นเกียรติยศแห่งท้องถิ่น เมื่อรูปหมอดักด้วยผ้าแพรหลากสีนำมาผูกโคนต้นไม้ที่จะตัดและโดยมากต้องมีการบวงสรวงซ้ำเพื่อความมั่นใจ การกระทำเช่นนี้เพื่อให้เกิดความสบายใจสะท้อนถึงความศรัทธาแนบแน่นในพิธีกรรมซึ่งกระทำกันมาตั้งแต่ในอดีตจนกลายเป็นการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาและยังคงมีอิทธิพลจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อโชคลางและนับถือผีสางเทวดานั้นเป็นการกระทำเพื่อหาที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เพื่อให้เกิดความสบายใจ หากได้กระทำตามพิธีกรรมและเป็นที่ถูกใจแก่บรรดาของปวงเทพแล้ว ท่านก็จะบันดาลผลสัมฤทธิ์ให้แก่ผู้ทำกรบูชา การทำพิธีบวงสรวงบอกกล่าวรุกขเทวดา นางไม้จะกระทำในตอนเช้าเป็นการทำไปตามความเชื่อที่มีมาแต่เดิมว่า ตามป่าเขาลำเนาไพร มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้า ผี สถิตอยู่ดูแลคอยพิทักษ์รักษาหลายองค์ เหตุที่เชื่อเช่นนี้ก็เพราะต้นไม้เป็นพืชมีวงจรชีวิตคล้ายๆกับคนเกิด เจริญเติบโต ต้องการอาหาร แพร่ขยายพันธุ์ ตายเป็นปุ๋ยเนาเปื้อย ย่อมเชื่อเจ้าถือผีว่าสถิตอยู่ตามต้นไม้ เมื่อจะทำพิธีที่เกี่ยวข้องกับท่านจึงต้องอุบายป้องกันเหตุร้ายอันจะมีมาด้วยความกลัวว่า ผีสางเทวดาจะให้โทษรุนแรงหรือมาขัดขวางทำให้เสียการ ต้องทำการบูชาบอกกล่าวขออนุญาตเสียก่อน เพื่อว่าเทวดารู้ตัวจะได้ย้ายที่อยู่ไป แม้ในทุกวันนี้ ความเชื่อดังกล่าวยังคงมีอิทธิพลแอบแฝงในประเพณีสืบมาเป็นการกระทำที่ตอบสนองของความมั่นใจให้เกิดพลังการสร้างสรรค์อันเป็นพื้นฐานเกิดฤทธิ์ทางจิตใจผูกพันเคารพคุณงามความดี

ส่วนทางรูปธรรม ทำให้ผู้เกี่ยวข้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันเกิดเป็นพลังความสามัคคีและการถือว่าต้นไม้ใหญ่มีรุกขเทวดาหรือนางไม้สถิตอยู่ มีคุณแก่ส่วนรวม คนไม่กล้าหักโค่นเพราะมิฉะนั้นไม้ขนาดใหญ่ในป่าก็คงจะถูกตัดโค่นไปหมดแล้ว ไม่มีโอกาสเป็นมรดกเหลือมาถึงคนรุ่นหลังและอาจทำให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ

3. การทำพิธีโค่นเพื่อนำมาทำเรือขุด

หลังจากผ่านพิธีกรรมแล้ว คณะช่างจะดูทิศทางที่จะให้ไม้ล้มได้โดยง่ายและไม่ให้เสียหายต่อลำต้น โดยสังเกตจากน้ำหนักของกิ่งก้านที่แผ่ไปทิศทางใด เตรียมแนวถางทางหญ้าให้

โล่งเตียนเพื่อให้ไม้ล้มโดยปราศจากการกระทบกระแทกเสียหายต่อไม้ คือ ไล่กลางอาจจะซ้ำ ลำต้นหัก ซีก

การเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการตัดไม้ สมัยก่อนใช้เลื่อยยมบาล ปัจจุบันหันมาใช้เลื่อยไฟฟ้า รอก สลิง เชือก ช่างจะใช้เลื่อย เลื่อยด้านที่ต้องการโค่นเข้าไปประมาณครึ่งต้นไม้ จากนั้นก็ถอนเลื่อยแล้วเลื่อยด้านตรงข้าม โดยให้สูงกว่าด้านแรกคืบเศษ เมื่อรอยเลื่อยจรดกัน 2 ด้าน ช่างจะตอกทอยเพื่อบังคับไม้ให้ล้มไปตามทิศทางที่ต้องการและกันไม้ถอนยวงด้วย การยึดด้วยสลิงจะช่วยให้ไม้ค่อยๆ ล้มลงเพื่อไล่กลางไม้จะไม่ซ้ำแตก วัดความยาวตามความต้องการเมื่อเหลือไว้เล็กน้อยแล้วตัดปลาย การตัดไม้ต้องตัดไว้สำหรับทำส่วนประกอบอื่นๆ ของเรือด้วย เช่น โขน กง กระทงนั้ง โบกพาย จากนั้นช่างจะทำการถากเปลือกด้วยขวานจนหมดกะพี้ กะพี้เป็นส่วนไม้ที่อ่อนเปลือกของต้นไม้เป็นเซลลูโลส ไม้ที่มีอายุมากเจาะเข้าไปลึกเพียง 2 นิ้ว ก็ถึงแก่นแล้ว เตรียมขนออกจากป่าต้องมีการบอกกล่าว การชักลากไม้ขณะสดอยู่ ไม้จะมีน้ำหนักมากรถที่ลากจะรองรับน้ำหนักทั้งต้นหรือชักลากมาทางน้ำก็ผูกแพลูกบวบล่องน้ำมา ปัจจุบันการตัดไม้ถูกห้าม อัตราค่าจ้างโค่นเมตรละ 1,000 บาท เวลาโค่นต้นไม้จะเป็นช่วงว่างหลังจากการเก็บเกี่ยวและพ้นจากฤดูหนาวตั้งแต่เดือน 1 ถึง เดือน 4 เพราะระหว่างนี้ไม่มีฝน พื้นที่ดินในป่าแห้ง สะดวกแก่การเข้าป่าหาไม้ ความเจ็บไข้มีน้อย การทำอะไรทำนาเบาบางลง มีเวลาว่าง สามารถเกณฑ์ผู้คนเข้าช่วยเหลืออาศัยแรงงานได้มาก

4. การชักลากไม้ออกจากป่า

วิธีการชักลากในสมัยก่อน ใช้ช้าง 9 เชือกชักลากซุงออกมาจากป่า ระหว่างทางมีการแผ้วถางทาง บอกกล่าวนางไม้เป็นระยะๆ ชักลากไม้ออกจากป่าขึ้นอยู่กับความลึกของป่าที่พบต้นไม้อาจเป็นสัปดาห์หรือนานเป็นเดือน ในปัจจุบัน ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยก็ใช้รถลาก ส่วนด้านพิธีกรรมยังคงปฏิบัติเหมือนเดิม มีการบอกกล่าวนางไม้ เจ้าป่าเจ้าเขา แผ้วถางทางแล้วจึงลากไม้ออกจากป่า สิ่งหนึ่งที่มักประสบกับคณะทำงาน คือ นางไม้หรือเทวดามักจะมาเข้าฝันหรือให้ประสบการณ์แปลกๆ เช่น บาดเจ็บ หากทำไม่ถูกต้องตามพิธี จนไม้มาถึงสถานที่ที่จะทำการขุดเรือ การบอกกล่าวอันเชิญแม่ย่านางจะทำทั้งก่อนขึ้นรถและลงจากรถ ไม้ที่ได้ เนื้อละเอียด เรียบสวยงามางไม้ที่เข้าฝันจะมีผิวพรรณละเอียดเนียน เมื่อขุดเป็นเรือแล้ว เรือจะวิ่งนิ่ม มีกลิ่นฟุ้ง หรือไม้ที่ได้เนื้อค่อนข้างหยาบ นางไม้ที่เข้าฝันจะมีลักษณะโหดโผนแก่นเปรี๊ยะ เมื่อขุดเป็นเรือแล้ว เรือจะฟุ้งทะยานแบบคึกคะนอง

5. การขุดเรือ

เมื่อชักลากไม้มาถึงหน้าวัดหรือสถานที่ขุดเรือ ก่อนลงมือขุดต้องตั้งศาลเพียงตา อัญเชิญนางไม้ แม่นางขึ้นบนศาล ช่างจะตั้งศาลเพียงตาแล้วบอกกล่าวด้วย หัวหมู ไก่ต้ม ไข่ต้ม ข้าวปากหม้อ บายศรีปากชาม ธูปเทียน ดอกไม้ ผลไม้ เช่น กล้วย มะพร้าว และครุฑช่าง ให้ดำเนินการขุดงายเป็นไปตามสูตรทุกประการ

ในเรื่องของการขุดเรือจะนำบายศรีวางบนปลายไม้และโคนไม้อย่างละที่ ดูลักษณะไม้ว่าจะใช้ส่วนไหนเป็นท้องเรือ โดยสังเกตจากเนื้อไม้และการเหยียดของไม้ ลักษณะการงอ หรือจะนำไม้ไปลอยน้ำดูว่าไม้จะพลิกด้านใดขึ้นบน ด้านล่างก็จะเป็นท้องเรือ ช่างจะใช้เลื่อยไฟฟ้าเปิดปีกไม้ด้านบน ด้านล่าง หากไม้ใหญ่พอที่จะขุดเป็นสองลำ ช่างจะแบ่งไม้เป็นสองส่วน สำหรับขุดเรือ 2 ลำ แล้วเปิดปีกไม้ด้านข้าง เมื่อเปิดปีกไม้แล้วช่างจะตีเส้นศูนย์เพื่อแบ่งไม้ออกเป็น 2 ซีกเท่า ๆ กัน ตีกรอบด้านข้างอีกข้างละเส้นตามแนวความยาว เพื่อเป็นเส้นมาด ตลอดหัวถึงท้ายเรือ เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการเขะเอาเนื้อที่ไม่ต้องการออก การวางโครงสร้างอย่างคร่าวๆจะทำตามทักษะของช่างแต่ละตระกูลที่ได้รับความรู้ถ่ายทอดกันมา ในทางปฏิบัติ ไม้ที่ขุดบางครั้งอาจมีตำหนิ ช่างจะต้องเลียง เพราะตำหนิของไม้ จะทำให้ถากลำบาก ไม้ไม่เรียบเสมอกันหรือเป็นจุดที่จะทำให้เรือผู้ได้ง่าย

ช่างจะใช้เลื่อยเขะตามแนวเส้นที่ตีไว้ แล้วจึงเอาเนื้อไม้ออกตลอดลำลักษณะคล้ายรางหมูยาวๆ หากใช้เลื่อยไฟฟ้าเขะเศษไม้อาจสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ แต่ถ้าเป็นเครื่องมือประเภท เลื่อยกำปู ขวานถาก ไม้ที่เขะออกมาจะเป็นเศษไม้และขี้เลื่อย สามารถใช้เป็นเชื้อเพลิงสูมแล้วยางเรือในขั้นตอนต่อไป อุปกรณ์ที่ทำให้เรือได้ศูนย์สมดุลคือ เส้นดิ่ง เส้นประทัด สำหรับหาจุดศูนย์ถ่วง การถากเรือยาวที่ยาว 10 วาเศษ เช่นนี้ ความฉลาดในเชิงศิลป์ใช้อุปกรณ์พื้นบ้านถากด้วยมือ ซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้เป็นเครื่องมือขนาดน้ำหนักพอดีเหมาะมือ สามารถใช้ทดแทนหน้าที่กันได้ เป็นการวัดฝีมือที่มีค่าสูงกว่าใช้เครื่องจักร เมื่อได้เอาไม้ออกตลอดกลางลำเรือแล้วช่างจะปลอกเปลือกไม้ด้านนอกตลอดลำ การเหลาเรือด้านนอกด้วยเครื่องมือช่าง ได้แก่ ขวานกลาง กบไฟฟ้า ระมะ ระตามรอยให้เป็นรูปร่างโครงสร้างเรืออย่างคร่าวๆที่เรียกกันว่า "โกลนเรือ" สลับกับการสางด้านใน ถากเนื้อไม้ออกตลอดลำเรือให้มีความหนาเท่าๆกันประมาณ 3 นิ้ว การใช้มีดขวานถากเรือถือกันว่าเป็นการไว้ฝีมือที่ได้หน้าได้ตาของลูกผู้ชาย บอกอุปนิสัยการทำงานได้มาก การขุดเรือจะต้องใจเย็นใช้สมาธิมาก การถากเรือทั้งด้านนอกและด้านในจะต้องค่อยเป็นค่อยไป ใช้เวลาานานเป็นสัปดาห์

ช่างชุດเรือจะมีสูตรและรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นกับสภาพของท้องถิ่น จุดประสงค์การใช้งานลักษณะไม้ที่ได้ การประยุกต์ให้เป็นไปตามความนิยมของผู้จ้าง เช่น เมื่อช่างพิจารณาแล้วเห็นว่า ไม้ที่ได้มา โคนต้นเหมาะที่จะทำหัวเรือ ปลายไม้เป็นท้ายเรือ เมื่อชุດเรือลักษณะนี้จะได้รูปเรือที่มีลักษณะหัวกว้างท้ายเรียวเป็นรูปปลาช่อน เมื่อใช้ในการแข่งขันการวางกำลังเรือที่มีรูปลักษณะคล้ายปลาช่อนต้องวางฝีพายกำลังกล้าแข็งอยู่กะทงต้น 3-4 กะทง ฝีพายออกแรงจำเบิกน้ำมากกว่าเรือที่มีรูปลักษณะงูไซ การชุດเรือรูปงูไซ เหมาะกับการแข่งขันในแม่น้ำ น่าน เพราะตามโครงสร้างและลักษณะการไหลของน้ำน่านบริเวณสนามแข่งขัน ช่วงลำน้ำมีลักษณะตรงความเร็วของกระแสน้ำทั้งสองฝั่งใกล้เคียงกัน ท้องน้ำเกิดจากการทับถมของโคลน ร่องน้ำมีความลึก ความลาดชันน้อย รูปเรือที่หัวเรียวท้ายเรียวจะเปรียบจะทัดรัด ลูไปตามกระแสน้ำได้ดี

ในสมัยก่อนค่าจ้างชุດเรือจะว่ากันด้วย หมู ไก่เป็นตัว ๆ ที่มีชีวิตอยู่สามารถนำไปเลี้ยงไว้ ส่วนแม่บ้าน เด็กสาวๆจะช่วยกันหุงหาอาหารกับข้าวมาเลี้ยงคณะชุດเรือ เด็กหนุ่มก็มาเป็นลูกมือช่วยยก ช่วยแบกหาม หรือถามสับ เป็นการเรียนรู้เทคนิควิชาการชุດเรือ ส่วนเคล็ดวิชาสำคัญของเรือตกอยู่แก่นายช่างใหญ่จะบงการหรือเห็นหน่วยก้านลูกมือดีก็ทำให้ดูแลการสอนแบบถ่ายทอดจนหมดได้หมดพุงไม่ปรากฏ จึงทำให้ศิลปวิชาชุດเรือจางหายไป ช่างฝีมือใหม่ที่มีไหวพริบช่างสังเกตรู้จักจำและรักในงานจริง ๆ จึงสามารถสืบทอดวิชาการต่อไปได้ และโดยส่วนใหญ่แล้วจะถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานที่เป็นวงศ์วานว่านเครือที่เอาถ่านรักดี จึงทำให้ในปัจจุบันนี้จะหาช่างชุດเรือยารที่ทำเป็นอาชีพได้น้อยมาก

6. การเบิกเรือ

การเบิกเรือเป็นการถ่างเรือที่ทำเป็นรูปร่างคร่าว ๆ (โกลอน) แล้วให้ผายออกโดยวิธีสูมไฟให้ร้อน เมื่อได้โกลอนเรือแล้ว คณะช่างจะดำเนินการเบิกเรือโดยการสูมฟืน ชี้เลื่อย เศษไม้จากการเขาะเนื้อเรือให้เป็นแนวยาวแล้วคว่าเรือ ย่างเรือ ในครั้งแรกจะย่างเรืออย่างต่ำใช้เวลา 16 ชั่วโมง เพื่อเป็นการอบไล่ความชื้น ทำให้เนื้อไม้แห้งและให้เนื้อไม้อ่อนตัวสุกเนื้อจะแน่นเหนียวสีจะออกเป็นสีเหลือง โดยเฉพาะตะเคียนทองสีเหลืองสุกสวยงามช่วยให้สะดวกในการแกะต่างไม้ได้ โดยไม่ฉีกขยายได้ง่ายขึ้น พอประมาณว่าเนื้อเรือถูกไฟเหลืองทั่วตลอดลำ ไม้พอร้อนก็พลิกเรือช่างจะใช้มือสัมผัส ไม้มีการวัดอุณหภูมิด้วยเครื่องมือแต่อย่างใด จากนั้นจะให้หวงสอดด้วยปากกา รังเรือทั้ง 2 ช่าง จำนวนหวงจะมีตลอดลำเรือแล้วใช้ความสามัคคีช่วยกันแกะเรือออกซึ่งต้องใช้คนเป็นจำนวนมาก การแกะเรือต้องพร้อมใจกันแกะทั้งด้านซ้ายและด้านขวาตลอดลำเรือ พอไม้ขยายตัวนำไม้ไผ่มาค้ำกลางลำเรือกันการคลายตัว ออกแรงเบิกเรือต่อไป พอไม้ขยายก็เปลี่ยน

ขนาดไม้ไผ่ที่ค้ำกลางลำเรือให้กว้างขึ้น ทั้งอยู่อย่างนั้นประมาณ 2-3 วัน ให้อยู่ตัวจึงเอาไม้ค้ำยันออก ถากเนื้อไม้ด้านในและแต่งด้านนอกจนเข้าที่ทำการลนไฟอีกเป็นครั้งที่สอง การยางเรือครั้งนี้ อย่างต่ำต้องใช้เวลานาน 12 ชั่วโมง แล้วทำการเบิกเรืออย่างครั้งแรกทำซ้ำๆเช่นนี้ 3-4 ครั้ง จนได้ความกว้างตามสูตรของเรือ คือ กลางลำเรือกว้าง 44 นิ้ว รอบเรือกว้าง 60 นิ้ว ในอดีตศิลปะทางช่างฝีมือชุดเรือ มีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว บรรดาศิลปินวิชาช่างได้มาจากปากที่เล่ากันมาจากการสังเกตผลที่เกิดขึ้น เมื่อใช้งานแล้วก็นำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จึงมีความแตกต่างกันไปบ้าง แหล่งที่ได้วิชาความรู้มาจากสถานที่ชุมชนของคนหมู่มาก เช่น วัด เป็นสถานที่ที่สังคมสร้างขึ้นไว้เป็นแหล่งถ่ายทอดมรดกทางสังคม ผู้รับวิชาความรู้ทำหน้าที่สืบสานต่อเพราะต้องใช้วิชาในการยังชีพ ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมจนได้มาตรฐาน

7. กระดุกงเรือ

กระดุกง คือ ส่วนที่อยู่ล่างสุดท้องเรือ เรือพื้นบ้านแต่เดิมไม่มีกระดุกง ช่างจะแต่งท้องเรือให้หนาเป็นไม้เนื้อเดียวกับตัวเรือแล้วขัดเกลามาให้กลมมนพอดี เพื่อไว้สำหรับเป็นจุดรับน้ำหนักของเรือยาวตลอดลำให้อยู่ในสภาพสมดุล ไม่โคลงเคลงและเป็นจุดต้องเชื่อมโยงกับกงเรือ ต่อมาจึงได้พัฒนาโดยการเอาไม้มาเสริมเป็นกระดุกง กระดุกงมีขนาด 2 – 2.5 นิ้ว ยาวตลอดกลางท้องลำเรือ

8. การวางกงเรือ

กงเรือ เป็นส่วนที่ติดต่อเชื่อมโยงกับกระดุกง เป็นโครงสร้างของเรือที่รับน้ำหนักอยู่กระจายโค้งตามรูปเรือด้านในตลอดทั้งลำเรือตั้งแต่หัวจรดท้าย ในการวางกงช่างจะวัดความยาวของเรือเพื่อคำนวณหาความถี่ห่างของกงเรือ แล้วแบ่งจุดกึ่งกลางของเรือเพื่อวางกงตัวแรก (กงเอก) ไม้ที่นิยมมาทำกงเรือเป็นไม้เนื้อแข็ง ทนแดด ทนน้ำ ได้แก่ สัก ตะเคียน ประดู่ ขนาดไม้หนา 2 – 2.5 นิ้ว กว้างประมาณ 20 นิ้ว ยาวตามลักษณะโค้งของเรือไม่ต่ำกว่า 40 นิ้ว ความห่างของกงแต่ละตัว 70 เซนติเมตร ถึง 80 เซนติเมตร กงเอกจะติดกลางลำเรือเป็นจุดที่วางแล้วทำให้เรือสมดุลย์ การติดกงเรือช่างจะใช้ส่วานเจาะกงเรือไปทะลุตัวเรือด้านข้างแล้วตอกด้วยลูกประสักสลักซ้าย-ขวา การใช้ลูกประสักซึ่งทำจากไม้ลักษณะเป็นลิ้มตอกอัดเข้าไปให้แน่น ส่วนที่ยื่นเหลือก็ตัดทิ้งแต่งให้เรียบเสมอกับผิวเรือ เมื่อเรือลงน้ำได้ความขึ้นจุดนี้ทำให้แน่นเป็นเนื้อเดียวกับเรือ การวางกงตัวที่ 2,3,... จะวางสลับไปทางท้ายเรือและหัวเรือตลอดลำเรือ ถ้าเป็นเรือยาวใหญ่จะติดกงประมาณ 31 ตัว กงเอกกว้างประมาณ 39 นิ้ว เรือยาวเล็กจะติดกงประมาณ 23 ตัว กงตัวกลางยาวประมาณ 35 นิ้ว กงเป็นตัวที่รับน้ำหนักของกระทงนั่งพายของฝีพาย ฉะนั้น จำนวนกงเรือจะมีเท่ากับจำนวนกระทงเรือ

และที่สำคัญเป็นจุดที่ฝ้ายใช้เพื่อยันเวลาออกแรงจำพายเรือเป็นจุดรับน้ำหนักรับแรงกระทำขณะเรือแล่นด้วย

9. การวางกระทง

กระทงเป็นไม้รูปสี่เหลี่ยมสำหรับฝ้ายนั่งพายบนเรือ ไม้ที่จะนำมาใช้เป็นกระทงจะใช้ไม้สักเพราะเป็นไม้เนื้อแข็ง ทนทาน กว้าง 6 นิ้ว หนา 1 นิ้ว ความยาวเท่ากับความกว้างของเรือที่วางตำแหน่งกระทง กระทงกลางลำเรือจะมีความยาวมากกว่ากระทงหัวเรือและท้ายเรือ การติดกระทง ช่างจะใช้กระทงวางเหินบนกงทั้ง 2 หัว แล้วเจาะกระทงทะลุตัวเรือ อัดลูกประสักข้างละ 2 ลูก ตอกให้แน่น ฉะนั้น กระทงมีจำนวนเท่ากับกงเรือเป็นการรับน้ำหนักคนนั่งพายแต่ละจุดแนบไปกับตัวเรือตลอดทั้งลำเชื่อมติดกับกระดุกทำให้เรือลอยตัวอยู่ได้อย่างสมดุล

10. การติดไม้แอน

ไม้แอน เป็นไม้ยาวท่อนเดียวหรือไม้ไผ่ผูกติดตลอดกลางลำเรือใต้กระทงนั่งตลอดลำ ใช้ไม้กว้าง 2 นิ้ว หนา 3 นิ้ว อัดติดกับกระทง เพื่อประโยชน์ทำให้เรือแข็งแรงขึ้นและในการตอกต่อม่อ จากนั้นก็คว่ำเรือ ตกแต่งด้านนอกให้ผิวเรียบได้ที่ ชัดด้วยกระดาษทรายหยาบ กระดาษทรายละเอียด

11. การติดกาบเรือ

กาบเรือ เป็นส่วนที่อยู่ข้างเรือเป็นไม้ยาวติดตลอดลำไว้สำหรับเสริมความแข็งแรงและกันน้ำเข้าด้านข้าง จะใช้ไม้เนื้อแข็ง ตะเคียน กว้าง 6 นิ้ว หนา 1.5 นิ้ว จำนวน 2 กาบทั้งซ้ายและขวาตอกติดกับกระทงและมาดเรือ

12. การวัดความหนาบางของเรือ

การขุดเรือยาว ช่างมีสูตรความหนาของตัวเรือแตกต่างกัน การวัดความหนาบางมีเทคนิคโดยช่างจะใช้ส่วานเจาะเรือให้ทะลุเป็นแนวตามขวางแล้วใช้ลูกประสักวัดความหนา การเจาะเรือจะเจาะหลายตำแหน่งเป็นแนวตลอดในจุดที่ต้องการจะวัด แต่ละแนวห่างกันประมาณ 1 เมตร ลูกประสักที่ใช้วัดความหนาบางของเรือเป็นไม้สักหรือไม้ที่หาได้เหล่าให้เป็นแท่งรูปทรงกรวยยาวตามสูตรของช่าง ความหนาบางของเรือจะแตกต่างกันถ้าเป็นฝีมือการขุดของช่างเลิศ โพนามาต ตัวเรือจะหนา 2 นิ้ว เผื่อหากในกาลต่อไปจะมีการแต่งแก้ไขได้ ส่วนเรือที่ขุดโดยช่างสุวรรณฤทธิ์โสม ตัวเรือจะหนา 6 กระเบียด (1.5 นิ้ว) เรือเบาเพรียวว่องได้ดี ความหนาบางและน้ำหนักของเรือมีผลต่อการแข่งขันเช่นเดียวกับแรงเสียดทาน แรงพยุ่ง แรงฝีพายออกกำลังจำ การไหลของน้ำ และเทคนิควิธีการพายเรือ การปิดช่องที่เจาะเพื่อวัดความหนาบางของเรือเมื่อได้สูตรตามที่ต้องการ

แล้ว ช่างจะนำลูกประตักตอกอัดน้ำมันยางปิดช่องทั้งด้านในและด้านนอกให้แน่นตัดส่วนที่ไม่ต้องการออก แล้วแต่งให้เรียบ

13. การติดโชนหัวและโชนท้าย

โชน เป็นส่วนที่อยู่หัวและท้ายเรือที่ไม่ต้องจมอยู่กับน้ำตลอดเวลา ไม้ที่นิยมมาทำโชนเรือเป็นไม้สัก ไม้เนื้อแข็ง ทนทาน หรือเป็นไม้ขนุน ตะเคียน พยอม เพราะน้ำหนักเบา ขนาดของโชนไม่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 24 นิ้ว ช่างที่ทำต้องมีฝีมือเพราะการเข้าไม้ยากมาก ต้องเข้าให้สนิทและสามารถถอดออกได้เพื่อสะดวกในการเคลื่อนย้ายเรือ โดยใช้นอตตึงติดเรือแล้วติดสายยูเหล็ก ตั้งแต่ทุกระต่ายหัวเรือจรดทุกระต่ายท้ายเรือเพื่อประโยชน์ในการขับเรือ เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วขัดลงน้ำมันให้สวยงาม โชนหัวท้ายสมัยก่อนนิยมหัวเวียงอนสูง ปัจจุบันโชนเรือจะยกสูงพอที่เรือจะพุ่งแหวกทะเลยานไปในอากาศและน้ำได้ดี ไม่เกิดแรงกระทำที่ต้านอากาศและแรงเสียดทานของน้ำมาก

14. การตอกตอม่อ

ตอม่อ ทำมาจากไม้เนื้อแข็งเพื่อความทนทานสำหรับรับน้ำหนัก ประเภทตะเคียน เป็นไม้ขนาด 3 นิ้ว หน้า 1.5 นิ้ว ความสูงเท่ากับระยะห่างระหว่างกระดูกงูกับไม้แอน เทคนิคประสบการณ์ของช่างที่ต้องการให้เรืออ่อนหรือแข็ง เรือแข็ง ตอม่อต้องยาวพอสมควรและตอกให้ถี่ ประมาณล้าละ 5 ตัว โดยวางตำแหน่งที่กลางเรือ 1 ไปทางโชนหัว 2 โชนท้าย 2 การตอกตอม่อ ณ จุดใด ช่างจะสังเกตลักษณะการวิ่งของเรือ หากเรือวิ่งดีสภาพสมบูรณ์ใช้ตอม่อเป็นตัวช่วยรองรับน้ำหนักบางจุด หากสภาพเรือไม่สมดุล เวลาแล่นเรือขยับพะเยิบพะยาบจนถึงกับค่อย ๆ จมได้เรียกว่า "เรืออ่อน" ต้องเสริมด้วยการใส่ตอม่อในจุดที่เห็นว่าบกพร่องเพื่อมีส่วนช่วยปรับและกระจายการรับน้ำหนักของฝีพาย

15. การทำพาย

พาย สำหรับพายเรือเป็นเครื่องมือที่โบกพัดน้ำ ผลักดันให้เรือแล่นไปข้างหน้าหรือตามทิศทางที่ต้องการ ไม้ที่ทำพาย เป็นไม้สักที่ดีที่สุด ไม้กม้น ตะแบก หรืออื่น ๆ พายคำจ้ายาว 1.70 เมตร กว้าง 6 นิ้ว หน้า 1.5 นิ้ว พายท้ายยาว 1.90 เมตร กว้าง 7 นิ้ว หน้า 1.5 นิ้ว สำหรับคัดท้ายเรือบังคับทิศทาง พายสำเร็จรูปมีขนาดความกว้างปลายใบ 6 นิ้ว ความยาวของใบพาย 50 เซนติเมตร ด้ามที่ถือพายจ้ายาว 1 เมตร พายท้ายยาว 1.25 เมตร พื้นที่ของใบพายทั้ง 120 ตารางนิ้ว จะออกแรงกระทำกับน้ำ จุดที่ฝีพายจับเป็นจุดบังคับทิศทาง

16. การตั้งชื่อเรือ

การตั้งชื่อเรือเหมือนกับการตั้งชื่อเด็กที่เกิดใหม่ ชาวบ้านถือว่าเรือมีชีวิต เมื่อชุดแต่งเสร็จ เรือจะมีตัวตน จะตั้งชื่อที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเรือ เช่น สถานที่เรือหมู่บ้านได้ไม่มาจากที่ใด หรือชื่อที่เป็นมงคลนำชัยมาสู่การแข่งขัน มีคำว่า "เจ้าแม่" "เทพ" นำหน้า เพราะเรือมีแม่ ย่านาง เป็นหญิงมาประจำเรือ รุกขเทวดาประจำต้นไม้ที่ชุดเรือซึ่งเป็นชาย ชื่อหมู่บ้านตามสถานที่เกิดของเรือลำนั้น ชื่อแม่น้ำ หน่วยงาน หมู่บ้าน ร้านค้า เพื่อเป็นมงคลนาม และเป็นจุดรวมน้ำใจของชาวบ้านและเทือกเรือ ช่างจะแกะตัวอักษรทำเป็นชื่อติดหัวเรือด้านข้าง 2 ด้าน หรือตั้งบนโชนหัวเรือ โชนท้ายก็เขียนชื่อวัด สถานที่เรือลำนั้นมาจากที่ใด แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเรือที่ชุดเสร็จเปลี่ยนสภาพใหม่ รับขวัญเรือใหม่ด้วยความยินดี ตั้งชื่อให้เป็นสิริมงคลแก่เรือแฝงด้วยความเชื่อเรื่องผีสงเทวดาเพื่อเป็นจุดศูนย์รวมน้ำใจ ความศรัทธามุ่งมั่นของเทือกเรือ ในการแข่งขันย่อมต้องมีเรือเข้าแข่งขันเป็นจำนวนมาก การตั้งชื่อโดยใช้ชื่อที่มีที่มาจากสถานที่เกิดของเรือ หน่วยงานที่จัดส่งเข้าแข่งขันจะเป็นเอกลักษณ์ที่มาของเรือทำให้ติดปาก ติดตามผู้เข้าชมการแข่งขันเรือยาว

17. การเบิกเนตรเรือ

ชาวเรือถือว่าขณะนี้เรือเป็นสิ่งมีชีวิตเกิดใหม่มีชื่อเรียกเป็นมงคลนาม ก่อนทำการใด ๆ จึงต้องเบิกเนตรเรือก่อน เนตรเรือจะวาดเป็นสัญลักษณ์อยู่ส่วนบนของโชนหัวเรือทั้ง 2 ด้าน ไว้สำหรับดูทิศทาง ดุลม เป็นจุดที่แม่ย่านางอยู่ ผู้ทำพิธีได้แก่ พระ เพื่อความศักดิ์สิทธิ์และพระเป็นผู้รู้พิธีกรรม ผ่านการบวชเรียน เป็นผู้ทรงศีล มีวิชาเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน เจ้าของเรือนิมนต์พระมาทำพิธีเบิกเนตรเรือเป็นการฉลองเรือใหม่ อุปกรณ์ในการเบิกเนตรเรือ ได้แก่ น้ำมันจันทร์ เครื่องหอม แป้งเจิม การเจิมเป็นพิธีแบบโบราณ และมีการประพรมน้ำมันต์ มีความเชื่อว่าเมื่อเรือผ่านพิธีกรรมทางสงฆ์ มีความสะอาดบริสุทธิ์เหมาะที่จะเป็นที่อยู่ของแม่ย่านาง

18. พิธีห่กล่อมแม่ย่านางประจำเรือ

พิธีห่กล่อมแม่ย่านางก็เพื่อให้เป็นที่พอใจจะได้มาสิ่งสถิตประจำอยู่ที่เรือตลอดไป สิ่งเกตุได้ที่แผ่นทองเหลืองหุ้มที่หัวเรือแม่ย่านางถือเป็นศาลพระภูมิของเรือซึ่งจะคอยปกป้องมิให้เกิดอันตรายและถือว่าแม่ย่านางอยู่ที่หัวเรือ ฉะนั้น จะมียอมให้ใครเหยียบหัวเรือหรือจะข้ามไปไม่ได้ ตลอดจนเจ้าของเรือจะเคร่งครัดและจัดพิธีบูชาห่กล่อมแม่ย่านาง การห่กล่อมแม่ย่านางจะไม่มี การถ่ายทอดให้คนนอก จะบอกเฉพาะคนในครอบครัวหรือญาติใกล้ชิด ฉะนั้น ความรู้ภูมิปัญญาไทยบางด้านจึงหายไปกับคนโบราณ ไม่มีการสืบทอดเพราะความหวงแหนเป็นเคล็ดวิชา เป็นของดีและไม่วางใจในพฤติกรรมลูกหลานว่าจะสืบทอดสิ่งดีต่อไปได้ นอกเสียจากคนที่สนใจเป็นพิเศษอาจจะได้วิชาเพราะครูพักลักจำ หลังจากนั้นเจ้าของเรือบางลำจะฉลองเรือด้วยการนำ

เรือทวนหัว หรือเบิกวารีก่อนนำเรือลงแข่งขัน ต่อมาการเบิกวารีได้เลิกหายไป เพราะไม่ช่วยให้เรือประสพชัยชนะในการแข่งขัน ชาวเรือใช้ชีวิตผูกพันกับสายน้ำ ฉะนั้น อันตรายต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นได้ง่าย จึงต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นจึงได้ขออนุญาตให้ช่วยเหลือสืบเนื่องมาจากการเชื่อในสิ่งที่ตามองไม่เห็น ตั้งแต่เทพที่สิงสถิตอยู่กับต้นไม้ก่อนโค่นตอนขุดเรือ เพราะความรู้สึกถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมก็จะเกิดแนวคิดที่เป็นมิติทางนามธรรมขึ้น อะไรที่มีคุณค่าสูงจะใช้คำว่า แม่ เพราะคำว่าแม่แทนมิติทางจิตวิญญาณ ในต้นไม้มีรุกขเทวดา ในเรือมีแม่ย่านาง เป็นสิ่งที่มีคุณค่า ใช้สื่อความสัมพันธ์ในเชิงเคารพ ฉะนั้น มิติทางจิตวิญญาณจึงถูกสร้างไว้เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับคุณค่าอันสูงส่ง

19. พิธีการเอาเรือลงน้ำ

การนำเรือลงน้ำต้องดูฤกษ์ดี เช่น ลงน้ำเวลาเพชรฤกษ์ ทำให้เรือกล้าแข็ง ลงน้ำเวลาราชฤกษ์ ทำให้เรือยิ่งใหญ่ โด่งดัง วันดี คือ วันที่เหมาะเป็นมงคล ทิศดี คือบ่ายหน้า 2-3 ก้าวแรกไปสู่ทิศเทวดาหรือทิศที่ถูกโฉลกเป็นมงคลกับเรือเพื่อเสริมความมั่นคง การนำเรือลงน้ำทำพิธีใหญ่ฉลองให้กับเรือและเชื่อว่ามีส่วนทำให้เรือของตนชนะในการแข่งขัน บางแห่งจะจุดประทัด จุดรูปเทียน ชัดน้ำมัน ลงเทียนประดับประดาผูกผ้าแพรสีที่หัวเรือ มีหัวหมู บายศรี อันเชิญแม่ย่านางลงเรือ การเอาเรือลงน้ำให้เอาหัวเรือแต่น้ำก่อนส่วนอื่นๆ ลูกเรือก่อนขึ้นเรือจะต้องทำความเคารพแม่ย่านางก่อนหนึ่งครั้ง การบวงสรวงตั้งศาลพร้อมเครื่องเซ่นไหว้ เมื่อได้ฤกษ์ก็ยกเรือลงน้ำร้องไชโย จุดประทัดยิงปืน

20. การเก็บเรือ

เรือเป็นสิ่งของชิ้นใหญ่ ใช้น้ำที่มากจึงจำเป็นต้องหาที่เก็บ โรงเก็บเรือที่ดีจะช่วยยืดอายุของเรือดูแลรักษาเรือให้คงสภาพอยู่ได้นาน ไม้ไม่อ่อนตัว ไม้โค้ง งอ บิด ชำรุด ผุ กร่อน ถึงก่อนเวลา โรงเก็บเรือที่พบเห็นทั่วไป ได้แก่ ใต้ศาลาวัด การสร้างเพิงขึ้น โดยเฉพาะวางบนขอนไม้ทำฐานเป็นขา ใช้เชือกมัดขึ้นโครงวางให้เข้าล็อกตามท้องเรือ ก่อนเก็บนั้นหากผู้ดูแลทำความสะอาดเอาชั้นตะเคียนผสมน้ำมันทาไม้ยาแนวเรือและทาน้ำมันชักเงา น้ำมันยางให้ชุ่มป้องกันเพรียงกินเนื้อไม้ จะรักษาสภาพเรือได้ดีที่สุด เพราะสาเหตุที่เรือผุขึ้นเกิดจากน้ำหรือความชื้นทำปฏิกิริยากับก๊าซออกซิเจนในอากาศ

21. การซ่อมแซมเรือ

ในการขุดเรือปัจจุบันหาไม้ทำการขุดได้ยาก เพราะจากสภาพธรรมชาติของต้นตะเคียนเป็นใหญ่ไม้โตช้า และควบคุมโดยกฎหมายห้ามตัดไม้ทำลายป่า ปิดป่า ดังนั้น การทำการซ่อมแซมปรับปรุงเรือเก่าเพื่อนำมาแข่งขันจะถูกกว่าการขุดหลายเท่าและหาไม้ นำมาซ่อมแซม

ได้ง่าย จะซ่อมปรับปรุงเป็นทรงอะไรก็ได้ ปรับปรุงเทคนิคให้แตกต่างจากเดิมก็ได้ เช่น เป็นรูปแองกะทะห้องแบนหลังขาดเส้น หลักการแก้ไข มีดังต่อไปนี้

1. แก้ไขให้เรือเปรียวโดยความหนาบางของเรือ เป็นได้ในกรณีที่เรือมีความหนาพอที่ให้เนื้อเรือบางลงโดยการตาก ชัดใหม่ ทำให้ส่วนที่ผุ เสื่อม ชำรุด รอยแตกแยกมีสภาพดีดังเดิม
2. แก้ไขจุดรับน้ำหนักเรือ การวางกงเรือใหม่ทำให้เรือแข็งแรงขึ้น กง เป็นส่วนที่ถูกใช้งานหนักย่อมเสื่อมไปตามกาลเวลา เปลี่ยนไม้กงใหม่ ปรับความถี่ห่างของกงเพื่อความเหมาะสม การติดกระทงนั้งใหม่ เปลี่ยนขนาดของกระทง ให้มีความหนาแน่นแข็งแรง การปรับเปลี่ยนไม้แอนกลางลำเรือซึ่งเป็นตัวช่วยเชื่อมต่อรองรับน้ำหนักเรือ ฝีพายเรือกับตอม่อ
3. แก้ไขสภาพเรืออ่อน เรือแข็ง โดยการปรับตอม่อ การเปลี่ยนตำแหน่งตอม่อ ความสูง ความถี่ห่าง เป็นจุดที่ช่างใช้แต่งแก้เรือที่เป็นหัวใจสำคัญ การใช้หวายชั้น หวายที่ผ่านการนวด แล้วหลาย ๆ ชั้น จะมีความเหนียวยืดหยุ่นโดยธรรมชาติ เมื่อนำมาขันตะเข้เย็บในแนวติดกับกระทงนั้งเป็นช่วงๆสามารถแก้ความแข็ง อ่อนตัวหรือการโค้งงอของเรือได้ ปัจจุบันบางลำใช้ลวดสลิงยึดแทน

ประวัติการแข่งขันเรือยาวประเพณี

ประเพณีการแข่งขันเรือซึ่งนับเป็นกีฬาโบราณของไทยอย่างหนึ่ง แต่จะเริ่มนานเท่าใดแล้วยังค้นไม่ได้ แต่มีเรื่องเล่าว่า ในแผ่นดินสมเด็จพระเอกาทศรถนั้น เคยทรงโปรดให้มีการแข่งเรือของบรรดาทหารขึ้นครั้งหนึ่ง ทั้งนี้คงจะเป็นทำนองซ้อมฝีพายไว้นั่นเอง ทั้งนี้ทรงได้แจกรางวัลให้แก่ผู้ชนะด้วยในสมัยกรุงศรีอยุธยาแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นสมัยที่กองทัพเรือเข้มแข็งที่สุด เรือยาวที่เราเห็นกันอยู่ทุกวันนี้ในสมัยโบราณคือเป็นเรือเร็วที่เดียว

หนังสือจดหมายเหตุรายวันของบาทหลวงเดอซัวลีสผู้ช่วยราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ 14 ซึ่งเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช 2228 ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร ได้กล่าวถึงการแข่งเรือหลวงไว้ตอนหนึ่งว่า "เรือพระที่นั่งนั้น วิจิตรงดงามสง่างามยิ่งนัก สุดที่จะพรรณานำให้ท่านฟัง ใครดีล้วนได้มีฝีพายประจำเรือประมาณ 150 คือ ปิดทองทุกคน พระเจ้ากรุงสยามทรงเครื่องฉลองพระองค์ล้วนแล้วไปด้วยเพชรพลอย ฝีพายเรือไส่เสื่อและสวมหมวกสีทอง เครื่องประดับก็ปิดทองด้วยเหมือนกัน "ยามเมื่อสมเด็จพระมหากษัตริย์สยามเสด็จประทับอยู่ในพระนครนั้น ตามโบราณราชประเพณี ต้องเสด็จออกสำแดงพระองค์ให้ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์เฝ้าถวายบังคม พระเจ้าแผ่นดินจึงเสด็จออกโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคคราใดแล้ว เป็นต้องเสด็จพระราชดำเนินต่อเมื่อมีงานมหาพิธีเกี่ยวแก่การพระศาสนาทั้งนั้น ถ้าเป็นเสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารคการจัดตั้งรั้วขบวนนำดูกว่าทางบก และไม่

สามารถจะพรรณนาได้ถูกต้องว่ามีความมหัศจรรย์เพียงไหน นอกจากจะนำไปเปรียบเทียบกับงานแห่งเจ้าเมืองเวนิสในพิธีอภิเษกกับแม่สมุทธานั้น มีเรื่องตั้งว่าสองร้อยห้าสิบลำจอดเรียงรายอยู่เป็นระยะสองฟากฝั่งแม่น้ำเรือพระที่นั่ง เป็นคู่ๆ ไปข้างหน้า เรือพระที่นั่งนั้นใช้ฝีพายพวกแขนแดง ซึ่งมีความชำนาญมาก และได้รับการเลือกเฟ้นมาเป็นพิเศษ ทุกคนสวมหมวก เสื้อเกราะปลอกเช่า และแขนปลอกทำด้วยทองทั้งสิ้น น่าดูแท้ ๆ เวลาเขาพายพร้อม ๆ กันเป็นจังหวะจะโคน พายนั่นทาทองเหมือนกัน เสียงพายกระทบกันเบา ๆ ประสานกับทำนองเพลงที่เขาเหยอพระเกียรติพระเจ้าแผ่นดิน เป็นคล้ายเสียงดนตรีที่เสนาะโสตของพวกชาวบ้านชาวเมืองเป็นอันมาก”

พระเจ้ากรุงสยามเสด็จประทับทรงสำราญพระอิริยาบถ ณ ตำหนักที่พักแห่งหนึ่งบางนางอินหรือที่เรียกกันเดี๋ยวนี้น่า “บางปะอิน” ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงศรีอยุธยาประมาณ 2 ลี (และเสวยพระกระยาหารที่พระตำหนักนั้น พอเสวยแล้วก็โปรดฯ ให้เรือขุนนางที่ยศเสมอกันเข้าเทียบกันเป็นคู่ ๆ พายแข่งกันกลับไปยังกรุง ถ้าเรือลำใดถึงพระตำหนักที่พระราชวังกรุงศรีอยุธยาก่อนก็ได้รับพระราชทานรางวัลอย่างงาม การแข่งขันเรือนี้เป็นสิ่งที่น่าดูมาก ฝีพายทุกคนมีความชำนาญชำนาญ พายเรือคล่องแคล่วว่องไวยิ่งนัก)บรรดาราชากรทั้งหลายที่ตามเสด็จคงทราบกันแล้วว่า พระเจ้ากรุงสยามเสด็จประพาสบางนางอินครั้งนี้จะต้องมีการแข่งเรือด้วย ฉะนั้น จึงเลือกหาฝีพายที่มีความชำนาญทั้งสิ้น (และการแข่งเรือนี้ ฝีพายต้องพายเรือทวนน้ำขึ้นไปตามลำแม่น้ำใหญ่ เรือพระที่นั่งทรงของพระเจ้ากรุงสยามถึงก่อน ฝีพายจึงได้รับพระราชทานรางวัลคนละ 1 ชั่ง การแข่งขันเรือครั้งนี้มีระยะทาง 2 ลี

ข้อความที่ยกมาข้างต้นนั้น บาทหลวงเดอซัวส์ได้เขียนในเดือนพฤศจิกายน ซึ่งเป็นฤดูน้ำจึงเป็นสนับสนุนได้ว่า กษัตริย์ในสมัยโบราณทรงนิยมในเรื่องเรือแข่งมาก นอกจากนั้น ในหนังสือจดหมายเหตุ การเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงตาซาร์ดได้เล่าเรื่องขบวนเรือของไทยเอาไว้ว่า

“...เรือบัลลังก์หลวงสิบหกลำ เรือกองทหารรักษาพระองค์หกลำเพื่อร่วมติดตาม เริ่มตั้งขบวนเรือกันในลำแม่น้ำราวตอนแปดโมงเช้า เรือขุนนางชั้นผู้น้อยนำขบวนไปข้างหน้า เป็นคู่ ๆ ทั้งระยะห่างกันพองามรวมสี่สิบลำ แออดัดเยียดกันอยู่ในแม่น้ำซึ่งเป็นชื่อแม่น้ำอันมีความหมายในภาษาสยามว่า “คงคา” ขบวนอันยี่ดียวของเรือบัลลังก์หลวงซึ่งเคลื่อนที่ไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อยมีจำนวนถึงร้อยห้าสิบลำ ผนวกกับเรือลำอื่น ๆ เข้าอีกก็แน่นแม่น้ำแลไปได้สุดสายตา อันเป็นทัศนียภาพที่งดงามหนักหนา เสียงเห่แสดงความยินดีตามธรรมเนียมนิยมของชาวสยามอันคล้านจะรุกไล่เข้าปะทะกับข้าศึกนั้นก้องไปทั้งสองฟากแม่น้ำ ซึ่งมีประชาชนพลเมืองล้นหล้าฟ้ามืดมาคอยชมขบวนยাত্রาอัน

มโหฬารนี้อยู่วันที่ 28 ตุลาคม ซึ่งเป็นวันอาทิตย์ เราได้ทราบมาว่า พระเจ้าแผ่นดินจะต้องเสด็จออกนอกพระบรมมหาราชวังตามประเพณีนิยม เพื่อเสด็จพระราชดำเนินไปบำเพ็ญพระราชกุศลยังพระอารามแห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำ เพื่อแสดงความผูกพันของพระองค์ที่ทรงมีอยู่ต่อพระศาสนา”...

การแข่งขันเรือตามประเพณีหลวงแบบโบราณที่ได้เคยปฏิบัติกันมา ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา จะเห็นว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับน้ำและข้าวมีผลไปถึงประชาชนด้วย ครั้นมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ประเพณีดังกล่าวก็เลิกไป แต่ไม่ถึงกับว่าไม่มีการแข่งเรือกันเลย การแข่งเรือยังคงมีอยู่แต่ไม่ได้ถือเป็นการแข่งแบบเสียหลายอย่างครั้งกรุงเก่า

ส่วนการแข่งเรือเดือนสิบเอ็ดไม่ได้แข่งกันเพื่อความสนุกสนาน ทั้งไม่ได้แข่งกันเพื่อเอาชนะเติมพันเอาทรัพย์สินเงินทองแต่แข่งกันอย่างเป็นแบบแผนพิธีกรรมของบ้านเมืองและแคว้น แคว้น ในสมัยนั้นด้วยประสบการณ์จากธรรมชาติ มนุษย์ย่อมรู้ดีว่า เดือนสิบเอ็ดน้ำนอง ต่อจากนั้นปัญหาน้ำท่วมย่อมตามมา มนุษย์จึงจำเป็นต้องทำพิธีกรรมอันชวนต่ออำนาจที่เหนือธรรมชาติ จึงร่วมกันแข่งเรือเพื่อเสี่ยงทายซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความรู้สึกมั่นคงและมั่นใจขึ้น การแข่งเรือด้วยสำนึกพื้นฐานของราษฎรตามชุมชน คุ่งน้ำยังคงเป็นไปตามปกติ ทั้งนี้เพื่อประเพณีพิธีกรรมในระดับหมู่บ้านและเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงในเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อทางศาสนาของมนุษย์นั้นๆ ซึ่งท้ายที่สุดแล้วการแข่งขันเรือในชีวิตของชาวบ้านก็จะค่อยๆพัฒนาไปเป็นเรื่องของการเล่นที่จะเป็นการแสดงและการกีฬา จากข้อความที่กล่าวแล้ว จึงอาจสรุปได้ว่าการแข่งเรือมีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เพื่อความสนุกสนานผ่อนคลายความเครียดจากการพายเรือเป็นระยะเวลานานและบางครั้งเพื่อเป็นการเสี่ยงทายของพระมหากษัตริย์ เป็นประเพณีที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยควบคู่มาทั้งสายน้ำและศาสนา

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตุม จังหวัดสุรินทร์ (2546) การสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตุม จังหวัดสุรินทร์ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้เข้าชมต่อการจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตุม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2546 2. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมพิธีเปิดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตุม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2546 3. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของทีมเรือต่อการจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตุม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2546 4. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของคณะกรรมการจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตุม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี

2546 ต่อการปฏิบัติหน้าที่กรรมการฝ่ายฯ ในงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตูม ประจำปี 2546 และ 5. เพื่อประเมินผลการจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตูม ประจำปี 2546 การวิจัยนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 447 คน ใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม 4 ฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อเสนอแนะในส่วนที่เป็นแบบสอบถามปลายเปิดโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วสรุปในเชิงบรรยายประกอบค่าความถี่ ผลการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ดังนี้ ความคิดเห็นของผู้เข้าชมต่อการจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2546 พบว่า ความคิดเห็นต่อการจัดงานฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมพิธีเปิดงานฯ ต่อการจัดพิธีเปิดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2546 ความคิดเห็นต่อการจัดงานฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของทีมเรือต่อการจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2546 มีความคิดเห็นต่อการจัดงานฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของคณะกรรมการจัดงานฯ ต่อการจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2546 มีความคิดเห็นต่อการจัดงานฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนการประเมินโครงการ พบว่า ผู้เข้าชมการจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2546 มีความคิดเห็นต่อการจัดงานฯ โดยภาพรวม อยู่ในเกณฑ์ที่ยังไม่น่าพอใจ ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมพิธีเปิดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2546 มีความคิดเห็นต่อการจัดงานฯ โดยภาพรวม อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ ทีมเรือที่เข้าร่วมงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2546 มีความคิดเห็นต่อการจัดงานฯ โดยภาพรวม อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ คณะกรรมการจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2546 มีความคิดเห็นต่อการจัดงานฯ โดยภาพรวม อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ

เรื่องรัตน์ ฤทธิวิรุฬห์ (2540) วิจัยเรื่อง การแข่งขันเรือยาวประเพณี : ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวพิษณุโลก การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษากระบวนการ แข่งขันเรือยาวจังหวัดพิษณุโลกโดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการชุด เรือยาวจนถึงกระบวนการแข่งขันเรือที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ของชาวพิษณุโลก 2) เพื่อให้เป็นแนวทางศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการ แข่งขันเรือยาวในท้องถิ่นอื่นต่อไป วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับ กระบวนการแข่งขันเรือยาว การแข่งขันจากเอกสาร และจาก บุคคลต่างๆ คือช่างชุดเรือ เจ้าของเรือ คณะกรรมการจัดการ แข่งขันเรือยาว ฝายและผู้เข้าชมการแข่งขัน จำนวนรวม 60 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อศึกษาภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวพิษณุโลก เขียนรายงานการวิจัยในรูปพรรณาวิเคราะห์ การแข่งขันเรือยาว

ประเพณีได้สะท้อนให้เห็นถึง 1. ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของคนในชุมชนที่ เกี่ยวข้องกับผี สลาวเทวดาและพุทธศาสนาอย่างแยกกันไม่ออก ดังจะเห็นได้จากกระบวนการแข่งเรือซึ่งเริ่มจากการขุดเรือ ไปจนถึงการแข่งขันเรือจะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ทุก ขั้นตอน ในส่วนที่เกี่ยวกับ พุทธศาสนานั้น การแข่งขันเรือเริ่ม มาจากการไปทำบุญหรือทอดกฐินที่วัด ในระยะต่อมาเมื่อมีการ แข่งขันเรือยาวอย่างเป็นทางการระหว่างชุมชน วัดกลายเป็น ผู้อุปถัมภ์หรือเป็นศูนย์กลางของ ชุมชนในการคนเข้าร่วมแข่งขัน 2. ภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่แสดงออกในกระบวนการ แข่งขันเรือ ยาว โดยจะเห็นได้จากภูมิปัญญาในการเสาะแสวง หาไม้ การคัดเลือกไม้ การขุดเรือ การแต่งเรือ และการทำ พิธีกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นผลทางจิตวิทยาของการแข่งขัน 3. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน กระบวนการแข่งขัน เรือยาวได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในยุค ต่างๆ คือในยุค ก่อน พ.ศ.2504 ความสัมพันธ์ของประชาชน เป็นแบบพี่น้อง พี่งพาอาศัยและร่วมมือกันโดยมีความ ศรัทธาใน พุทธศาสนาเป็นแกนกลาง ส่วนในปัจจุบันความสัมพันธ์ของคน ในชุมชนเป็น ความสัมพันธ์ในเชิงผลประโยชน์ มีลักษณะตัวใคร ตัวมัน ชนบธรรมนิยมประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิม ได้เปลี่ยนแปลง ไป และบางอย่างก็สูญหายไป และเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้วิถีชีวิตของ ชุมชนชาวเรือแข่งมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงไป

วรรณฯ ศรีเจริญ (2546) วิจัยเรื่อง แรงจูงใจทางสังคมของผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลที่ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีท้องถิ่น : ศึกษากรณีเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา การ ศึกษาวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาแรงจูงใจทางสังคมของผู้นำชุมชนในเขต เทศบาลที่เข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ผล การศึกษาโดยการแจกแบบสอบถามกับประธาน , รองประธานและคณะกรรมการ ชุมชน ในเขต เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จำนวน 108 คน พบว่า ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นเพศชายและมีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี และมี ระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย และมีระยะเวลาใน การดำรงตำแหน่ง 2 วาระ นอกจากนี้ พบว่าส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อต้องการให้งานสำเร็จ ต้องการให้ผู้อื่นรักใคร่และต้องการมีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ในการศึกษา พบว่า ผู้ที่มีอายุ ระหว่าง 20 – 30 ปี เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีท้องถิ่นน้อย อาจเนื่องมาจาก กลุ่ม บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน จึงไม่ค่อยมีเวลาในการเข้าร่วม และประเพณีท้องถิ่นนั้นเป็น วัฒนธรรมของผู้สูงอายุที่ให้ความสำคัญเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราสามารถ จูงใจให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวหันมาสนใจในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีท้องถิ่น เพื่อ อนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามให้คงอยู่สืบต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“แนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ เทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน” โดยยกกรณีศึกษา “เทศกาลแข่งเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ จังหวัดราชบุรี มุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็น ทักษะคิของ นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการด้านการมีส่วนร่วม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ให้มีความเหมาะสมและเกิดความยั่งยืนตลอดไป ดังนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงได้กำหนดแนวทางและขั้นตอนของการดำเนินงานวิจัย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีวิจัย ตามลำดับ ดังนี้

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การทดสอบเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษา ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เพราะเห็นว่า ชุมชนดังกล่าวเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญของวัฒนธรรมในอดีต โดยเฉพาะความผูกพันกับ “เรือ” ในแง่ของพาหนะหลักในการดำเนินชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการสัญจรทางน้ำ รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ ที่คนในชุมชนปฏิบัติกัน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลด้วยการสอบถามความคิดเห็นประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่จะใช้ในการนำเสนอในรายงานการวิจัยรวมถึงข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ที่ได้จากการค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์และเอกสารอื่น ๆ ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการอธิบายผลการวิจัยให้ถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชาชนในท้องถิ่น (ประชาชนในพื้นที่) ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและอาศัยอยู่ในตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จำนวนประชากรทั้งหมด 8,902 คน ชาย 5,670 คน หญิง 3,232 คน (ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบล)

2. กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณจากสูตรสำหรับใช้ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Taro Yamane (Yamane, 1967 หน้า 886) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ความคลาดเคลื่อนไม่เกิน .05 และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N แทน ขนาดกลุ่มประชากร

E แทน ค่าความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง (กำหนดให้ $e = 0.05$)

เมื่อแทนค่าในสูตรดังกล่าวโดยกำหนด $N = 8,902$ และ $e = 0.05$ จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{8,902}{1 + (8,902 \times 0.05^2)} \\ &= 382.79 \end{aligned}$$

จากการคำนวณดังกล่าว ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 382.79 คน แต่การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ได้จากวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) ของประชาชนในท้องถิ่น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตราประเมิน (Rating Scale) แบบลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งกำหนดน้ำหนักตาม

ระดับของความคิดเห็น ไว้ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปด้านประชากรศาสตร์ จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพ โดยลักษณะคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่าของ Likert (Rating Scale) ที่มีค่าประเมินเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์น้ำหนักคะแนนแต่ละตัวเลือก ดังนี้

ถ้าผู้ตอบ ตอบว่า	มากที่สุด	ให้	5	คะแนน
ถ้าผู้ตอบ ตอบว่า	มาก	ให้	4	คะแนน
ถ้าผู้ตอบ ตอบว่า	ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ถ้าผู้ตอบ ตอบว่า	น้อย	ให้	2	คะแนน
ถ้าผู้ตอบ ตอบว่า	น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีให้ยั่งยืนของประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่าของ Likert (Rating Scale) ที่มีค่าประเมินเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์น้ำหนักคะแนนแต่ละตัวเลือก ดังนี้

ถ้าผู้ตอบ ตอบว่า	ทุกครั้ง	ให้	5	คะแนน
ถ้าผู้ตอบ ตอบว่า	เกือบทุกครั้ง	ให้	4	คะแนน
ถ้าผู้ตอบ ตอบว่า	บ่อยครั้ง	ให้	3	คะแนน
ถ้าผู้ตอบ ตอบว่า	นานๆครั้ง	ให้	2	คะแนน
ถ้าผู้ตอบ ตอบว่า	ไม่เคยเลย	ให้	1	คะแนน

ตอนที่ 4 แบบแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะโดยอิสระเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด จำนวน 3 ข้อ

การทดสอบเครื่องมือ

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อทำการทดสอบเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยว่ามีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลและให้ผลการวิจัยถูกต้องและน่าเชื่อถือได้มากที่สุด โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามขึ้นมาแล้วนำแบบสอบถามไปให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบแก้ไข เพื่อปรับปรุงเนื้อหา

2. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาโทด้านการท่องเที่ยว และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพิพินิจ (Face Validity) โดยพิจารณาคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จากนั้นทำการคัดเลือกข้อคำถาม

3. นำแบบสอบถามที่ได้มาจัดพิมพ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาการท่องเที่ยว ตลอดจนองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยมีการดำเนินเป็นขั้นตอนดังนี้

2.1 ทำการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ก่อนดำเนินการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

2.2 ติดต่อขอความร่วมมือเพื่อเข้าไปเก็บข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

2.3 ดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ทำการศึกษา โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) จากนั้นให้กรอกแบบสอบถามแล้วรวบรวมคืน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

3. เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บข้อมูลจากพื้นที่ศึกษาเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลทั้งหมดมาคัดเลือกจัดระเบียบ จัดกลุ่มข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์และประมวลผล ดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยผู้วิจัยได้ใช้สถิติดังต่อไปนี้มาทำการวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. ข้อมูลที่เป็นค่าเฉลี่ย (Mean) ได้นำมาประเมิน Rating Scale ในระดับต่างกัน ซึ่งเกณฑ์การแปรผลนั้นผู้วิจัยได้ใช้สูตรในการคำนวณอัตราภาคชั้น คือ

$$\frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนระดับชั้น}} = \frac{(5 - 1)}{5} = 0.8$$

เกณฑ์การแปรผล จึงกำหนดได้ดังนี้

1.00 – 1.80	อยู่ในเกณฑ์	น้อยที่สุด
1.81 – 2.60	อยู่ในเกณฑ์	น้อย
2.61 – 3.40	อยู่ในเกณฑ์	ปานกลาง
3.41 – 4.20	อยู่ในเกณฑ์	มาก
4.21 – 5.00	อยู่ในเกณฑ์	มากที่สุด

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ตามตัวแปรเพศ จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ค่าเอฟ (F-test) ระหว่างตัวแปรด้านอายุกับตัวแปรด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือ และประโยชน์ที่จะได้รับ ถ้าพบความแตกต่างจะทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheff และจะหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรระดับอายุ กับปัจจัยด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม ด้วยการหาความสัมพันธ์แบบเพียร์สัน คอรีเลชัน (Pearson Correlation) ส่วนแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี วิเคราะห์ผลโดยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน (กรณีศึกษา: เทศกาลการแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี) จำนวน 400 คน จำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพ โดยแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ดังรายละเอียด ในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้มีส่วนร่วมในเทศกาลแข่งขันเรือยาว ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ข้อมูลทั่วไปของผู้มีส่วนร่วม (n=400)		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	241	60.3
	หญิง	159	39.8
อายุ	10-20 ปี	24	6.0
	21-30 ปี	31	7.8
	31-40 ปี	213	53.3
	41-50 ปี	63	15.8
	51-60 ปี	43	10.8
	มากกว่า 60 ปี	26	6.5
การศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า	45	11.3
	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือต่ำกว่า	73	18.3
	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	20	5.0
	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	126	31.5
	ปริญญาตรี	116	29.0
	ปริญญาโท	20	5.0
ปริญญาเอก	0	0	

ตาราง 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้มีส่วนร่วม (n=400)		จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ	ธุรกิจส่วนตัว	179	44.8
	พนักงาน/ข้าราชการในหน่วยงานภาค รัฐบาล รัฐวิสาหกิจ	64	16.0
	พนักงานในหน่วยงานภาคเอกชน	120	30.0
	เกษียณ	7	1.8
	ยังไม่ได้ประกอบวิชาชีพใดๆเลย	30	7.5
	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ต่ำกว่า 5,000 บาท	61
	5,001-7,000 บาท	62	15.5
	7,001-9,000 บาท	69	17.3
	9,001-11,000 บาท	95	23.8
	11,001-13,000 บาท	26	6.5
	13,001-15,000 บาท	9	2.3
	มากกว่า 15,000 บาท	78	19.5
สถานภาพ	โสด	93	23.3
	สมรส	288	72.0
	แยกกันอยู่	4	1.0
	หม้าย	15	3.8

จากตาราง 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในงานวิจัยครั้งนี้ มีทั้งสิ้น 400 คน ผู้มีส่วนร่วมในงานประเพณีการแข่งขันเรือยาว เป็นชายมากกว่าหญิง คิดเป็นเพศชายร้อยละ 60.3 และเพศหญิงร้อยละ 39.8 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีการศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยมากทำธุรกิจส่วนตัว 179 คน คิดเป็นร้อยละ 44.8 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 9,001-11,000 บาท จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.8 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด สมรสแล้ว 288 คน คิดเป็นร้อยละ 72 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ถึงความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่น กรณีศึกษา เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณี

การวิเคราะห์ถึงความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่น เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณี จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตาราง 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่น : เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

หัวข้อประเมิน	n=400		ระดับ ความคิดเห็น
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	
ด้านพื้นที่			
1.ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเอื้อต่อการจัดการแข่งขัน	4.29	.600	มากที่สุด
2. ลักษณะภูมิอากาศมีความเหมาะสม	4.25	.552	มากที่สุด
3. สภาพของพื้นที่มีความสัมพันธ์และเหมาะสม	4.26	.541	มากที่สุด
4. คุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่	4.36	.553	มากที่สุด
5. ศักยภาพการเข้าถึงพื้นที่	4.20	.528	มาก
6. ศักยภาพพื้นที่ต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว	4.17	.583	มาก
ค่าเฉลี่ยด้านพื้นที่	4.26	.559	มากที่สุด
ด้านการจัดการ			
7. ที่ตั้งร้านขายอาหาร เครื่องดื่มและของที่ระลึก	3.89	.674	ปานกลาง
8. ที่ตั้งรองรับขบวนมีป้ายบอก	3.84	.681	ปานกลาง
9. การเก็บและกำจัดขยะ เหมาะสม	3.81	.687	ปานกลาง
10. คุณภาพแหล่งน้ำ จัดการเหมาะสม	3.92	.700	ปานกลาง
11. การจัดการด้านไฟฟ้าเพียงพอ ทัวถึง	4.03	.622	มาก
12. การจัดการด้านสาธารณูปโภคเพียงพอทัวถึง	4.05	.605	มาก
13. การจัดการด้านความปลอดภัยเพียงพอทัวถึง	4.02	.631	มาก
14. ความพร้อมของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	4.06	.625	มาก

ตาราง 2 (ต่อ)

หัวข้อประเมิน	n=400		ระดับ ความคิดเห็น
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	
15. การคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว	4.13	.551	มาก
ค่าเฉลี่ยด้านการจัดการ	3.97	.641	ปานกลาง
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ			
16. ความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับ	4.41	.531	มากที่สุด
17. สร้างเอกลักษณ์ให้กับท้องถิ่น	4.38	.548	มากที่สุด
18. สร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรักและหวงแหนกิจกรรม	4.37	.564	มากที่สุด
19. เชื้อต่อการสร้างความแข็งแกร่งให้ชุมชน	4.38	.561	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยด้านกิจกรรมและกระบวนการ	4.39	.551	มากที่สุด
ด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ			
20. ประชาชนจะให้ความร่วมมือในการบริหารจัดการ	4.37	.577	มากที่สุด
21. ประชาชนเห็นประโยชน์ในการสร้างงานและรายได้	4.46	.578	มากที่สุด
22. ประชาชนเห็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้ ยั่งยืน	4.40	.579	มากที่สุด
23. การจัดงานมีผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม	4.39	.560	มากที่สุด
24. การจัดงานมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	4.40	.544	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ	4.40	.568	มากที่สุด
ระดับปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยรวม	4.26	.579	มากที่สุด

จากตาราง 2 พบว่าระดับปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่น เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณีโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.26$) โดยมีปัจจัยส่งเสริมด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.40$) ด้านกิจกรรมและกระบวนการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.39$) ด้านพื้นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.26$) รองลงมา คือ ด้านการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.97$)

ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่น เทศบาลแข่งขันเรือยาวประเพณีโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด และถ้าพิจารณาทางด้านออกเป็น 4 ด้าน มีผลดังนี้

1. ด้านพื้นที่ พบว่าประเด็นที่ได้รับการประเมินค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่ (4.36-มากที่สุด) รองลงมา คือความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเอื้อต่อการจัดการแข่งขัน (4.29-มากที่สุด) สภาพของพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์และเหมาะสม (4.26-มากที่สุด) ลักษณะภูมิอากาศมีความเหมาะสม (4.25-มากที่สุด) ศักยภาพการเข้าถึงพื้นที่ (4.20-มาก) ศักยภาพพื้นที่ต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว (4.17-มาก) ตามลำดับ

2. ด้านการจัดการ พบว่าประเด็นที่ได้รับการประเมินค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (4.13-มาก) รองลงมา คือความพร้อมของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (4.06-มาก) การจัดการด้านสาธารณสุขปลอดภัยเพียงพอทั่วถึง (4.05-มาก) การจัดการด้านไฟฟ้าเพียงพอ ทั่วถึง (4.03-มาก) การจัดการด้านความปลอดภัยเพียงพอทั่วถึง (4.02-มาก) คุณภาพแหล่งน้ำ จัดการเหมาะสม (3.92-ปานกลาง) ที่ตั้งร้านอาหาร เครื่องดื่มและของที่ระลึก (3.89-ปานกลาง) ที่ตั้งถึงรองรับขยะมีป้ายบอก (3.84-ปานกลาง) การเก็บและกำจัดขยะเหมาะสม (3.81-ปานกลาง) ตามลำดับ

3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ พบว่าประเด็นที่ได้รับการประเมินค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับ (4.41-มากที่สุด) รองลงมา คือสร้างเอกลักษณ์ให้กับท้องถิ่น (4.38-มากที่สุด) เอื้อต่อการสร้างความแข็งแกร่งให้ชุมชน (4.38-มากที่สุด) สร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรักและหวงแหนกิจกรรม (4.37-มากที่สุด) ตามลำดับ

4. ด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ พบว่าประเด็นที่ได้รับการประเมินค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือประชาชนเห็นประโยชน์ในการสร้างงานและรายได้ (4.46-มากที่สุด) รองลงมา คือประชาชนเห็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้ยั่งยืน (4.40-มากที่สุด) มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (4.40-มากที่สุด) มีผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (4.39-มากที่สุด) ประชาชนจะให้ความร่วมมือในการบริหารจัดการ (4.37-มากที่สุด) ตามลำดับ

**ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศบาลและงาน
ประเพณีท้องถิ่น กรณีศึกษา : เทศบาลแห่งเรือยาวประเพณี**

การวิเคราะห์ถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่น
เทศบาลแข่งขันเรือยาวประเพณี ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน (S.D.) ดังรายละเอียดในตาราง 3

ตาราง 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
เทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่น : เทศบาลแห่งเรือยาวประเพณี

ลักษณะการมีส่วนร่วม	n=400		ระดับ การมีส่วนร่วม
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	
1. ความดีในการเข้าร่วมประชุม	2.61	1.349	ปานกลาง
2. การเสนอปัญหาเกี่ยวกับการแข่งขัน	2.57	1.349	น้อย
3. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหา	2.58	1.360	น้อย
4. การมีส่วนร่วมในการวางแผน	2.40	1.218	น้อย
5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	2.36	1.189	น้อย
6. ชักชวนเพื่อนให้มามีส่วนร่วม	3.28	1.077	ปานกลาง
7. การทำหน้าที่ประสานงาน	2.35	1.171	น้อย
8. การมีส่วนร่วมในการควบคุมการดำเนินงาน	2.35	1.173	น้อย
9. การเสียสละแรงงวนในการลงปฏิบัติภาคสนาม	3.55	1.089	มาก
10. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตาม	2.36	1.174	น้อย
11. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	2.36	1.176	น้อย
12. การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา	3.02	1.082	ปานกลาง
13. การมีส่วนร่วมในการศึกษาผลกระทบ	2.54	1.330	น้อย
14. การร่วมเสนอแนะแนวทางป้องกัน	2.55	1.335	น้อย
ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม	2.63	1.219	ปานกลาง

จากตาราง 3 พบว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่น ทัศนศึกษา เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณีโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และถ้าพิจารณารายด้าน มีผลดังนี้ การเสียสละแรงงานในการลงปฏิบัติภาคสนาม 3.55-มาก) รองลงมา คือชักชวนเพื่อนให้มามีส่วนร่วม (3.28-ปานกลาง) การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา (3.02-ปานกลาง) ความถี่ในการเข้าร่วมประชุม (2.61-ปานกลาง) การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหา (2.58-น้อย) การเสนอปัญหาเกี่ยวกับการแข่งขัน (2.57-น้อย) การร่วมเสนอแนะแนวทางป้องกัน (2.55-น้อย) การมีส่วนร่วมในการศึกษาผลกระทบ (2.54-น้อย) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (2.40-น้อย) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2.36-น้อย) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตาม (2.36-น้อย) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (2.36-น้อย) การทำหน้าที่ประสานงาน (2.35-น้อย) และการมีส่วนร่วมในการควบคุมการดำเนินงาน (2.35-น้อย) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบัณฑิตที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านพื้นที่ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่ได้รับ

การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อบัณฑิตที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ตามช่วงอายุที่แตกต่างกัน ใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance-ANOVA) ให้ผลการวิเคราะห์ดังรายละเอียดในตาราง 4

ตาราง 4 แสดงระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านพื้นที่
ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและ
ประโยชน์ที่ได้รับ ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีช่วงอายุที่แตกต่างกัน

ปัจจัยด้าน ต่าง ๆ	แหล่งความแปรปรวน	ผลบวก กำลังสอง	องศาอิสระ	ผลรวม กำลังสองเฉลี่ย	F	Sig.
FA	ระหว่างกลุ่ม	20.746	5	4.149	19.753	.000
	ภายในกลุ่ม	82.764	394	.210		
	รวม	103.510	399			
FM	ระหว่างกลุ่ม	20.908	5	4.182	18.265	.000
	ภายในกลุ่ม	90.202	394	.229		
	รวม	111.110	399			
FAc	ระหว่างกลุ่ม	19.412	5	3.882	16.595	.000
	ภายในกลุ่ม	92.178	394	.234		
	รวม	111.590	399			
FP	ระหว่างกลุ่ม	31.380	5	6.276	25.877	.000
	ภายในกลุ่ม	95.557	394	.243		
	รวม	126.938	399			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4 ถ้าค่าความน่าจะเป็น (Sig.) น้อยกว่า หรือเท่ากับ 0.05 แสดงว่า ค่าเฉลี่ย
ของระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างน้อยหนึ่งคู่ แต่ถ้าไม่เช่นนั้น
(Sig. มากกว่า 0.05) ก็แสดงว่า ช่วงอายุที่แตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ในที่นี้ ค่า Sig. ของปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกด้าน ไม่มีด้านใดเลยที่ได้
ค่ามากกว่า 0.05 ดังนั้น สรุปได้ว่า ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านพื้นที่
(FA = 0.000) ด้านการจัดการ (FM = 0.000) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ (FAc = 0.000)
และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ (FP = 0.000) แตกต่างกันตามช่วงอายุ ที่ระดับ
นัยสำคัญ .05

จากผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมรายด้าน เพื่อทดสอบว่ามีคู่ของช่วงอายุใดบ้างที่มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน โดยใช้วิธีการเชฟเฟ (Scheff) ผลการทดสอบรายคู่ ให้ผลดังตาราง 5

ตาราง 5 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านพื้นที่ เปรียบเทียบช่วงอายุเป็นรายคู่

ปัจจัย ด้าน ต่างๆ	(I) ช่วง อายุ	(J) ช่วง อายุ	ค่าเฉลี่ย ที่ แตกต่างกัน (I-J)	Sig.	ขอบเขตช่วงความ เชื่อมั่นที่ 95%		
					ขอบเขต ล่าง	ขอบเขต บน	
FA	10-20	31-40	0.40	0.01	0.07	0.73	
		21-30	31-40	0.64	0.00	0.35	0.94
			41-50	0.44	0.00	0.10	0.78
		41-50	51-60	0.23	0.47	-0.13	0.59
	21-30		-0.44	0.00	-0.78	-0.10	
	31-40		0.20	0.09	-0.02	0.42	
	51-60		-0.21	0.37	-0.51	0.09	
	> 60 ปี		-0.35	0.06	-0.71	0.01	
	51-60		21-30	-0.23	0.47	-0.59	0.13
	> 60 ปี	31-40	0.41	0.00	0.16	0.67	
		41-50	0.21	0.37	-0.09	0.51	
		31-40	0.56	0.00	0.24	0.87	
		41-50	0.35	0.06	-0.01	0.71	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของช่วงอายุที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยด้านพื้นที่ กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 10-20 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.40

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี 41-50 ปี และ 51-60 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.64, 0.44 และ 0.23 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี 31-40 ปี 51-60 ปี และ >60 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.23, 0.41 และ 0.21 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี 31-40 ปี และ 41-50 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.64, 0.44 และ 0.23 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุมากกว่า 60 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี และ 41-50 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.56 และ 0.35 ตามลำดับ

ตาราง 6 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ในด้านการจัดการ เปรียบเทียบช่วงอายุเป็นรายคู่

ปัจจัยด้าน ต่างๆ	(I) ช่วง อายุ	(J) ช่วง อายุ	ค่าเฉลี่ย ที่ แตกต่างกัน (I-J)	Sig.	ขอบเขตช่วงความ เชื่อมั่นที่ 95%	
					ขอบเขต ล่าง	ขอบเขต บน
FM	10-20	31-40	0.25	0.33	-0.10	0.59
		51-60	-0.29	0.33	-0.70	0.11
	21-30	31-40	0.48	0.00	0.17	0.78
		31-40	10-20	-0.25	0.33	-0.59
	21-30	31-40	-0.48	0.00	-0.78	-0.17
		41-50	-0.44	0.00	-0.67	-0.21
	51-60	31-40	-0.54	0.00	-0.81	-0.27
		> 60 ปี	-0.43	0.00	-0.76	-0.10
	41-50	31-40	0.44	0.00	0.21	0.67
		51-60	10-20	0.29	0.33	-0.11
> 60 ปี	31-40	0.54	0.00	0.27	0.81	
	31-40	0.43	0.00	0.10	0.76	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยด้านการจัดการ กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 10-20 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี และ 51-60 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.25 และ 0.29 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.48

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 10-20 ปี 21-30 ปี 41-50 ปี 51-60 ปี และ >60 ปี อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.25, 0.48, 0.44, 0.54 และ 0.43 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.44

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 10-20 ปี และ 31-40 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.29 และ 0.54 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุมากกว่า 60 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.43

ตาราง 7 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ในด้านกิจกรรมและกระบวนการ เปรียบเทียบอายุเป็นรายคู่

ปัจจัยด้าน ต่างๆ	(I) ช่วง อายุ	(J) ช่วง อายุ	ค่าเฉลี่ย ที่ แตกต่างกัน (I-J)	Sig.	ขอบเขตช่วงความ เชื่อมั่นที่ 95%		
					ขอบเขต ล่าง	ขอบเขต บน	
FAc	10-20	21-30	-0.40	0.10	-0.84	0.04	
		31-40	0.29	0.18	-0.06	0.64	
		21-30	10-20	0.40	0.10	-0.04	0.84
		31-40	0.69	0.00	0.38	1.00	
		41-50	0.41	0.01	0.06	0.77	
	31-40	51-60	0.25	0.43	-0.13	0.63	
		> 60 ปี	0.36	0.16	-0.07	0.79	
		10-20	-0.29	0.18	-0.64	0.06	
		21-30	-0.69	0.00	-1.00	-0.38	
		41-50	-0.28	0.01	-0.51	-0.05	
	41-50	51-60	-0.44	0.00	-0.71	-0.17	
		> 60 ปี	-0.33	0.06	-0.66	0.01	
		21-30	-0.41	0.01	-0.77	-0.06	
		31-40	0.28	0.01	0.05	0.51	
		51-60	-0.25	0.43	-0.63	0.13	
> 60 ปี	31-40	0.44	0.00	0.17	0.71		
	21-30	-0.36	0.16	-0.79	0.07		
	31-40	0.33	0.06	-0.01	0.66		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยด้านกิจกรรมและกระบวนการ กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 10-20 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี และ 31-40 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.40 และ 0.29 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 10-20 ปี 21-30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี 51-60 ปี และมากกว่า 60 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.40, 0.69, 0.41, 0.25 และ 0.36 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 10-20 ปี 21-30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี 51-60 ปี และมากกว่า 60 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.29, 0.69, 0.28, 0.44 และ 0.33 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี และ 31-40 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.41 และ 0.28 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี และ 31-40 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.25 และ 0.44 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุมากกว่า 60 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี และ 31-40 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.36 และ 0.33 ตามลำดับ

ตาราง 8 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ในด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่ได้รับ เปรียบเทียบช่วงอายุเป็นรายคู่

ปัจจัยด้าน ต่างๆ	(I) ช่วง อายุ	(J) ช่วง อายุ	ค่าเฉลี่ย ที่ แตกต่างกัน (I-J)	Sig.	ขอบเขตช่วงความ เชื่อมั่นที่ 95%	
					ขอบเขต ล่าง	ขอบเขต บน
FP	10-20	21-30	-0.61	0.00	-1.06	-0.16
		51-60	-0.45	0.02	-0.87	-0.03
		> 60 ปี	-0.55	0.01	-1.02	-0.09
	21-30	10-20	0.61	0.00	0.16	1.06
		31-40	0.74	0.00	0.43	1.06
		41-50	0.40	0.02	0.03	0.76
	31-40	21-30	-0.74	0.00	-1.06	-0.43
		41-50	-0.35	0.00	-0.58	-0.11
		51-60	-0.58	0.00	-0.86	-0.31
		> 60 ปี	-0.69	0.00	-1.03	-0.34
	41-50	21-30	-0.40	0.02	-0.76	-0.03
		31-40	0.35	0.00	0.11	0.58
		51-60	-0.24	0.32	-0.56	0.09
		> 60 ปี	-0.34	0.13	-0.72	0.05
	51-60	10-20	0.45	0.02	0.03	0.87
		31-40	0.58	0.00	0.31	0.86
		41-50	0.24	0.32	-0.09	0.56
	> 60 ปี	10-20	0.55	0.01	0.09	1.02
		31-40	0.69	0.00	0.34	1.03
		41-50	0.34	0.13	-0.05	0.72

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 10-20 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี 51-60 ปี และมากกว่า 60 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.61, 0.45 และ 0.55 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 10-20 ปี 31-40 ปี และ 41-50 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.61, 0.74 และ 0.40 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี 41-50 ปี 51-60 ปี และมากกว่า 60 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.74, 0.35, 0.58 และ 0.69 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี 31-40 ปี 51-60 ปี และมากกว่า 60 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.40, 0.35, 0.24 และ 0.34 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 10-20 ปี 21-30 ปี และ 31-40 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.45, 0.58 และ 0.24 ตามลำดับ

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุมากกว่า 60 ปี มีระดับความคิดเห็นแตกต่างจาก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 10-20 ปี 31-40 ปี และ 41-50 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน 0.55, 0.69 และ 0.34 ตามลำดับ

**ตอนที่ 5 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านพื้นที่
ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและ
ประโยชน์ที่ได้รับ**

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของระดับความคิดเห็น ต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมใน
ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะ
ได้รับ ใช้การทดสอบด้วยการหาความสัมพันธ์โดยวิธีการของ Pearson (Pearson's Correlation)
ผลการวิเคราะห์แสดงได้ดังรายละเอียดในตาราง 9

ตาราง 9 แสดงเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ในด้านต่าง ๆ

		FA	FM	FAC	FP
FA	Pearson	1	.404(*)	.558(*)	.531(*)
	Correlation				
	Sig. (2-tailed)		.000	.000	.000
	N	400	400	400	400
FM	Pearson	.404(*)	1	.284(*)	.335(*)
	Correlation				
	Sig. (2-tailed)	.000		.000	.000
	N	400	400	400	400
FAC	Pearson	.558(*)	.284(*)	1	.670(*)
	Correlation				
	Sig. (2-tailed)	.000	.000		.000
	N	400	400	400	400
FP	Pearson	.531(*)	.335(*)	.670(*)	1
	Correlation				
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	
	N	400	400	400	400

* มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

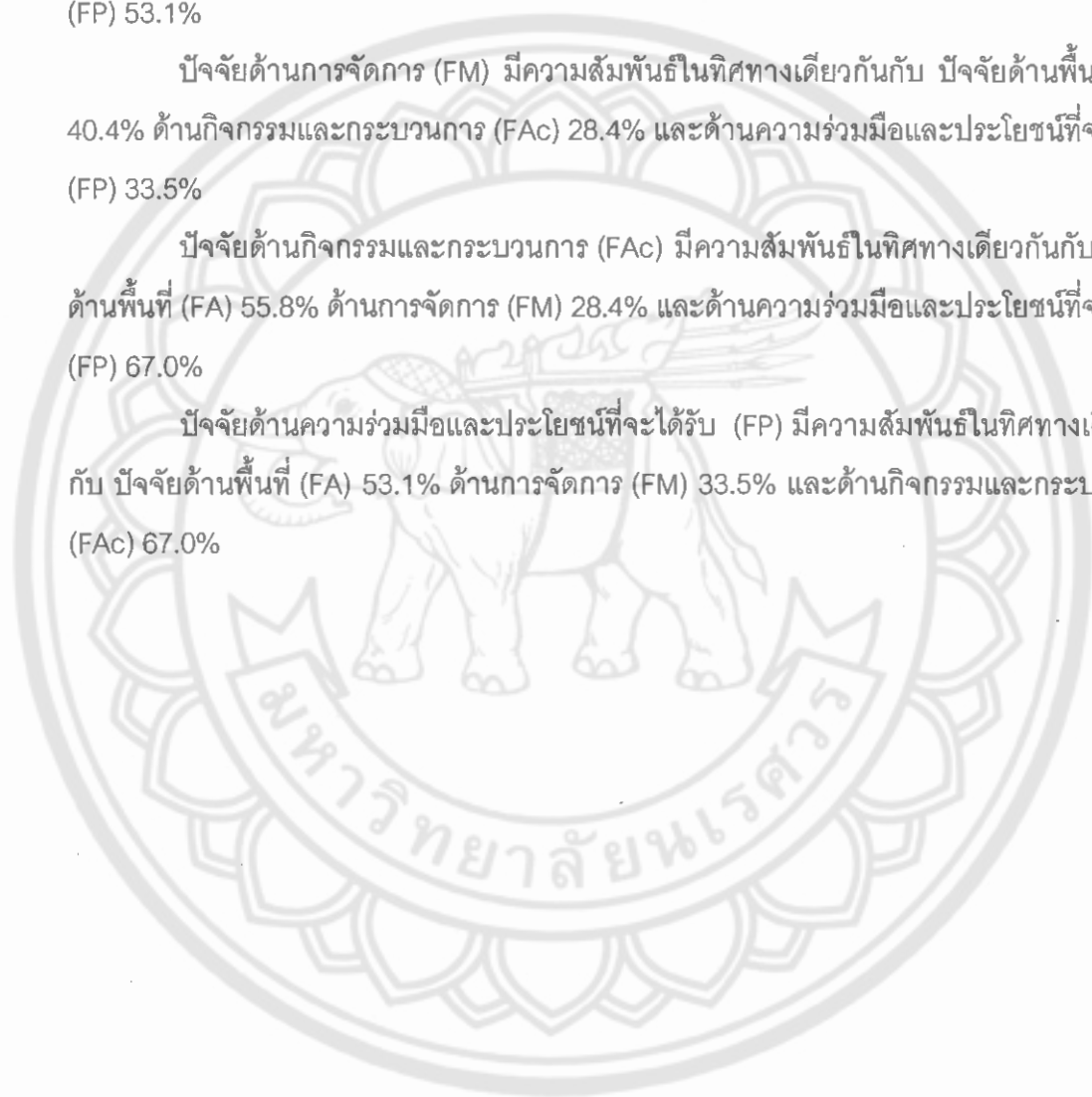
จากตาราง 9 แสดงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ พบว่า ตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนี้

ปัจจัยด้านพื้นที่ (FA) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับปัจจัยด้านการจัดการ (FM) 40.4% ด้านกิจกรรมและกระบวนการ (FAc) 55.8% และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ (FP) 53.1%

ปัจจัยด้านการจัดการ (FM) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับ ปัจจัยด้านพื้นที่ (FA) 40.4% ด้านกิจกรรมและกระบวนการ (FAc) 28.4% และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ (FP) 33.5%

ปัจจัยด้านกิจกรรมและกระบวนการ (FAc) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับ ปัจจัยด้านพื้นที่ (FA) 55.8% ด้านการจัดการ (FM) 28.4% และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ (FP) 67.0%

ปัจจัยด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ (FP) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับ ปัจจัยด้านพื้นที่ (FA) 53.1% ด้านการจัดการ (FM) 33.5% และด้านกิจกรรมและกระบวนการ (FAc) 67.0%

บทที่ 5

บทสรุป

จากการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศบาล และงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน (กรณีศึกษา: เทศบาลการแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญ เนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่น (กรณีศึกษา: เทศบาลการแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี) 2) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชากรในท้องถิ่น ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน (กรณีศึกษา: เทศบาลการแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี) 3) เพื่อทราบถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน (กรณีศึกษา: เทศบาลการแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้สามารถนำผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษามาเป็นแนวทางในการส่งเสริมปัจจัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ การสุ่มโดยความบังเอิญ (Accidental Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ในช่วงระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2551 ถึงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2552

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน (กรณีศึกษา: เทศบาลการแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่านโดยมีการสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย ดังนี้

สรุปผล และอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลที่ค้นพบจากการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน (กรณีศึกษา: เทศบาลการแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี) จำนวน 400 คน จำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพ โดยแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ผลการวิจัย พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามในงานวิจัยครั้งนี้ มีทั้งสิ้น 400 คน ผู้มีส่วนร่วมในงานประเพณีการแข่งขันเรือยาว เป็นชายมากกว่าหญิง คิดเป็นเพศชายร้อยละ 60.3 และเพศหญิงร้อยละ 39.8 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีการศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยมากทำธุรกิจส่วนตัว 179 คน คิดเป็นร้อยละ 44.8 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 9,001-11,000 บาท จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.8 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด สมรสแล้ว 288 คน คิดเป็นร้อยละ 72 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2. การวิเคราะห์ถึงระดับความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน (กรณีศึกษา: เทศบาลการแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี) โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่าระดับปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่น กรณีศึกษา เทศบาลแข่งขันเรือยาวประเพณีโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.26$) โดยมีปัจจัยส่งเสริมด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.40$) ด้านกิจกรรมและกระบวนการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.39$) ด้านพื้นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.26$) รองลงมา คือ ด้านการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.97$)

3. การวิเคราะห์ถึงระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน (กรณีศึกษา: เทศบาลการแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี) โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่น เทศบาลแข่งขันเรือยาวประเพณี ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่น กรณีศึกษา

เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณีโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และถ้าพิจารณารายด้าน มีผลดังนี้ การเสียสละแรงงานในการลงปฏิบัติภาคสนาม (3.55-มาก) รองลงมาคือชักชวนเพื่อนให้มามีส่วนร่วม (3.28-ปานกลาง) การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา (3.02-ปานกลาง) ความถี่ในการเข้าร่วมประชุม (2.61-ปานกลาง) การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ไข ปัญหา (2.58-น้อย) การเสนอปัญหาเกี่ยวกับการแข่งขัน (2.57-น้อย) การร่วมเสนอแนะแนวทางป้องกัน (2.55-น้อย) การมีส่วนร่วมในการศึกษาผลกระทบ (2.54-น้อย) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (2.40-น้อย) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2.36-น้อย) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตาม (2.36-น้อย) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (2.36-น้อย) การทำหน้าที่ประสานงาน (2.35-น้อย) และการมีส่วนร่วมในการควบคุมการดำเนินงาน (2.35-น้อย) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบสมมติฐาน จำนวน 2 ข้อ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านพื้นที่ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับตามช่วงอายุที่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่งเสริมด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ สรุปได้ว่า ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ แตกต่างตามช่วงอายุ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

1.1 ลักษณะทางประชากรศาสตร์ด้านอายุต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืนด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ พบว่า ประชาชนในพื้นที่ที่มีอายุแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยต่อปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับแตกต่างกัน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วิรุจ กิจนันท์วิวัฒน์ ที่ศึกษาเรื่องจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทย ผลงานวิจัยของ นิภาวรรณ พุทธสงกรานต์ ที่ศึกษาเรื่องศักยภาพของจังหวัดราชบุรีในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่เก้าอำเภอกับหนึ่งกิ่งอำเภอของจังหวัดราชบุรี ผลงานวิจัยของ ตูม สุรินทร์ (2546) ที่ศึกษาเรื่องการสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และผลงานวิจัยของ

เรื่องรัตน์ ฤทธิวิรุฬห์ (2540) ที่ศึกษาเรื่องการแข่งขันเรือยาวประเพณี : ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาว
พิษณุโลก

1.2 ระดับความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืนด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ พบว่า ปัจจัยที่
ส่งเสริมมากที่สุด คือ ด้านความร่วมมือและประโยชน์ที่จะได้รับ

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อที่มีส่วนร่วมในการจัด
แข่งเรือยาวประเพณีส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี ขึ้นไป

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ติดข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ทั้งนี้หากมีเวลามากพอในการ
แจกแบบสอบถาม จะทำให้สามารถกระจายการสำรวจแบบสอบถามได้มากยิ่งขึ้น

2. ในการต่อยอดจากงานวิจัยนี้ อาจพิจารณาเพิ่มมุมมองด้านความคิดเห็นและการรับรู้
ต่อข่าวสาร ซึ่งอาจเป็นพื้นฐานสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมและประเพณีดังกล่าว

3. ผู้ที่ต้องการศึกษาวิจัยในหัวข้อลักษณะนี้ อาจพิจารณาใช้การสอบถามเฉพาะกลุ่ม
(Focus Group) เพื่อรับฟังมุมมองจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยตรง เป็นข้อมูลประกอบการวิจัยได้
หรือทำการเปรียบเทียบกับผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดแข่งเรือยาวประเพณีของจังหวัดอื่น ๆ
ด้วย เช่น การจัดการแข่งเรือยาวประเพณี จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น

4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณี
ท้องถิ่นให้ยั่งยืน นอกจากการประชาสัมพันธ์ภายนอกแล้ว จะต้องประชาสัมพันธ์เชิงรุกภายในให้
คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญการจัดงาน โดยคนในชุมชนทุกรุ่นอายุจะมีส่วนร่วมในการจัด
กิจกรรมดังกล่าว โดยดูศักยภาพของคนในชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมและสร้างความรู้ความ
เข้าใจและบอกถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดงาน

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือและผลประโยชน์ที่จะได้รับจึงจะสามารถ
บริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืนได้

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยพระเชตุвр

บรรณานุกรม

กรรณิกา ชมดี.2524. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ

กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์. (2547). การท่องเที่ยวชุมชน. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2550, จาก <http://www.trekingthai.com/cgi-bin/webbboard/generate.pl?content = 3364& board = trip>

กฤษณกุล ปุณรัตน์. (2550). สืบสานวัฒนธรรมลุ่มน้ำแม่กลอง การแข่งเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

ชุมชนคนรักโฮมสเตย์. (2550). นโยบายการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2550, จาก <http://www.homestayfanclub.com/traing%20doc/Thailand tourism policy.pdf>

จิตติ มงคลชัยอรัญญา. (2550). การท่องเที่ยว(โดย)ชุมชน. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2550, จาก <http://ww.dasta.or.th/dasta/th/multimedia/detail.php?id = 10&SystemModuleKey = tip>.

ตุ้ม สุรินทร์. (2546). การสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

ทิพวรรณ พุ่มมณี. (2550). การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
นิภาวรรณ พุทธสงกรานต์. ศักยภาพของจังหวัดราชบุรีในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ปราโมชน์ รอดจำรัส. (2547). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พจนา สวนศรี. (2545). องค์กรที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.

ใน เอกสารการสอนชุดวิชา การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยว

ทางธรรมชาติ. (หน้า 200 - 202) นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์.(2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์

- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2547). กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: โครงการ
 สานเครือข่ายชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวง
 การท่องเที่ยวและกีฬา.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2548). บทบาทชุมชนมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวชมงานประเพณี.
 สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2550, จาก <http://www.etajournal.com>
- เรืองรัตน์ ฤทธิวิรุฬห์. (2540). การแข่งขันเรือยาวประเพณี : ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาว
 พิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- วรรณมา วงษ์วานิช. (2546). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์.
- วรรณมา ศรีเจริญ. (2546). แรงจูงใจทางสังคมของผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลที่เข้ามา
 มีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีท้องถิ่น : ศึกษากรณีเขตเทศบาลเมือง
 ฉะเชิงเทรา. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2550, จาก [http://www.gspa-
 buu.net/DigitalLibrary/code/showabstract.asp?ca](http://www.gspa-buu.net/DigitalLibrary/code/showabstract.asp?ca).
- วันชัย วัฒนศัพท์. (ผู้บรรยาย). (6-8 มีนาคม 2546). การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาองค์กร.
 ในการสัมมนานายจ้างและลูกจ้างภาครัฐวิสาหกิจ. ชลบุรี: ณ โรงแรมพัทยาเซนเตอร์
 เมืองพัทยา
- วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์. จุดเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในประเทศไทย.
 ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- ศตพงษ์ สุนทรารักษ์. (2546). โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และบทบาทของเทศบาลต่อการท่องเที่ยว.
 ในเอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน.
 (หน้า 145 -146). นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ศตพงษ์ สุนทรารักษ์. (2546). โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และบทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
 ต่อการท่องเที่ยว. ในเอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่าง
 ยั่งยืน. (หน้า 150 – 151) นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ศตพงษ์ สุนทรารักษ์. (2546). โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล
 ต่อการท่องเที่ยว. ในเอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่าง
 ยั่งยืน. (หน้า 154 – 155) นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). การดำเนินการเพื่อกำหนด
 นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

สินธุ์ สโรบล. (2546). การท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ.
 เชียงใหม่: โครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุน
 สนับสนุนการวิจัย.

สุมาลี เพิ่มแพงพันธุ์ และ ยุพา พูนขำ.(2544). ให้อัยกรุ่นเข้ามามีส่วนร่วมมีชัยไปกว่าครึ่ง.
 สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2550, จาก [http://www.anamai.moph.go.th/
 advisor/242/24203.htm](http://www.anamai.moph.go.th/advisor/242/24203.htm).

สุรินทร์ คล้ายจินดา. (2539). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
 กรณีศึกษา : จังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,
 กรุงเทพฯ.

สุวีพร พงษ์พานิช. (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชน บทบาทใหม่ของประชาชนกับ
 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2550, จาก
[http://conservation.forest.ku.ac.th/ecoutourdb/Cgi-bin/ARTICLE/community-
 participate.asp](http://conservation.forest.ku.ac.th/ecoutourdb/Cgi-bin/ARTICLE/community-participate.asp)

สุรเชษฐ์ เชษฐมาศ. (2547). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหมายที่หลายคนอยากรู้.
 กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สุวัจน์ จุฑากรณ์ และจริญญา เจริญสุกใส. (2545). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรม
 การท่องเที่ยว. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

อาคม อาจแสง. (2546). ศักยภาพการพัฒนาที่อยู่อาศัยรูปแบบโฮมสเตย์เพื่อส่งเสริมการ
 ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.
 วิทยานิพนธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Cohen, John M., and Uphoff, Norman T. (1997). Rural development participation :
 concepts and measure for project design implementation and evaluation.
 New york: The Rural development Committee Center for International Studies,
 Cornell University.

ภาคผนวก ก แบบสอบถามงานวิจัย

No. □□□□

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ศูนย์วิทยบริการกรุงเทพมหานคร

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว

แบบสอบถามการวิจัยเรื่อง

ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน
กรณีศึกษา : เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยนเรศวร ศูนย์วิทยบริการกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน (กรณีศึกษา : เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณี ณ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี) โดยข้อมูลต่างๆที่ได้รับจะถูกรวบรวมไปเพื่อประโยชน์ในการศึกษาและวิจัยเท่านั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่าน กรุณาตอบแบบสอบถามนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและขอบคุณที่เสียสละเวลาอันมีค่าของท่านในการตอบแบบสอบถาม

ยุทธพงษ์ เมษพันธุ์

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง □ ให้ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ

1) ชาย

2) หญิง

2. อายุ

1) 10-20 ปี 2) 21-30 ปี 3) 31-40 ปี 4) 41-50 ปี 5) 51-60 ปี 6) มากกว่า 60 ปี

3. การศึกษา

1) มัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า 2) มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า

3) ประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) 4) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

5)ปริญญาตรี

6)ปริญญาโท

7)ปริญญาเอก

4. อาชีพ

- 1) ธุรกิจส่วนตัว 2) พนักงานข้าราชการในหน่วยงานภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจ
 3) พนักงานในหน่วยงานภาคเอกชน 4) เกษียณ
 5) ยังมีได้ประกอบอาชีพใดๆเลย

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- 1) ต่ำกว่า 5,000 บาท 2) 5,001 – 7,000 บาท 3) 7,001 – 9,000 บาท
 4) 9,001 – 11,000 บาท 5) 11,001 – 13,000 บาท 6) 13,001 – 15,000 บาท
 7) มากกว่า 15,001 บาท

6. สถานภาพ

- โสด สมรส แยกกันอยู่ หม้าย

ตอนที่ 2 : แบบสอบถามความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืนของคนในชุมชนวัดศิริเจริญเนนหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
(กรณีศึกษา : เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณี)

คำชี้แจง : โปรดตอบคำถามทุกข้อ โดยทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน (กรณีศึกษา : เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณี)	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
ด้านพื้นที่					
1.ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเอื้อต่อการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณี					
2.ลักษณะภูมิอากาศมีความเหมาะสมต่อการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณี					
3.สภาพของพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์และเหมาะสมต่อการจัดการแข่งขันเรือยาวเรือยาวประเพณี					
4.คุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องต่อการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณี					
5.ศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ง่ายต่อการเข้าชมงาน					
6.ศักยภาพของพื้นที่ต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต					
ด้านบริหารจัดการ					
7.ที่ตั้งร้านขายอาหาร เครื่องดื่มและของที่ระลึกมีความเหมาะสม					
8.ที่ตั้งถังรองรับขยะ มีป้ายบอกประเภทขยะที่ชัดเจนและเหมาะสม					
9.การเก็บและกำจัดขยะ ณ สถานที่จัด มีการจัดการอย่างเหมาะสม					
10.คุณภาพของแหล่งน้ำ ณ สถานที่จัด มีการจัดการอย่างเหมาะสม					
11.การจัดการด้านไฟฟ้าเพียงพอและทั่วถึง					

ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน (กรณีศึกษา : เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณี)	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
12.การจัดการด้านสาธารณูปโภคเพียงพอและทั่วถึง					
13.การจัดการด้านความปลอดภัยเพียงพอและทั่วถึง					
14.มีความพร้อมของศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว					
15.การดำเนินงานชี้ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว					
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ					
16.ความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณี					
17.กิจกรรมแข่งขันเรือยาวประเพณีสามารถสร้างเอกลักษณ์ให้กับท้องถิ่น					
18.กิจกรรมแข่งขันเรือยาวประเพณีสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรักและหวงแหน กิจกรรมดังกล่าว					
19.กิจกรรมแข่งขันเรือยาวประเพณีเอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน					
ด้านความพร้อมของเมืองและประโยชน์ที่จะได้รับ					
20.ประชาชนในท้องถิ่นจะให้ความร่วมมือในการบริหารจัดการเทศบาลและ งานประเพณี					
21.ประชาชนในท้องถิ่นเห็นประโยชน์ของการจัดงานเพื่อการสร้างงานและ การกระจายรายได้					
22.ประชาชนในท้องถิ่นเห็นประโยชน์ของการจัดงานต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ให้ยั่งยืน					
23.การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นมีผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
24.การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน					

ตอนที่ 3 : แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืนของคน
ในชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
(กรณีศึกษา : เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณี)

คำชี้แจง : โปรดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท่านในการบริหารจัดการเทศบาลและงานประเพณี
ท้องถิ่นให้ยั่งยืน โดยทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	ทุกครั้ง	เกือบทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	นานๆครั้ง	ไม่เคยเลย
	5	4	3	2	1
1.เมื่อมีการจัดประชุมเกี่ยวกับกิจกรรมการแข่งขันเรือยาวประเพณี ท่านเข้าประชุม บ่อยครั้งเพียงใด					
2.ในการประชุมแต่ละครั้ง ท่านได้เสนอปัญหาเกี่ยวกับการจัดแข่งขันบ่อยครั้งเพียงใด					
3.ในการประชุมแต่ละครั้ง ท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาในการจัดแข่ง บ่อยครั้งเพียงใด					
4.ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาการจัดการแข่งขัน บ่อยครั้งเพียงใด					
5.ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่น การทำประชาพิจารณ์ของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการแข่งขัน บ่อยครั้งเพียงใด					
6.ท่านชักชวนเพื่อนร่วมงานให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแข่งขัน บ่อยครั้งเพียงใด					
7.ในการจัดแข่งขันเรือยาวประเพณี ท่านได้ทำหน้าที่ประสานงานเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บ่อยครั้งเพียงใด					
8.ท่านมีส่วนร่วมในการควบคุมการดำเนินการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณี บ่อยครั้งเพียงใด					
9.ท่านเสียสละแรงงานในการลงปฏิบัติภาคสนาม เช่น การเก็บขยะรองพื้นที่ การจัดการด้านสาธารณสุขภาค การจัดการด้านความปลอดภัยและอื่นๆ บ่อยครั้งเพียงใด					
10.ท่านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามความก้าวหน้าระหว่างดำเนินการ กิจกรรมการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณี บ่อยครั้งเพียงใด					
11.เมื่อการจัดแข่งขันเรือยาวประเพณีสิ้นสุดลง ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดแข่ง บ่อยครั้งเพียงใด					
12.ท่านมีส่วนร่วมในการช่วยบำรุงรักษา โครงการกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการจัดแข่งขันเรือยาวประเพณี บ่อยครั้งเพียงใด					
13.ท่านมีส่วนร่วมในการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณี บ่อยครั้งเพียงใด					
14.ท่านมีส่วนเสนอแนะแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการจัดแข่งขันเรือยาวประเพณี บ่อยครั้งเพียงใด					

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเทศกาลและงานประเพณี
 วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
 (กรณีศึกษา : เทศกาลแข่งขันเรือยาวประเพณี)

1. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแข่งขันเรือยาวประเพณีของชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ

.....

.....

2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการจัดแข่งขันเรือยาวประเพณีของชุมชน
 วัดศิริเจริญเนินหม้อ

.....

.....

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพัฒนาและส่งเสริมการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณีของชุมชนวัดศิริเจริญเนินหม้อ

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้
 นายยุทธพงษ์ เมฆพันธุ์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	ยุทธพงษ์ เมษพันธุ์
วัน เดือน ปี เกิด	27 ธันวาคม 2518
ที่อยู่ปัจจุบัน	58/601 ซอยรามอินทรา 68 แขวงคันนายาว เขตคันนายาว กรุงเทพฯ
ที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ 2 ถนนนางลิ้นจี่ ทุ่งมหาเมฆ สาทร กรุงเทพฯ 10120
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำสาขาวิชาการโรงแรม
ประวัติการศึกษา	ศศ.บ. (การจัดการธุรกิจการโรงแรมและการท่องเที่ยว) มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต กรุงเทพฯ
พ.ศ.2541	

